Ilustrația copertei: *Hary Guttman*

persius • iuvenal • marțial
satire și epigrame

ÎN ROMÂNEȘTE DE
TUDOR MĂINESCU
ȘI ALEXANDRU HODOȘ
PREFAȚA DE
I. FISCHER

1967
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Note de I. Fischer și de Traian Costa

Volumul de față reproduce integral: MARȚIAL, *EPIGRAME*, Editura pentru literatură universală, 1961, note de Traian Costa. Această culegere a folosit ediția: MARTIAL, *ÉPIGRAMMES*, Tomes I—II, Texte établi et traduit par H. Izaac. Paris, Société d'édition „Les Belles Lettres", 1930—1933. Pentru Persius, tradus pentru prima oară în românește, s-a utilizat ediția: PERSE, *SATIRES*, Texte établi et traduit par A. Cartault, 2e éd., Paris, Société d'édition „Les Belles Lettres", 1929, iar pentru Iuvenal ediția: JUVÉNAL, *SATIRES*, Texte établi et traduit par P. de Labriolle et Fr. Villeneuve, 2e éd., Paris, Société d'édition „Les Belles Lettres", 1941. Notele la Persius și la Iuvenal au fost întocmite de I. Fischer. Titlurile satirelor și epigramelor din cartea de față aparțin traducătorilor.

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI"

MARCUS VALERIUS MARTIALIS

O provincie îndepărtată a imperiului, care dăruise pînă atunci literaturii romane pe retorul Seneca, pe fiul său, filozof și autor de tragedii, pe poetul Lucanus, pe retorul Quintilian, este patria lui Marțial. Poetul s-a născut în orășelul Bilbilis

(azi Bambola) în Spania de nord, pe malurile rîului Salo (azi Xalon), afluent al Ebrului.[1] Data nu se cunoaşte exact, poate fi însă situată între anii 38 şi 41. A urmat în oraşelul natal şcoala tradiţională a gramaticului şi cea a retorului. În anul 64 vine la Roma unde se bucură de protecţia şi, desigur, de sprijinul material al compatrioţilor săi Seneca şi Lucan. Dar, foarte curînd, descoperirea complotului lui Piso va duce la moartea celor doi protectori. Marţial îşi va căuta alţii, fiindcă nu pare să se fi decis să-şi asigure existenţa îndeplinind o funcţie oarecare. A suferit şi el, ca şi Iuvenal, poate mai mult decît acesta, umilirile şi rigorile *sportulei*. Era cu atît mai mulţumit cînd în persoana protectorului darnic găsea şi un cunoscător al literaturii sau un literat. Printre relaţiile lui Marţial se află poetul Silius Italicus, profesorul de retorică Quintilian, Plinius cel Tînăr şi alţii, mai puţin cunoscuţi azi. Dobîndeşte cu greu o stare materială modestă: locuieşte la etajul al III-lea al unei case (semn de sărăcie, fiindcă la etaj nu exista nici apă, nici căldură); abia în anul 94 va deveni proprietarul unei căsuţe, pe Quirinal. Dar posedă o mică moşioară la Nomentum (azi La Mentana, la nord-est de Roma) care-i producea şi un vin de bună calitate; putea să-şi viziteze vila în propria lui trăsură, trasă de catîri: „Charinus e galben de invidie, crapă, înnebuneşte, urlă şi caută crengi înalte de care să se spînzure: acum nu fiindcă sînt recitat şi citit în toată lumea şi fiindcă sînt răspîndit [în exemplare de lux] printre toate popoarele stăpînite de Roma, ci fiindcă am o reşedinţă de vară nu departe de oraş şi fiindcă mă duc acolo cu catîri pe care nu-i mai închiriez, ca înainte" (VIII, 61, 1—7). Are sclavi, şi, chiar de la început, un secretar. Dar toate acestea nu-i asigură o viaţă independentă. Cînd furtuna i-a smuls ţiglele de pe vilă, un prieten îi trimite altele. Şi cînd toga

[1] Imensa majoritate a datelor biografice provin din opera poetului. Este meritul filologilor, şi în special al lui L. Friedländer, de a fi ordonat aceste informaţii răzleţe şi de a fi reconstituit o biografie aproape lipsită de lacune.

s-a rupt, același prieten e invitat să-i dăruiască una: „Stella, acoperi conacul, nu-l acoperi și pe mosier?“ (VII, 36, 6).

Căutînd să-și îmbunătățească situația, Marțial își îndreaptă privirile către împărat. În anul 80, cînd Titus inaugurează solemn, printr-o serie de reprezentații, marele amfiteatru, cunoscut mai tîrziu sub numele de Coliseu, Marțial dedică evenimentului o carte de epigrame (numită de filologi „cartea spectacolelor“): nici una din cele șapte minuni ale lumii nu se poate compara cu amfiteatrul imperial și Faima va slăvi o singură lucrare în locul tuturor celorlalte. Toată cartea e plină de lingușiri pe același ton, după cum cărțile următoare adulează fără măsură pe Domițian. Cei doi împărați au privit cu ochi binevoitori zelul poetului care contribuia la crearea unei aureole literare pentru o dinastie de origine militară și tindea să pună în umbră strălucirea curții lui Nero, poet el însuși și înconjurat de poeți. Dar în afara unor privilegii și titluri onorifice, favoarea imperială nu pare să-i fi adus lui Marțial avantajele materiale sperate. Viața agitată a Romei, continua luptă pentru existență, curtea pe care era obligat s-o facă bogaților, conștiința valorii de poet și a nedreptății situației lui umile (vezi V, 13) l-au făcut uneori să nu mai poată îndura șederea în metropolă. Se decide, prin anul 88, să părăsească Roma și se stabilește la Forum Cornelii (azi Imola, între Bologna și Rimini). Dar mult lăudata viață liniștită a provinciei nu-i prieste și, curînd după ce publicase în refugiu a treia carte de epigrame, se întoarce la Roma. Cînd, în anul 96, Domițian cade victimă unui complot (din care făceau parte personalități din anturajul său imediat, iar printre ei Parthenius, unul din protectorii lui Marțial), situația poetului la Roma devine dificilă; larga audiență de care se bucurau epigramele și de care era atît de mîndru a răspîndit și lingușirile excesive.[1] A încercat să repete cu Nerva procedeul, adaptîn-

[1] Un singur exemplu: „Dacă adevărul poate fi crezut, o incomparabile Caesar, nici o epocă nu poate fi pusă mai presus de a ta [...] Sub care împărat libertatea a fost atît de mare?“ (V, 19, 1—2, 6; e drept că preceda o cerere de ajutor).

du l vremurilor noi: „Zadarnic, Linguşiri, vă apropiaţi de mine, vrednice de jale, cu buzele istovite: n-am să mai numesc pe nimeni «zeu» şi «stăpîn». Nu mai e loc de voi în oraşul acesta. Plecaţi departe, la parţii cu turban şi, nerușinate, sărutaţi tălpile regilor îmbrăcaţi pestriţ. Aici nu mai există stăpîn, ci un comandant (*imperator*), cel mai drept dintre senatori, graţie căruia Adevărul simplu şi nepomădat a fost readus de pe malurile Styxului. Sub acest împărat (*princeps*) fereşte-te să foloseşti, dacă ai minte, vorbele de odinioară" (X, 72). Dar nu s-a bucurat de succes nici această încercare, nici cea de a dedica împăratului o culegere de epigrame alcătuită din conţinutul purificat al cărţilor X şi XI. Şi în anul 98, după 34 ani de şedere la Roma, se hotărăşte să se întoarcă la Bilbilis. Bani de drum i-a oferit Plinius („pentru prietenie şi pentru versurile pe care le-a scris despre mine"[1], mărturiseşte acesta, *Epistole*, III, 21), iar în patrie, o admiratoare, Marcella, îi dăruieşte o moşie roditoare, unde se putea bucura de liniştea şi de frumuseţile peisajului. Fără îndoială, regreta Roma, şi supremul elogiu pe care-l poate face binefăcătoarei sale este de a o considera egală cu o femeie născută la Roma: „Tu îmi faci mai uşor de suportat dorul de oraşul stăpîn, tu singură eşti pentru mine Roma" (XII, 21). Îşi dă seama că publicul rafinat al Romei era stimulul principal al epigramelor sale (vezi prefaţa cărţii a XII-a); cu greu mai compune, în provincie, ultima carte. Curînd după aceea, prin anul 104, moare.[2]

Aşa cum a ajuns pînă la noi (şi e puţin probabil ca autorul s-o fi publicat în mod foarte diferit[3]), opera lui Marţial prezintă trei părţi distincte: o carte de debut (improvizaţiile

[1] Plinius s-a mulţumit cu puţin: o epigramă (X, 20) şi o menţiune fugară (V, 80).

[2] În scrisoarea amintită mai sus, datînd din jurul acestui an, Plinius vorbeşte de moartea poetului.

[3] Există deosebiri, neesenţiale, asupra cărora nu e cazul să insistăm aici.

și încercările anterioare n-au fost publicate de poet[1]), închinată inaugurării Coliseului (vezi mai sus, p. XXXIV), în anul 80; e, pe cît se pare, numai o selecție din epigramele compuse cu acest prilej. Urmează, în manuscrise și în ediții, masiva culegere de 12 cărți, publicate între anii 85 și 102 (primele 7 cărți par să fi apărut, grupate, și într-o a doua ediție); în sfîrșit, două cărți de „etichete" pentru daruri (*Xenia*, pentru daruri aduse gazdei, *Apophoreta*, daruri luate de la gazdă), precedînd publicarea colecției mari, între 83 și 85, dar purtînd în edițiile noi numerele XIII și XIV.

Aparent, opera lui Marțial e perfect unitară: n-a scris decît epigrame. Dar sub această unitate de suprafață se ascunde o extraordinară diversitate, nu numai a genului literar, ci a vieții însăși.

Cu cele 1200 de mici piese, unele de cîte un singur vers, foarte puține depășind 20 de versuri, Marțial a alcătuit un imens mozaic al Romei imperiale, reușind să fie mereu original, atît față de precursori, cît și față de sine însuși. Desigur, nu e vorba de o independență absolută față de precursori: el însuși își recunoaște datoria față de aceștia și admirația i se îndreaptă în primul rînd către Catul, pe care îl imită, cu care se compară și cu care dorește să fie comparat. Uneori, destul de rar, își împrumută temele din epigrama alexandrină; stilul datorează mult modelelor clasice ale poeziei latine, Vergiliu și mai ales (pentru epigramele în distih elegiac) Ovidiu. Dar inspirația livrescă este destul de restrînsă și se reduce la ceea ce e obligatoriu pentru orice poet cu solide lecturi din poezia „clasică" și fără de care nici nu s-ar putea imagina continuitatea în evoluția literaturii. Dominantă este însă independența față de modele, inspirația directă din lumea înconjurătoare și drumul nou pe care își conduce Marțial epigramele. În timp ce Catul ataca, în micile sale poeme satirice, pe dușmanii lui personali și personaje contemporane reale, Marțial generalizează,

[1] Un librar, Q. Pollius Valerianus, le-a culeș totuși (I, 113).

atacă tipuri și vicii : „Aceasta este limita pe care au știut s-o păstreze cărțile mele: să cruțe persoanele, să vorbească despre vicii“ (X, 33, 9—10). Numele care apar în epigrame sînt adesea fictive și reprezintă tipuri: Fidentinus e un plagiator, Zoilus un libert parvenit și invidios etc., uneori aceleași nume reprezintă tipuri diferite (Matho e și bogătaș și client sărac, Naevolus e și avocat mediocru și posesor al unei bogate garderobe etc.), ceea ce arată clar intenția poetului de a nu ataca persoane anumite. Dacă totuși personajele se recunosc singure în epigrame, aceasta nu poate fi decît confirmarea reușitei portretului: „Viața să-și recunoască și să-și citească obiceiurile“ (VIII, 3, 20). Preocuparea realistă este permanentă și conștientă la Marțial. El își opune deliberat opera poemelor epice și tragediilor mitologice și-și proclamă intenția de a-l situa pe om în centrul atenției sale: „Tu care-l citești pe Oedip și pe întunecatul Thyestes și pe Colchidiene și pe Scylla, ce altceva citești decît niște minuni? La ce-ți va folosi răpirea lui Hylas sau Parthenopaeus sau Attis, sau ce-ți va folosi Endymion adormitul, sau tînărul care-și pierde aripile, sau Hermaphroditus urînd apele care-l iubesc? Ce bucurie îți pot aduce plăsmuirile zadarnice ale unei hîrtii netrebnice? Citește cartea aceasta, despre care viața poate spune: «e a mea». Aici nu vei găsi nici centauri, nici gorgone, nici harpii: în pagina mea se simte omul[1]“ (X, 4; vezi și IV, 42 și VIII, 3, traduse mai jos). De fapt e vorba mai degrabă de o investigație socială, decît de una psihologică. Omul, pentru Marțial, nu este decît un component infim, dar individualizat, al vastului mecanism, obositor pînă la exces, dar plin de irezistibile atracții, care este orașul. Marțial este poetul citadin prin excelență, obiectul și personajul central al întregii lui creații poetice e orașul, pe care, în același timp, îl iubește și îl urăște, dar fără de care nu poate trăi. Elogiul retragerii

[1] Lat. *hominem pagina nostra sapit*, greu de tradus (literal: „pagina mea are gust de om“).

departe de Roma, tablourile idilice (adesea de o pură poezie, dar alteori convenționale) ale vieții la țară, idealul unui trai simplu, proclamat din cînd în cînd, nu sînt decît revoltele fără urmare în fața rigorilor Capitalei.

Roma întreagă, viața ei trepidantă, plăcerile și mizeriile, rafinamentul intelectual și destrăbălarea imundă, ne sînt oferite în toate detaliile de paginile lui Marțial. Citindu-l, sîntem introduși în cotidianul Romei antice, auzim zgomotele orașului (XII, 57), însoțim pe client la istovitoarea salutare matinală (V, 22) și la obținerea chinuitoare a indispensabilei sportule (fiindcă n-a obținut decît una singură, Canus a murit de supărare, I, 80), asistăm la îndeplinirea unor formalități juridice, la procese și la nesfîrșitele lecturi publice (X, 70), participăm la emoțiile obținerii unei invitații la masă și înțelegem de ce pedeapsa supremă pe care Iupiter o aplica unuia care l-a jignit era să mănînce acasă trei zile (XII, 77). Pe stradă, în temple, la băi, în amfiteatre, la ospețe, la pragurile mereu asaltate ale bogătașilor, întîlnim cea mai împestrițată lume: vînătorul de invitații decepționat de insucces (II, 11), sau gata la orice servicii umilitoare (XII, 82), senatorul care obține cu mijloace similare guvernarea unei provincii (XII, 29), vînătorul de testamente (I, 10, XI, 83), cleptomanul (XII, 28), parvenitul (V, 8), avocatul flecar (VI, 19), medicul ucigaș (I, 47), bărbierul nepriceput (XI, 84), o infinită galerie de destrăbălați.

Ascuțișul epigramelor e îndreptat desigur împotriva tuturor viciilor, nedreptăților, umilințelor; dar acestea nu-i stîrnesc lui Marțial indignarea sau disprețul, ci numai zîmbetul batjocoritor și adesea complice: între poet și lumea pe care o biciuiește nu exista o prăpastie de netrecut: și el vîna invitații la masă, și el umbla după sportulă, și el era veșnic debitor și poate nu totdeauna solvabil, și lui îi plăceau petrecerile și nu totdeauna cele caste. Marțial nu privea dinafară lucrurile și de aceea nu putea fi judecător aspru și imparțial. De altfel, nici nu o dorea, fiindcă nu profesa o anu-

mită doctrină morală și nici nu admitea pe moraliștii severi în rîndurile cititorilor săi („să nu intre Cato în teatrul meu", I, pref., 7). Nici în alte domenii nu avea preocupări doctrinare: nu-l interesau școlile filozofice — sub Domițian ar fi fost și riscat — (filozofii sînt citați numai pentru că poartă bărbi, XI, 84, 7, IX, 47; vezi și VII, 64, 69, XI, 56; IV, 53); în politică era de partea împăratului la putere, și tot ce dorea era ca acesta să fie darnic; pentru asta era gata la orice, chiar să-i lingușească bufonul (X, 101, bufonul lui Traian). Lucrurile stau întrucîtva altfel în problemele poeziei[1]: apărînd legitimitatea propriei sale creații poetice, Marțial se pronunță hotărît împotriva anumitor genuri literare, în special împotriva epopeei și tragediei mitologice (X, 4, citată mai sus). Argumentele sînt ale bunului simț, la care se adaugă permanent criteriul succesului de public. Marile poeme epice pot fi admirate, epigramele sînt însă citite (IV, 49). În disputa asupra poemului istoric al lui Lucan (revoluție în epopee, pasionat dezbătută de contemporani și de urmași), Marțial aduce un argument: „Sînt unii care spun că nu aș fi poet; dar librarul care mă vinde socotește că sînt" (XIV, 194). Și iată-ne readuși la o idee predilectă (dacă nu chiar la o obsesie) a lui Marțial: poetul are nevoie de mijloace materiale, pentru a se consacra poeziei; atunci chiar și genurile înalte pot fi abordate (I, 107); dacă literatura contemporană e în declin, explicația e aceeași: „Să apară Mecena și nu vom duce lipsă de Vergiliu" (*Sint Maecenates; non deerunt, Flacce, Marones*, VIII, 55, 5).

Armătura ideologică a poeziei lui Marțial nu este așadar deosebit de solidă; după cum sonda critică a spiritului său de observație nu pătrunde în adîncimea fenomenelor. Ceea ce impresionează pe cititor este extrem de larga suprafață a ariei vizuale a poetului. Și, desigur în primul rînd, arta sa, iscusința de a pregăti și de a construi „poanta".

[1] Vezi și N. I. Barbu, *Marțial despre poezie*, în *Analele Universității din București (Filologie)*, VIII, 1959, 15, pp. 425—433.

Uneori, surpriza finală se lasă așteptată, și urmărim parcă voluptatea lui Marțial de a ne deruta, de a ne atița curiozitatea, pentru ca dezvăluirea să-și producă și mai puternic efectul; se poate cita, în acest sens, II, 11: tristețea personajului, cuprins de o durere cumplită, e descrisă cu tot felul de detalii; urmează cîteva explicații la îndemînă: moartea vreunui membru al familiei sau a unui prieten, pierderea averii, etc. etc. „Atunci, care este cauza tristeții? — Cinează acasă!". Alteori, dimpotrivă, concizinnea extremă (multe epigrame au două versuri sau chiar unul singur) permite obținerea efectului-surpriză, fie că e vorba de un paradox, o antiteză sau numai de un joc de cuvinte: efectul este cu atît mai puternic cu cît poanta e mai concentrată: printr-un singur cuvînt aflăm un adevăr neașteptat (I, 10, 4: „De ce o cere în căsătorie și îi place? — Tușește"). Alteori, poanta se bazează pe o antiteză: „Thais îi are negri, albi sînt ai Laecaniei dinți; care-i explicația? Cumpărați îi are una, cealaltă pe ai ei"[1] (V, 43); sau pe folosirea ironică a două sensuri ale aceluiași cuvînt: „Fabulla jură că părul pe care l-a cumpărat este al ei; e oare sperjură, Paulus?" (VI, 12). Dar exemplele s-ar putea înmulți la nesfîrșit, fiindcă verva și inventivitatea poetului scapă încercărilor de clasificare.

Pe lîngă epigramele „satirice", care formează majoritatea culegerii și cea mai cunoscută parte a ei, Marțial a cultivat și speciile tradiționale ale genului, cu vădite influențe alexandrine: epitafuri, uneori pentru sclavi (I, 78, 93, V, 34 — delicat omagiu adus unei fetițe sclave —, VI, 28, 29, X, 61, 63), elegii (VI, 85, IX, 30, 86), inscripții pe obiecte sau descriere de obiecte (IV, 32 — albină prinsă într-o picătură de chihlimbar —, III, 35, 40 — basoreliefuri, IX, 43 și 44 — o statuetă a lui Lysipp —, IX, pref. — propriul bust al poetului —) elogii ale unor „vedete" (IX, 28 — un actor —, V, 24 — un „campion" sportiv —), elogii (VI, 85, IX, 30, 86), descriere de vile (III, 58, IV, 64, X, 30),

[1] Am încercat să menținem topica originalului, bazată pe o dublă încrucișare (= chiazm).

poezii de circumstanță (IV, 13, X, 87) etc. Uneori asistăm la hibridarea speciilor: o elegie pentru sclava Erotion se transformă într-o invectivă la adresa unui moștenitor bogat (V, 37); epitafurile pot fi de asemenea ironice (IX, 29, X, 67).

Încă înainte de apariția în volume, epigramele lui Marțial s-au bucurat de un succes aproape unic. Chiar dacă ar fi să acordăm partea cuvenită exagerărilor încîntate ale poetului (fiindcă anticii nu ajunseseră încă la rafinamentul de a considera falsa modestie drept o virtute), rămîn încă suficiente dovezi ale acestui succes: librarul care aduna epigramele de tinerețe spre a le publica (I, 113), apariția plagiatorilor și a falsificatorilor. Îl citea și împăratul, dar și centurionul din legiunile îndepărtate („Nu numai cei fără ocupații din oraș se bucură de muza mea și nu-mi ofer versurile numai urechilor fără altă treabă, ci cartea mea e tocită de centurionul aspru în mijlocul gerurilor getice, lîngă steagurile de război; se zice că și Britannia cîntă versurile mele", XI, 3, 1—5). Bustul poetului era așezat în biblioteci particulare (IX, pref.), iar pe stradă era arătat cu degetul: „el este" (V, 13, 3).

Gloria n-a fost trecătoare; istoria literară nu consemnează nici o umbră în drumul lui Marțial. Mărturiile nu lipsesc: fiul adoptiv al împăratului Hadrian, pe care acesta îl destinase succesiunii, Aelius Verus, îl numea „Vergiliu al său" (*Historia Augusta*, *Aelius Verus*, 5). A fost imitat de poeți cunoscuți, dar și de autorii anonimi de inscripții; opera lui era editată chiar în cele mai tulburi vremuri (avem informații despre o ediție din 401). Evul mediu l-a prețuit de asemenea, iar începînd din Renaștere se înmulțesc edițiile, traducerile, imitațiile. Lessing își bazează teoria epigramei pe opera lui Marțial și-l imită deseori (chiar fără să mărturisească); Goethe și Schiller îl iau ca model în *Xeniile* lor. Marțial a fost creatorul epigramei „satirice", a poantei muș-

cătoare și de aceea a rămas în acest gen modelul pe care mulți s-au străduit să-l întreacă, prea puțini au izbutit să-l ajungă.

*

Persius, Iuvenal și Marțial se înfățișează astăzi publicului nostru într-o versiune în metru modern, integrală pentru cei dintîi, parțială pentru ultimul. Persius apare acum în prima traducere românească (nu știm să fi apărut nici măcar o traducere parțială). Iuvenal a fost tradus integral de două ori: prima oară în proză de Anghel Marinescu. București, 1916 (reeditată în 1922); a doua, în versuri, de regretatul profesor I. M. Marinescu, București, 1928. Au existat și traduceri parțiale, din care prima pare să fie cea anonimă a Satirei I din revista *Ateneul român*, Iași, 1861, p. 53:

„Pururea tot asculta-voi? Să nu replic niciodată,
D-a lui Codru răgușitul Tezeida asurzit..."

Marțiai nu s-a bucurat pînă acum de o versiune românească integrală, selecția de față (reproducere a volumului apărut în 1961 la Editura pentru literatură universală) fiind cea mai masivă. Au existat numeroase traduceri parțiale, prima fiind, poate, cea anonimă din *Alăuta românească*, Iași, 1838, p. 23, a epigramei VII, 43[1].

Cititorii vor aprecia desigur cum se cuvine încercarea meritorie (pentru Persius chiar curajoasă, dacă nu temerară) de a introduce pe acești trei importanți și valoroși poeți latini în circuitul culturii noastre actuale, atît de receptivă și de dornică de a lua contact cu valorile certe ale literaturii din toate timpurile și de pe toate meridianele.

I. FISCHER

[1] Informația o deținem de la prof. O. Papadima, căruia îi mulțumim și pe această cale; este o prelucrare liberă, cu adăugarea unei „poante". Semnalăm, cu titlu de curiozitate, citarea indirectă într-un pasaj luat din Topeltin, a versurilor 3—4 din epigrama IV, 19, la Miron Costin, *De neamul moldovenilor*, ed. P. P. Panaitescu, 1958, p. 270: *Iți trimitem andromida, vechi port (?), nu mîndru, iar bun de luna lui dichemvrie.* (Vezi introducerea la volumul din 1961, p. 21.)

MARCUS VALERIUS MARTIALIS

EPIGRAME

PREFAȚĂ *

Îmi place să cred că am pus în cărțile mele destulă măsură, pentru a nu jigni pe aceia care știu să se judece singuri. Versurile mele vesele nu trec niciodată dincolo de bună-cuviința datorată și celor mai de jos oameni; această cumpătare a fost străină scriitorilor mai vechi, care n-au șovăit să folosească fără socoteală nu numai nume adevărate, dar chiar și nume mari. Eu n-am vrut să plătesc atît de scump faima mea de poet, de aceea ascuțimea cuvîntului e cea mai puțin vrednică de laudă dintre toate însușirile mele.

Să nu răstălmăciți glumele mele nevinovate și să nu scrieți încă o dată, voi, epigramele mele. Nu-i un lucru cinstit să te apuci să prefaci cărțile altora după cum ți se năzare. Cît despre vorbele mai piperate, de care epigrama nu se poate despărți, ar trebui poate să-mi cer iertare, dacă aș fi eu cel dintîi care să le fi folosit; dar așa și nu altfel au scris Catul[1] *și Marsus*[2],

---

* Numele proprii care nu se află explicate în notele de subsol sînt fie fictive, fie ale unor persoane necunoscute (T. C.).

[1] *Caius Valerius Catullus* (87 — cca. 54 î.e.n.) — unul dintre cei mai mari lirici latini. Pe lîngă poeziile de dragoste, a scris și numeroase epigrame, adesea violente și obscene (vezi și prefața).

[2] *Domitius Marsus* (sfîrșitul sec. I î.e.n.) — autor de povestiri comice și al unei colecții de epigrame intitulate *Cicuta (Cucuta)*.

Pedo[1] *și Gaetulicus*[2], *ca și ceilalți poeți care au fost și sînt citiți. Iar dacă, totuși, se vor găsi unii destul de fățarnici pentru a nu-mi îngădui să vorbesc latinește, aceia să binevoiască a se mulțumi cu această prefață sau să citească numai titlurile.*

Epigramele sînt scrise pentru cei care obișnuiesc să ia parte și să petreacă în voie la sărbătorile zeiței Flora[3]. *Cato*[4] *n-are ce să caute în teatrul meu, iar dacă totuși a intrat, să stea și să privească. Cred că nu abuzez de dreptul meu, încheind rîndurile de față cu aceste versuri:*

Tu știi ce strengărească e-a Florei sărbătoare,
Mulțimea cum petrece în desfătări ușoare.
Ce cauți la teatru, de nu vrei să petreci?
Cum, aprigule Cato, vii numai ca să pleci?

---

[1] *Albinovanus Pedo* (sfîrșitul sec. I î.e.n.) — autor de epopei și epigrame; în altă parte Marțial îl numește *doctus* (savant).

[2] *Cnaeus Lentulus Gaetulicus* (ucis de împăratul Caligula în anul 39) — autor de epigrame (și în greceşte); a scris și poezii erotice și poate și o operă istorică în versuri.

[3] Jocurile în cinstea *Florei* (zeița florilor), sărbătorite între 28 aprilie și 3 mai, se caracterizau prin libertinajul spectacolelor și al spectatorilor.

[4] Marcus Porcius Cato din Utica (95—46 î.e.n.), strănepotul lui Cato cel Bătrîn [sau Cato Cenzorul (232—147 î.e.n.), rămas celebru pentru înverșunarea cu care a luptat împotriva luxului aristocraților și pentru distrugerea Cartaginei], aflînd cu prilejul unor jocuri florale că prezența sa împiedică desfășurarea lor obișnuită, a părăsit teatrul.

I

CITITORULUI

Acesta-i Marțial ce v-a plăcut,
Poetul pretutindeni cunoscut
Prin acul epigramei, iscusit,
Și căruia, lectori, i-ați dăruit
O glorie de care-avură parte
Puțini poeți, și numai după moarte.

II

ACELUIAȘI

Ca să știe unde găsește cărțile mele.

De vrei, dintre-ale mele, să iei cu tine-o carte,
La drum să te-nsoțească, acum cînd pleci departe,
Alege-o pe aceasta: e mică și ușoară,
Poți s-o cuprinzi în mînă, s-o porți la subțioară,
Lăsînd pe raft acasă prea-grelele volume.
Acum să-ți spun, în Roma unde-o găsești anume,
Iar ca să nu-ți pierzi vremea umblînd o-ntreagă zi,
Cu cea mai bună grijă te voi călăuzi:

Spre forum-ul Minervei[1], sub ale Păcii-altare[2],
O afli la libertul Secundus[3], de vînzare.

III

CĂRȚII CARE SE GRĂBEȘTE SĂ APARĂ

Ai vrea în Argiletum[4] să fii, în prăvălie;
La mine, carte mică, nimic nu mai te-mbie.
Dar tu nu știi cu cîtă mîndrie-mpărătească
Stăpîna lumii, Roma, la tine-o să privească.
Tu nu știi că poporul lui Marte[5] -a devenit,
De la o vreme-ncoace, prea greu de mulțumit.
Eu nu cunosc sub soare, niciunde, alt popor,
De la bătrîni la tineri, mai batjocoritor;
Au nas de ceară pînă și cei mai mici copii!
În timp ce, de la unii, un „bravo" răsuna-va,
Iar alții cu sărutări au să-ți cinstească slava,
Cei mulți, strînși laolaltă, te vor disprețui.
Dar tu, de-aici 'nainte, nevrînd să mai înduri
De la stăpînul aspru atîtea corecturi,
Te duci, nechibzuito, zbori în văzduh, nu-ți pasă!
Hai, fugi, dar ia aminte: era mai bine-acasă.

---

[1] *Forum transitorium* (= de trecere), numit Forul Minervei, după templul zeiței, sau Forul lui Nerva, sub a cărui domnie a fost terminat (în anul 98).

[2] *Forum Pacis* (Forul Păcii) se afla lîngă templul închinat zeiței Păcii de împăratul Vespasian; construit între anii 71—75, forul a fost distrus, la sfîrșitul sec. al II-lea, de trăsnet.

[3] Secundus fusese sclavul unui oarecare Lucensis; în librăria lui se vindeau numai cărți de pergament.

[4] Cartierul librăriilor.

[5] După legendă, Romulus, întemeietorul Romei, se născuse din vestala Rhea Silvia și zeul Marte, de aceea romanii se numeau „poporul lui Marte".

IV

DEDICAȚIE ÎMPĂRATULUI

De-ți va cădea, o, Cezar[1], această carte-n mînă,
Să-ți descrețească fruntea ce-i peste țări stăpînă!
Ușoara veselie triumful nu-ți jignește,
Iar comandantul oastei de-o glumă nu roșește.
Așa cum rîzi cînd joacă Latinus sau Thymele[2],
La fel citește, Cezar, și versurile mele.
Nici cenzorul prea aspru cu rîsul nu se-arată;
Nerușinat mi-e scrisul, dar viața mea-i curată.

VIII

ADEVĂRATUL EROU

Pildă fiindu-ți Thrasea[3] și Cato cel fără de pată[4]
N-ai contenit nici o clipă să dai prețuire vieții;
Nu te-ai zvîrlit, vitejește, cu pieptul în vîrful de spadă.
Inima mea te-nțelege: — Bine-ai făcut, Deciane[5]!
Nu-l prețuiesc pe eroul ce faima cu sînge-o plătește:
Cel ce-o cîștigă trăind, e mult mai vrednic de cinste.

---

[1] Împăratul roman Domițian (a domnit între 81 și 96).

[2] Vezi mai sus, p. 59, n. 6.

[3] *Publius Fannius Thrasea Paetus* (34—66 e.n.) — conducătorul opoziției republican-aristocratice în timpul domniei împăratului Nero. Condamnat la moarte de împărat, s-a sinucis.

[4] Cato din Utica (vezi nota de la prefața Cărții I) s-a sinucis, aruncîndu-se cu pieptul în sabie, cînd armata republicană a fost înfrîntă de partizanii lui Caius Iulius Caesar.

[5] *Decianus* — compatriot și prieten al lui Marțial, scriitor și el. Marțial îi dedică a II-a Carte de epigrame.

X

PERSPECTIVE

Gemellus se însoară și-o vrea pe Maronilla;
Cu daruri o răsfață și îi imploră mila.
— Atît e de frumoasă? — Nici nu se pomenește!
— Atunci, cu ce-l încîntă atît de mult? — Tușește.[1]

XV

PRIETENULUI IULIUS[2]

Tu, vechiul meu prieten, mai bun decît oricare,
Cît timp o-ndelungată credință preț mai are,
Șaizeci de consulate[3] curînd vei fi-mplinit,
Dar zilele-s puține, pe care le-ai trăit.
Nu amîna plăcerea ce-o știi amăgitoare;
A ta nu-i decît clipa aceasta, trecătoare.
Te-așteaptă griji destule, necazuri multe-n drum;
Norocu-i nestatornic și zboară ca un fum.
Cu brațele-amîndouă păstrează-l lîngă tine,
Te părăsește-adesea, oricît de strîns l-ai ține.
Fii înțelept și-ascultă ce-ți spun prietenește:
E prea tîrzie viața de mîine; azi trăiește!

---

[1] Subînțelesul e că Maronilla nu va trăi mult și Gemellus, luînd-o de soție, o va moșteni.

[2] *Iulius Martialis* — prieten intim al poetului. Marțial îi închină și alte epigrame, uneori cerîndu-i sfaturi în materie literară.

[3] Adică șaizeci de ani, întrucît consulii erau aleși pe cîte un an.

XVI

LUI AVITUS[1]

Citind aceste versuri, găsi-vei printre ele
Şi bune şi mai slabe, şi foarte multe rele;
Avitus, eu ţi-oi spune cinstit, nu pe departe,
Că doar aşa, nu altfel, se poate scrie-o carte.

XVII

LAUDA PĂMÎNTULUI

Îmi spune Titus[2]: — Fă-te advocat,
E-un lucru bun să mînuieşti cuvîntul.
I-am mulţumit lui Titus pentru sfat:
— Nu-i treabă rea nici să lucrezi pămîntul.

XVIII

AMESTECUL VINURILOR

Cum ţi-a venit, o, Tucca, Falernul[3] veteran
În cadă să-l amesteci cu must de Vatican[4]?
Netrebnicele vinuri cu ce te-ncîntă, spune?
Adusu-ţi-au vreodată mîhnire cele bune?
De noi puţin îmi pasă, dar e o crimă gravă
În vinul de Campania să torni hain, otravă.

[1] *Lucius Stertinius Avitus* — consul în anul 92, prieten şi protector al poetului.

[2] Probabil nume fictiv; se poate presupune că Marţial solicită aci, în mod discret, o moşie de la Titus.

[3–4] *Falernum* — regiune din Campania, în sudul Italiei, unde se făcea vinul cel mai apreciat în vechime; se bea numai după cincisprezece ani. Vinul de Vatican era dintre cele mai proaste.

Ucide-ţi musafirii, eşti poate-ndreptăţit,
Dar amfora aceasta de preţ, cu ce-a greşit?,

XIX

TUŞEŞTE FĂRĂ FRICĂ

Mai rămăseseşi, Aelia, cu patru dinţi în gură,
Dar ai tuşit o dată, şi doi din ei căzură;
Tuşind a doua oară, alţi doi simţişi că-ţi pică.
De-acum n-ai nici o grijă: tuşeşte fără frică!

XX

UNUI MÎNCĂCIOS

Nebun eşti, Caecilianus[1]! Chemi oaspeţii la masă,
Mănînci de unul singur ciuperci, şi nici nu-ţi pasă.
Ştii ce ţi-aş da să-nfuleci, găman nesăturat?
Ciupercile din care şi Claudiu s-a-nfruptat.[2]

XXI

MUCIUS SCAEVOLA[3]

Braţul ce-odată-a voit pe-un rege duşman să răpună,
Şi s-a-nşelat, ucigînd din greşeală pe unul din paznici,

[1] Nume fictiv; satira e adresată multor bogătaşi care aveau obiceiul să ofere clienţilor (pătură a populaţiei Romei antice, oameni liberi care se puneau sub protecţia unor patricieni — „patronii") şi oaspeţilor de rînd mîncare proastă şi vin inferior.

[2] Împăratul Claudius (a domnit între 41—54) a fost otrăvit de soţia sa, Agrippina, cu ciuperci.

[3] Neizbutind să-l omoare pe regele etrusc Porsenna, care împresurase Roma (508 î.e.n.), Caius Mucius s-a pedepsit singur, arzîndu-şi braţul drept; de aceea a fost poreclit *Scaevola* („stîngaciul").

Singur pedeapsa și-a dat: să ardă în flacăra jertfei!
Mărinimosul vrăjmaș, uimit de atîta-ndîrjire,
Însuși l-a smuls pe viteaz de pe rug, lăsîndu-l să plece.
Mucius n-a șovăit să-nfrunte cumplita durere,
Mîna lui însă, arzînd, n-a vrut s-o privească Porsenna.
Brațul ce-atunci s-a-nșelat, cinstit e de veșnică faimă;
Dar dacă n-ar fi greșit, nici fapta lui n-ar fi fost mare!

XXIII

OASPEȚII LUI COTTA

Așa ți-e obiceiul și gustul tău așa e:
Prietenii de masă să ți-i alegi la baie.
Această cinste, mie, nicicînd nu mi-ai făcut:
M-ai cîntărit cu ochii și, gol, nu ți-am plăcut.

XXV

GLORIA POSTUMĂ

Trimite-ți cartea-n lume, Faustine[1]!
Gîndirea ta frumos înveșmîntată
Va fi de-Atena[2] însăși lăudată
Și de-nțelepții toți primită bine.
Îți bate astăzi gloria la ușă;
Răsplata-i meritată: s-o primești,

[1] *Faustinus* — bogat prieten al lui Marțial, el însuși poet.
[2] Atena era socotită de către romani capitala literară a lumii.

Să-ți încunune scrisul cît trăiești,
Nu cînd vei fi o mînă de cenușă.

XXVII

O INVITAȚIE LA MASĂ

Lui Procillus[1]
cel înzestrat cu
prea bună memorie.

Ți-am spus azi-noapte cînd ne-am despărțit
(Băusem, cred, vreo zece oale pline):
— Să vii, Procile, să prînzești cu mine!
Vorbește multe omul amețit.
Dar tu, așa se vede, n-ai uitat,
Și te-ai crezut poftit cu-adevărat.
Voi ști să ocolesc, de-aci-nainte,
Pe cei ce țin atît de bine minte.

XXVIII

DE CÎND MIROASE?

Acérra nu de-aseară a vin borșit duhnește,
Căci bea pînă la ziuă, precum obișnuiește.

XXXII

LUI SABIDIUS

Nu-mi placi de fel, amice, nici tu, nici tot ce faci.
Nu știu de ce anume, dar știu atît: nu-mi placi.

[1] Nume fictiv. În ultimele versuri Marțial citează un proverb grecesc („Îl urăsc pe tovarășul de chef cu prea bună memorie"), dîndu-i sens comic.

XXXIII

ADEVĂRATA DURERE

Cînd e singură, nu plînge Gellia pe al ei tată;
Dar cum se iveşte unul, lacrimi îi ţîşnesc deodată.
Nu e sincer cel ce plînge ca să fie consolat,
Cel ce plînge fără martori, plînge cu adevărat.

XXXIV

LESBIEI[1]

Tu, Lesbia, dezmăţul nu vrei să ţi-l fereşti:
Cu uşile deschise îţi place să iubeşti.
Doreşti să fii văzută, nu-ţi tăinuieşti amorul;
Mai mult decît amantul, te-ncîntă privitorul.
Nici tîrfa din Submoenium[2] mai deşănţată nu e,
Ea lasă jos perdeaua şi uşa o încuie.
Ias[3], Chiona[4], poate, ar şti să-ţi dea povaţă:
Ce-nseamnă-a-ţi fi ruşine, tu de la curve-nvaţă!
Chiar cea mai desfrînată, cînd nu mai are unde,
Coboară-ntre morminte şi-n cimitir se-ascunde.
Am fost cumva prea aspru? Ţi-am spus să te fereşti
Dar, Lesbia, nu-nseamnă că nu poţi să iubeşti!

XXXV

CYBELE ŞI PRIAP

Sînt versurile mele de multe ori prea tari
Şi nu pot fi citite, în clasă, de şcolari?

[1] *Lesbia* — nume fictiv, probabil aluzie la iubita lui Catul.
[2] Cartierul „de sub ziduri", la marginea Romei, unde prostituatele aţineau drumul trecătorilor.
[3–4] Nume de prostituate.

Dar cartea mea, Cornelius[1], e ca un soț iubit
Ce nu poate să placă femeii, jugănit.
Un cîntec pentru nuntă cînd scriu, să nu te miri
De-l fac cum se cuvine să sune pentru miri.
Vrei goliciunea Florei s-o-mbraci? Și-o curtezană
S-o-nveșmîntezi în haină severă, de matroană?
Nici versul meu, ștrengarul, nu-i îmbrăcat astfel,
Și-l simți mai cu plăcere cînd gîdilă nițel.
Nu fi cu el prea aspru, îndură-te, și vezi
Să nu te-ndemne gîndul, cumva, să mi-l castrezi!
Nepotriviri de-acestea în mintea mea nu-ncap:
Nu-l văd slujind în templul Cybelei[2] pe Priap[3].

XXXVII
STICLĂ ȘI AUR

Din sticlă bei, Bassus, iar burta în vase de aur goleşti:
Sărmanele vase! Ce-i scîrnav, se vede, mai mult preţuieşti.

XXXVIII
UNUI PLAGIATOR

Poemul ăsta, Fidentine[4],
Îl recunosc, e scris de mine.
Dar îl citeşti atît de rău,
C-a început să fie-al tău.

[1] Nume fictiv, sau poate unul dintre prietenii autorului.
[2] Preoții zeiței orientale Cybele erau castrați.
[3] Fiul lui Bacchus și al Venerei, admirat pentru deosebita lui virilitate.
[4] „Încrezutul, îndrăznețul", nume fictiv, poreclă dată unui plagiator stîngaci.

XL

UNUI INVIDIOS

Ți se zbîrcește toată fața cînd, rar, citești un vers
de mine;
Tu pizmuiești pe toți poeții, nici unul dintre ei
pe tine.

XLI

LUI CAECILIUS, CARE SE CREDE GLUMEȚ

Un om de duh îți place să crezi că ești. Tu zici.
Dar vrei să-ți spun în față ce ești? Un măscărici.
Un vînzător de boarfe, ce marfa-n tîrg și-o plimbă
Și dincolo de Tibru[1], pe la răspîntii, schimbă
Chibrituri de pucioasă pe-un ciob de sticlă spartă;
Un negustor vorbăreț de mazăre răsfiartă
Ce-n jurul lui adună în roi pe toți nerozii;
Un crescător de viperi ce joacă-n vîrful cozii;
Un sclav de rînd ce vinde pastramă-n prăvălie;
Un bucătar ce-n circiumi cu calzi cîrnați te-mbie;
Un biet poet de uliți, lipsit de-ndeminare;
Un dansator din Gades[2], ce țopăie și sare;
O gură desfrînată și veștejită ești,
Nimic însă, Caecilius, din ce-ți închipuiești.
Tu crezi că-n rîs și-n vervă l-ai întrecut pe Gabba[3],
Pe Tettius Caballus[4] așijderi... Dar degeaba!

---

[1] „Dincolo de Tibru": pe malul drept al fluviului, în cartierele sărace.

[2] Localitate în Spania (astăzi Cadiz), vestită, pe vremea lui Marțial, pentru dansatoarele ei.

[3] Măscărici al lui August. Tot măscărici trebuie să fi fost și Tettius Caballus.

[4] *Caballus* = cal de muncă.

Nu-i dat oricui să fie, din firea lui, isteț;
Iar cînd te văd, obraznic, că-ncerci a fi glumeț
Și dintr-un haz subțire nu înțelegi o boabă,
Îți spun, tu nu ești Tettius, Caballus ești: o gloab[redacted]ă!

XLIII
MISTREȚUL

Eram șaizeci de oaspeți poftiți la tine-acasă,
Și-un porc mistreț, Mancine, atît ne-ai dat la ma[redacted]să.
Nici struguri copți pe coardă în toamna-ntîrzia[redacted]tă,
Nici mere dulci cu gustul de miere parfumată,
Nici pere legănate pe fire de grozamă,
Nici rodii africane cu rozacee zeamă,
Nici brînză-n coșulețe, din rustica Sassină[1],
Din căzile Picènii[2] nimic: nici o măslină!
Atît numai: mistrețul. Un porc sfrijit și mic,
De parcă-l doborîse, cu mîna, un pitic.
Nimic mai mult. Mistrețul. Atît ne-ai oferit,
Iar noi, ca-ntr-o arenă, am stat și l-am privit.
N-ai mai mînca, în viață, mistreț! Și-aș mai d[redacted]ri,
Servit, ca Charidèmus[3], mistrețului să-i fii.

XLIV
PRIETENULUI STELLA[4]

În două epigrame pe rînd am zugrăvit
Un joc de lei și-o fugă de iepure grăbit.

[1] *Sassina* — localitate din Umbria (în peninsula ital[redacted]că), renumită prin cașul produs acolo.

[2] *Picenum* — regiune din Italia, pe coasta Adriat[redacted]cei, bogată în măslini.

[3] Charidemus pare să fi fost un criminal dat pradă [redacted]unui mistreț în arena circului.

[4] *Lucius Arruntius Stella* — consul în anul 101, pr[redacted]otector al lui Marțial și al altor poeți.

M-am repetat? Dar dacă aceasta e o vină,
Două mîncări de iepuri să-mi dai şi tu la cină.

XLVI

GRĂBEŞTE-TE ÎNCET

— Sărută-mă mai iute (spui tu) că mă grăbesc!
Avîntul mi se curmă şi nu mai îndrăznesc.
De m-ai opri, mai bine ai şti să mă stîrneşti.
Nu mă zori, Hedylus, cînd zici că te grăbeşti.

XLVII

MEDIC ŞI CIOCLU

Diàulus era medic şi cioclu s-a făcut.
Aceeaşi meserie o ia de la-nceput.

XLIX

MICILE PLĂCERI

Lui Licinianus[1].

Tu, cel pe care celţii cu cinste-l pomenesc,
Şi-n Spania noastră[2] astăzi iberii-l preamăresc,
Vei revedea pe dealuri Bilbilis[3]-ul dorit,

---

[1] *(Lucius?) Licinianus* — concetăţean al lui Marţial, orator şi poate şi scriitor.

[2] „Spania noastră" = Spania Celtiberică, adică partea din nord-estul peninsulei, locul de baştină al lui Licinianus şi Marţial.

[3] Oraşul natal al lui Marţial şi al lui Licinianus.

Oraș în cai de luptă și-n arme renumit;
Mai sus, plesuvul Caius[1], cu-ncărunțita-i frunte,
Vadaveronul[2] sacru, cu stînci tăiate-n munte,
Și crîngul din Botèrdum[3], cu farmecul lui dulce,
Grădina-n care-i place Pomonei[4] să se culce.
Te vei scălda-n Congèdus[5], în valurile-i calde,
Și-n lacul unde nimfa se-ascunde să se scalde;
Cînd vei simți că lenea prea mult te molește,
Te vei zvîrli în Salo[6], cum fierul se călește.
Vei ospăta la masă belșugul de vînat,
Prin lunca din Voberca[7], de-aproape săgetat.
Amiezele de vară la umbră le vei trece,
În albia de aur a Tagului[8] cel rece.
Vei bea din unda Nuthei[9] răcoarea dimineții,
Și apă din Dercena[10], cu prospețimea gheții.
Apoi, cînd Acvilonul[11], cu mugete cumplite,
Va răscoli zăpada pe cîmpuri troienite,
La țărmul Taragonei[12] din nou cînd vei veni,
Iubita Laletànie[13] în soare-ți va zîmbi,

[1] Astăzi Moncayo, munte situat la miazănoapte de Bilbilis.
[2] Pe muntele Vadavero pare să fi existat multe locașuri sacre.
[3] Probabil o localitate apropiată de Bilbilis.
[4] *Pomona* — zeița fructelor la romani.
[5] Lac sau rîu în preajma Bilbilisului.
[6] Rîu care trece pe lîngă Bilbilis. Se spunea că apa lui e foarte bună pentru călirea oțelului.
[7] *Voberca* (sau *Vobesca*) — numele unei păduri bogate în vînat.
[8] Rîu ce trece prin apropiere de Bilbilis; în apele lui există nisip aurifer.
[9–10] *Dercenna* și *Nutha* — rîuri de munte.
[11] Vîntul de nord-est, crivățul.
[12] *Tarraco* (azi Taragona) — pe coasta mediteraneană, la apus de Barcelona.
[13] *Lakstania* — probabil o regiune pe coasta Mediteranei.

Vei prinde căprioare în laţul tău isteţ,
Vei spinteca din turma ce-o creşti un porc mistreţ.
Prăpăd vei face-n iepuri, gonindu-i de-a călare,
Lăsînd pe-argaţi să plece după vînatul mare.
Vei arde-n vatră vreascuri din codrii-apropiaţi,
Strîngînd în jur pe sclavii cei mici şi nespălaţi.
Pe vînătorul vrednic, vecinul tău de casă,
Să stea cu tine-alături îl vei pofti la masă.
Nu vei purta sandale cu vîrfuri argintate,
Nici togă purpurie în falduri parfumate.
Departe vor rămîne clienţi şi portărei,
Şi văduva bogată, cu nazurile ei,
Pînă la prînz putea-vei să dormi netulburat,
Din somn n-o să te scoale nici un împricinat.
Nu-i pizmui pe-aceia ce vor a fi slăviţi,
Tu plînge-le de milă acestor fericiţi.
Pe Sura[1], scump prieten, aplauze-l desfată,
Dar o plăcere simplă e mai adevărată;
Şi-ai drept s-aştepţi în viaţă un asfinţit senin,
Cînd faima ce-ai culeş-o o meriţi pe deplin.

LIII

DOVADA PLAGIATULUI

În versurile scrise de mine, Fidentine,
Ai strecurat o pagină de tine;
Şi-atît de bine chipul în ea ţi-ai oglindit,
Că fapta singur ţi-ai mărturisit.
O mantie soioasă de lingon[2] e o pată

[1] *Lucius Licinius Sura* — om politic, originar din Spania, contemporan cu Marţial, consul sub domnia împăratului Traian.

[2] Locuitor din partea centrală a Galiei.

Ce pîngăreşte purpura curată;
O oală aretină[1], de lut, e o jignire
Adusă cupei de cristal subţire;
Un corb, ce fără veste a rătăcit, sinistru,
Pe ţărmul însoritului Caistru[2],
E ca un semn de jale pe-argintul unei salbe,
În hora lebedelor albe;
O gaiţă opreşte din cînt, cu vocea-i acră,
Privighetoarea din Pădurea-Sacră[3]!
Eu nu mai am nevoie de nici o judecată,
Nici cartea mea să fie apărată.
Nu eu te-acuz, ci versul de tine-adăugat,
O pagină ce strigă: „Ai furat"!

LIV

PRIETENI VECHI ŞI NOI

Dacă mai poţi iubirea să ţi-o dai,
Tu, care-atît de mulţi prieteni ai,
De-aş mai găsi în inima ta loc,
Aş spune, Fuscus[4], c-am avut noroc.
Nu mă goni ca pe-un necunoscut;
Nici unul n-a fost altfel la-nceput.
Tu judecă-l pe cel ce te îmbie
Şi care vrea prieten vechi să-ţi fie.

---

[1] La *Arretium* (astăzi Arezzo, nu departe de Florenţa) se făceau oale obişnuite de pămînt roşu.

[2] Rîu în Asia Mică, în apele căruia trăiau multe lebede.

[3] Una din numeroasele păduri închinate zeilor; în dumbrăvile sfinte se ridicau temple şi altare.

[4] Probabil un vestit şi bogat orator din vremea lui Marţial.

LV

VIAȚA LA ȚARĂ

Vrei să cunoști viața ce Marcus[1] și-o dorește,
El, care și cuvîntul și spada le cinstește?
Să-ți spun. Ar vrea, la țară, un petic de moșie;
Să guste, fără grijă, puțină bucurie.
Cum? Pe spartane lespezi răceala să te-nghețe,
Patronului, prostește, venind să-i dai binețe?
Cînd ai putea, în fața căminului încins,
Să-nșiri de-a lungul vetrei vînatul ce l-ai prins,
Să tragi în țeapă crapul ce încă se mai zbate?
S-alegi, din oala arsă, a mierii bunătate?
Cînd mîna dolofană a jupînesii-ți pune
Pe masa țărănească belșug de lucruri bune,
Și, fără cheltuială, poți a te ospăta
Cu ouă coapte-n spuză, de la găina ta?
Sînt mulți cărora traiul acesta nu le place,
Cum nu le plac eu însumi; o știu, n-am ce le face.
În toga lor cea albă[2], să ducă mai departe
Corvezile de care au toți în Roma parte!

LVII

FEMEIA IDEALĂ

Mă-ntrebi cam ce femeie îmi place, Flaccus[3]? Iată:
Nici una prea ușoară, nici prea neîndurată.
Îmi place o femeie de felul mijlociu:
N-aș vrea să mor de foame, dar nici sătul să fiu.

---

[1] Marcus e Marțial însuși.
[2] Toga albă era îmbrăcămintea obișnuită a romanilor.
[3] Unul dintre prietenii poetului, des pomenit de el.

LXII

ELENA[1] ŞI PENELOPA[2]

Laevina, cea mai pură femeie-ntre femei,
O pildă pentru însuşi cinstitul soţ al ei
Şi vrednică urmaşă a vechilor Sabine[3],
Scăldîndu-se-n Avernus[4] şi-n undele Lucrine[5],
S-a legănat la Baiae[6] pe-al valurilor joc,
Şi tot zburdînd prin apă, glumind, a luat foc
Şi e-un amant mai tînăr de-acasă a fugit:
În casta Penelopă, Elena s-a trezit.

LXIII

LUI CELER

„— Citeşte-mi epigrame!“ mă rogi şi mă pofteşti;
Tu însă pe-ale tale ai vrea să le citeşti.[7]

---

[1] În mitologia greacă, fiica Ledei şi a lui Zeus; măritată cu Menelaos, s-a lăsat furată de Paris, pricinuind vestitul război troian.

[2] În *Odiseea* lui Homer e soţia lui Ulise, pe care l-a aşteptat cu fidelitate douăzeci de ani, cît a ţinut asediul Troiei şi rătăcirile lui pe mări.

[3] *Sabinii* — populaţie de agricultori la sud-est de Roma, vestită prin viaţa lor cumpătată, hărnicie şi cinste.

[4–5] *Avernus* şi *Lucrinus* — lacuri lîngă ţărmul Mării Tireniene, nu departe de Neapolis.

[6] Oraş balnear pe ţărmul Mării Tireniene, situat nu departe de cele două lacuri amintite mai sus, constituind, după cîte spun poeţii, o adevărată primejdie pentru virtutea femeilor.

[7] În original acest vers are şi înţelesul: tu nu ţii să-mi asculţi epigramele de dragul de a le asculta, ci pentru a le da (recita) ulterior drept ale tale.

LXIV

LAUDA DE SINE

Da, eşti tînără, frumoasă şi bogată, o ştim bine,
Dar cînd singură te lauzi şi vorbeşti mereu de tine,
Fabulla, îţi pierzi deodată însuşirile fireşti:
Nici bogată, nici frumoasă şi nici tînără nu eşti.

LXVI

VERSURI DE VÎNZARE

Tu, care-a mele versuri vrei să le şterpeleşti,
Crezi că ţi-e dat, în voie, poet să te numeşti,
Plătind o biată carte transcrisă? Să mă ierţi!
Nu poţi să-ţi cumperi faima cu şapte-opt sesterţi[1].
Mai bine-alege-un cîntec de nimeni cunoscut,
Un singur om să-l ştie: cel care l-a făcut.
O carte fată-mare, o carte neumblată,
Pe care-al ei părinte o ţine încuiată,
Un sul pe care nimeni nu l-a desfăşurat,
Şi nimeni încă barba de el nu şi-a frecat.
O carte cunoscută stăpînul greu şi-l schimbă,
Dar de găseşti pe unul şi-l tragi puţin de limbă
Să-ţi spună unde afli o carte necitită,
Ce nici n-a fost, cu piatra, pe margini şlefuită,
Nici prinsă-n beţişoare, nici îmbrăcată-n piele,
Tocmeşte-o! Pot eu însumi să-ţi vînd din ale mele.
De vrei cu scrisul altui poet să te făleşti,
Nu cartea să i-o cumperi, tăcerea să-i plăteşti!

---

[1] În vremea lui Marţial sesterţul, veche unitate monetară, era de aramă şi nu mai valora decît aproximativ un gram şi ceva de argint.

LXXII

POETUL CU PLETE FALSE

Tu, Fidentine, scrisul mi-ai furat,
Şi-acum te crezi poet, cu-adevărat.
Aeglè[1], de-asemeni, are dinţi frumoşi,
Că şi i-a pus de fildeş, pe cei scoşi;
Lycoris[2] pielea neagră-şi văruieşte
Şi cu-obrazu-i alb se fudulește.
Așa te-mpăunezi şi tu, poete,
Eşti chel ca-n palmă, şi te porţi cu plete!

LXXVI

APOLO ŞI MINERVA

Tu, Flaccus, bun prieten, a cărui preţuire
Dă străduinţei mele o-naltă mulţumire,
Tu, vrednică odraslă din al lui Antenor[3]
Oraş, care priveşte la tine-ncrezător, —
Urmează-aceste-a mele îndemnuri înţelepte:
Pe cele nouă muze mai lasă-le s-aştepte,
Nu le-asculta cum cîntă şi nu te prinde-n danţ!
Divinele fecioare nu-ţi vor aduce-un sfanţ!
Ce vrei de la Apolo? Să-ţi încunune verva?
Dar banii grei îi ţine, în lada ei, Minerva,
Zeiţa înţeleaptă şi-atit de pricepută,
Cea care pe toţi zeii cu bani îi împrumută.

---

[1] „Strălucitoarea", nume fictiv.

[2] „Neagră ca lupul", nume des întîlnit în poezie pentru femeile cu ten închis.

[3] Întemeietorul legendar al oraşului Patavium (Padova de astăzi).

Sub iedera lui Bacchus[1] cu ce cîştig te-alegi?
Din arborele-Atenei[2] rod mai bogat culegi!
Ce-oferă Heliconul? Un murmur de izvoare,
Zeiţe cîntăreţe, aplauze-nşelătoare.
Ce poţi să-i ceri tu Cirrhei[3] sau nimfei Permessine[4]?
În For[5] te-aşteaptă, Flaccus, succese mai depline,
Aici răsună banii ce-i vîntură bogaţii;
De pe estrada[6] stearpă se-aud numai ovaţii.

LXXIX

UN OM OCUPAT

Tu, Àttalus, într-una vrei să te afli-n treabă
Şi faci pe advocatul cînd nimeni nu te-ntreabă.
Ca să nu stai degeaba, catîrii ţi-i păzeşti;
Ori ai, ori n-ai de lucru, ceva tot meştereşti.
Cînd n-o să ai ce face, şi cînd ţi-o fi urît,
Parcă te văd, de ciudă, că-ţi pui un şireang de gît!

LXXXIII

LUI MANNEIA

Cînd văzui cum căţeluşa ţi-a lins faţa, îmi şoptii:
Nu mă mir, aşa sînt cîinii: umblă după scîrnăvii.

[1] Iedera lui Bacchus pare să închipuie decorul scenei de teatru; Flaccus (vezi versul I), căruia i se adresează epigrama, era probabil autor dramatic.

[2] Măslinul, al cărui rod bogat e comparat cu meseria bănoasă de avocat.

[3] *Cirrha* — nimfă după care a fost numit un oraş închinat lui Apolo.

[4] Nimfa rîului Permessos, care izvorăşte din coasta Heliconului.

[5–6] Forul era locul unde se desfăşura întreaga activitate publică din Roma antică; estrada e scena pe care poeţii îşi recitau lucrările.

LXXXVI

VECINUL INVIZIBIL

Vecin e Novius[1] cu casa noastră;
Putem să ne dăm mîna pe fereastră.
E-o mare fericire (unii spun)
Să stai alături c-un prieten bun,
De care numai zidul te desparte.
Şi, totuşi, e de mine mai departe
Decît, acum, pe ţărmul egiptean
Prefectul din Syene[2], Terenţian[3].
N-ajung, cu el, o dată să prînzesc;
Mai mult decît atît: nici nu-l zăresc!
N-aş şti să aflu-n Roma un vecin
Atît de-apropiat şi de străin.
Va trebui, oricît ne-ar fi de greu,
Să ne mutăm aiurea: el sau eu.
Nu vreţi pe Novius să-l întîlniţi?
E de ajuns vecin cu el să fiţi.

LXXXVII

FII BEŢIVĂ SINCERĂ!

Fescennia, atîtea pahare-ai dat pe gît,
Încît, purtînd de grijă să nu duhneşti urît,
Bomboane de la Cosmus[4] înghiţi fără măsură,
Să-ţi parfumezi cu ele mirositoarea gură.

---

[1] Pare să fi fost un iscusit jucător de şah (de fapt un joc asemănător cu şahul), pomenit de Marţial şi în alt loc.

[2–3] *Syene* (astăzi Assuan) — oraş de graniţă în sudul Egiptului, pe vremea aceea provincie a imperiului roman; *Terentianus* — comandantul garnizoanei de la Syene.

[4] Vestit negustor de parfumuri şi pomezi, după cum reiese din numeroase epigrame ale lui Marţial.

Sînt dresuri foarte bune ca dinții să-ți albească,
Dar nu pot, din adîncuri, duhoarea s-o oprească.
Ba, dacă-amesteci astfel mirosul lor cu-al tău,
Străbate mai departe, iar tu puți și mai rău.
Nu păcălești pe nimeni. Ascultă-a mea povață:
Nu mai umbla cu șoalda, bețivă fii pe față!

LXXXIX

TĂINUITORUL

Tu numai la ureche, șoptind, vorbești oricui,
Dar lumea-ntreagă poate s-audă tot ce spui;
Cînți la ureche, cugeți, rîzi, te bocești, bîrfești,
Cînd taci, taci la ureche; cînd strigi, nu strigi, șoptești.
E o metealnă, Cinna, la tine-atît de veche,
Încît chiar pe-mpăratul mi-l lauzi la ureche.

XCI

UNA DIN DOUĂ

Să-ți publici versurile n-ai găsit cu cale,
În schimb despre-ale mele zici că-s rele;
Ori publică-le, Laelius, pe-ale tale,
Ori lasă-le în pace pe-ale mele.

XCIV

CÎNTĂREAȚA

Erai o fată foarte mult dorită
Pe cînd cîntai, Aeglè, destul de rău;
Azi cînți frumos, de toți ești măgulită,
Dar nimeni nu mai vrea sărutul tău.

XCIX

BOGATUL ZGÎRCIT

Nici două milioane întregi pe-atunci n-aveai
Şi-atît erai de darnic, de primitor erai,
Şi ne cinsteai, Calenus, cu-atît belşug, încît
Doream să-ţi dea Fortuna de şase ori pe-atît.
Ne-au împlinit dorinţa întocmai, zeii buni.
Averea ţi-o sporiră cinci morţi, în şapte luni.
Dar tu, ca unul care n-ar mai avea nimic,
Şi-n loc să moştenească ar fi rămas calic,
Trăieşti în strîmtorare acum, ca un sărman.
Chemi oaspeţii la masă o dată într-un an,
Iar pentru demîncare nu vrei să risipeşti;
Vreo cîţiva bani de-aramă abia de cheltuieşti.
Nici pentru noi cei şapte, bătrînii tăi amici,
Mai mult de-un sfert de libră de plumb[1] nu sacrifici.
Drept bună-mulţumire, vom implora pe zei
Milioanele să-ţi crească: o sută, dacă vrei!
Dar, de-ţi măreşti avutul după al nostru gînd,
Mă tem grozav, Calenus, că vei muri flămînd...

CIII

MILIONARUL

Pe cînd nu erai încă nici cavaler măcar,
Spuneai: — „O, de-ar da zeii s-ajung milionar,
Ce bine m-aş pricepe viaţa s-o trăiesc,
Cu cîtă voluptate aş şti să cheltuiesc!
M-aş înfrupta din toate!“ Şi zeii te-ascultară.
Acum ai bani, dar toga ţi-e parcă mai murdară,

[1] *Libra* — circa 32 de grame; plumb e luat probabil cu înţelesul de aliaj în care intră numai puţin argint.

Mantaua și mai ruptă, cu poale jerpelite,
Iar bietele sandale de patru ori cîrpite!
Alegi la prînz, din zece, o singură măslină,
Un rest dintr-o mîncare ți-ajunge și la cină,
Bei vin borșit de Veii[1], pe drojdie rămas,
Iar dragostea te costă, ca mazărea, un as[2].
O, Scaevola, te judec! Ești bun de osîndit:
De ce dosești, tîlhare, avutul moștenit?
De ce pe zei îi superi, de ce ne furi pe noi?
Nu vrei să guști plăcerea? Dă banii înapoi!

CVII

O CARTE MARE

Îmi spui, iubite Lucius[3], o vorbă de mustrare:
— Mai lasă lenea! Cîntă și tu o faptă mare!
— Dar unde e Mecena, să-mi dea acel nesațiu
De care-avură parte Vergiliu și Horațiu?
Aș plămădi o carte nemuritoare-n lume,
Și n-ar pieri în flăcări[4], cu mine, al meu nume!
În țarina săracă și care nu rodește,
Nici taurul, cînd trage la jug, nu se silește;
În brazda roditoare mai trudnic ară plugul,
În schimb te răsplătește, la seceriș, belșugul!

---

[1] Vinul de Veii (oraș în Etruria) era dintre cele mai proaste.

[2] Asul era în vremea lui Marțial un sfer din sesterț (vezi p. 289, n. 1).

[3] *Lucius Iulius* — prieten al lui Marțial, necunoscut din altă sursă.

[4] Romanii, la moarte, erau incinerați.

CIX

ISSA

Issa e mai jucăușă decît vrabia lui Catul[1],
Să-i asemuiesc sărutul cu-al columbei, nu-i destul.
Issa-i mai îmbietoare decît galeșa codană;
Issa e mai prețioasă ca o perlă indiană;
Issa e o cățelușă, și lui Publius[2] i-e dragă.
Cînd scîncește, ți se pare că vorbește și se roagă;
Cu stăpînul ei o dată rîde și se întristează,
Zburdă cînd îl vede vesel, cînd e supărat, oftează.
Gîtul zvelt și-l încovoaie și se culcă în tăcere,
Iar cînd are-o trebuință, e cuminte și se cere.
Așternutu-n care doarme, să-l mînjească se ferește;
Cu lăbuța ei cea moale, sfiicioasă te trezește,
Și te roagă cu privirea să-i dai voie pîn-afară.
Cățelușă rușinoasă, Issa a rămas fecioară;
E atît de temătoare și ferită de iubire,
Încît n-a fost de ea vrednic, pînă astăzi, nici un mire.
Iar ca amintirea Issei după moarte să trăiască,
Publius a vrut el însuși chipul să i-l zugrăvească.
E atîta potrivire, încît poate spune-oricine
Că nici Issa cu ea însăși nu se-aseamănă mai bine.
Sînt atît de grăitoare chipurile-ngemănate,
Încît vii par amîndouă și-amîndouă par pictate.

CX

VERSURI SCURTE

Îmi critici, Velox[3], scrisul și-mi spui, ca să mă-mpungi,
Că versurile mele sînt, uneori, prea lungi.

[1] Catullus (vezi p. 269, n. 1) a cîntat moartea vrabiei iubitei sale Lesbia.
[2] Prieten bogat al lui Marțial.
[3] „Grăbitul", nume fictiv.

Dar tu nu scrii nici unul, ai luat-o mai agale,
Şi astfel sînt mai scurte, desigur, ale tale.

CXVII

UN BĂRBAT DEŞTEPT

Ne-am întîlnit, Lupercus, pe drum, şi mi-ai cerut
Să-ţi dau dintr-ale mele o carte cu-mprumut:
— O să-ţi trimit acasă un sclav de-al meu s-o ia,
Şi după ce-oi citi-o, ţi-o voi înapoia.
— Lupercus, nu se cade ca pentru-o biată carte
Să-ţi osteneşti băiatul: eu locuiesc departe
Şi-ar trebui să suie trei caturi pîn' la mine.
Să-ţi spun, dorita carte unde-o găseşti, mai bine:
Trecînd spre Argiletum[1], precum obişnuieşti,
Prin forum-ul lui Cezar[2], aproape-ai să zăreşti
O mică prăvălie; iar de-i citeşti pereţii
Te vor primi la uşă, pe listă, toţi poeţii!
Eu nu lipsesc. Atrectus, librarului îi spune.
Va cerceta pe rafturi şi-n faţă îţi va pune,
Pe cinci dinari bucata, un Marţial curat,
Cu margini şlefuite şi-n purpură-mbrăcat.
— Nu preţuieşti atîta, vei spune, şi pe drept.
— Lupercus, bravo ţie, eşti un bărbat deştept!

---

[1] Vezi p. 272, n. 4.

[2] Forul lui Cezar e *Forum Iulium*, învecinat cu Forul lui Nerva (vezi p. 272, n. 1); aici se aflau templul Venerei Genetrix, ridicat cu cheltuiala lui Iulius Caesar, şi o statuie ecvestră a acestuia.

I

CARTEA MICĂ

Mai multe epigrame — trei sute — de-ai avea,
Te-ar mai citi întreagă, vreunul, carte-a mea?
De ce atît de mică te-am plămădit? Ei bine:
Întîi, că-mi ceri papirus cu pagini mai puține;
Al doilea: copistul, în rînduri puțintele,
Mai mult de-un ceas nu pierde cu fleacurile mele;
Al treilea: în grabă de prinzi un cititor,
Oricît ai fi de seacă, te-nghite mai ușor.
Te va citi oricine, la masă, înainte
De-a se răci în cupă licoarea prea fierbinte.
Dar crezi că, fiind scurtă, ocări n-au să te-ajungă?
Vai! cîți nu se vor plînge că ești, și-așa, prea lungă!

III

CONTRADICȚIE

Nu ești datornic, Sextus, nimic nu datorești.
Cum o să fii datornic, cînd nu poți să plătești?

V

PRIETENULUI CARE LOCUIEȘTE DEPARTE

Să n-am în viață parte, Decianus[1], de vreun bine
De n-aș vrea, zi și noapte, să fiu mereu cu tine.

[1] Poet originar din Spania, prieten al lui Marțial, cunoscut numai din referiri.

Dar ne despart, în spațiu, trei mii de pași, cum știi,
Iar dacă pui și-ntorsul, total fac șase mii.
Adesori bat drumul și nu te aflu-acasă,
Sau sclavul, strajă-n ușă, să intru nu mă lasă.
Ești prins cu-atîtea treburi, petreci, te plimbi, pledezi,
Și n-ai destule ceasuri prietenii să-ți vezi.
Trei mii de pași aș face oricînd, de te-aș găsi:
Dar ca să-i fac degeaba, sînt prea mulți șase mii!

VII

LUI ATTICUS

Frumușel declami, amice, frumușel știi să vorbești,
Scrii poeme frumușele, frumușel istorisești;
Faci și mime frumușele, epigrame frumușele,
Frumușel ești ca gramatic, frumușel citești în stele;
Frumușel ți-e mersul, glasul, joci și cînți tot frumușel,
Frumușel ciupești tu lira, chiar și mingea bați la fel;
Frumușel le faci pe toate, dar nimic frumos anume.
Atticus, să nu te superi, ești un fel de-ncurcă-lume.

VIII

CITITORULUI MEU

De vei găsi în cartea aceasta, cîteodată,
O latinească șchioapă sau poate prea-ncurcată,
De vină-i caligraful[1]: le-a înșirat grăbit,
Și stihurile mele, în pripă, le-a stîlcit.

[1] Caligrafii (copiștii), plătiți după numărul rîndurilor scrise, nu-și corectau greșelile, ca să nu strice înfățișarea cărții, cărcia o ștersătură vizibilă i-ar fi scăzut din preț.

Să-mi pui în seamă, mie, greşeala lui, nu-i drept.
Cum, tot eu sînt de vină? Credeam că eşti deştept.
— Dar versurile tale sînt proaste! îmi vei spune.
E-adevărat, aşa e cum zici. Fă tu mai bune.

XI

MÎHNIREA LUI SELIUS

Pe Selius, tu, Rufus[1], de-l vei zări vreodată,
Sub porticul Europei[2], cu fruntea-nnourată,
Posomorît ca noaptea şi trist ca un mormînt,
Împovărat de-o taină, cu nasul în pămînt,
Lovindu-se cu pumnul în piept, smulgîndu-şi părul,
Să ştii că nu-şi jeleşte nici fratele, nici vărul.
Copiii îi sînt zdraveni — să-i ocrotească zeii! —
Nu s-a-ntîmplat vreun lucru amarnic nici femeii;
Nu l-a furat vechilul, toţi sclavii-i sînt acasă...
E trist, fiindcă nimeni nu l-a poftit la masă!

XII

MIROSURI SUSPECTE

Ce pot să-ţi spun, Postume? Cînd mă-ntîlnesc cu tine,
Sărutul tău miroase a smirnă-atît de bine,
Şi-arome-atît de stranii în jurul tău plutesc,
Încît încep, Postume, să te cam bănuiesc.
Căci bine nu miroase nici unul şi nici una
Din cei ce-atît de bine miros întotdeauna.

---

[1] Probabil Canius Rufus, poet originar, ca şi Marţial, din Spania (din Gades).

[2] Porticul Europei, numit după o frescă din el, care înfăţişa răpirea Europei, se afla lîngă cîmpul lui Marte.

XIII

SOLUȚIA CEA MAI BUNĂ

Bani îți cere advocatul,
(Cere și judecătorul),
Sextus, tu ascultă-mi sfatul
Și plătește-ți creditorul.

XIV

IAR SELIUS

Da! Selius e-n stare orice să mestereasca
Atunci cînd e-n pericol acasă să prînzească.
Sub porticul Europei te-așteaptă, Pauline[1],
Îți iese înainte, de pașii tăi se ține
Cu mii de temenele și lingușiri servile,
Spunînd că ai picioare mai iuți decît Ahile[2].
Dar, pentru că pe-acolo poftit de nimeni nu-i,
Apucă drumul Saeptei[3] și-o ia printre statui,
Sperînd noroc să-i poarte, din lumea nemurirei,
Ori cel născut din Aeson[4], ori Chiron al Philyrei[5].

---

[1] *Paulinus* — numele unui bun alergător.

[2] Vestitul erou legendar din războiul troian, numit de Homer „cel iute de picior".

[3] *Saepta Iulia* — uriașă clădire pentru epoca respectivă (începută de Caius Iulius Caesar), folosită pentru lupte, spectacole etc.; unul dintre cele mai frecventate locuri de întîlnire, era împodobit cu statui.

[4] Iason, conducătorul expediției argonauților, își avea chipul într-un portic, numit al Argonauților, alături de Saepta.

[5] Chiron, fiul Philyrei și al lui Saturn, e centaurul înțelept, considerat de vechii greci ca unul din întemeietorii medicinei.

Mereu mofluz, spre templul lui Isis[1] se îndreaptă,
Se-nchină juncii triste, se roagă și așteaptă;
Pornește-apoi spre crîngul în care, printre-alei,
O sută de columne a ridicat Pompei.[2]
Din termele lui Faustus[3] la Fortunatus[4] trece,
Se scaldă-n apă caldă, se scaldă-n apă rece;
Nu ocolește beciul lui Gryllus[5], la subsol,
Nici băile lui Lupus[6] din grota lui Eol[7].
Văzînd însă că soarta nu-i binevoitoare,
Și vremea și-a pierdut-o degeaba-n scăldătoare,
Spre porticul Europei se-ntoarce, disperat,
În căutarea unui amic întîrziat...
O, Taur[8], ce-ai răpit-o pe fata cea frumoasă,
Te-ndură și-l poftește pe Selius la masă!

XV

LUI HORMUS, CĂRUIA ÎI MIROASE GURA

Nu din trufie nu dai cupa ta
La alții, după tine să mai bea...

---

[1] Templul zeiței egiptene Isis și al lui Serapis (vezi p. 318, n. 2). Înfățișată de egipteni cu chip de vacă (sau cel puțin cu coarne de vacă), Isis a fost identificată cu Io, cea care, conform mitologiei romane, a fost preschimbată de Iupiter în juncă.

[2] *Hecatostylon* — clădirea cu o sută de coloane ridicată de Pompei. Alături era porticul lui Pompei, înconjurat de platani.

[3–7] *Faustus*, *Fortunatus*, *Gryllus*, *Lupus* — proprietari de băi publice. Baia lui Gryllus era întunecoasă, iar a lui Lupus trebuie să fi fost plină de curenți de aer, întocmai ca grota lui Eol (zeul vînturilor).

[8] În mitologie, Taurul care a răpit-o pe Europa e Iupiter; aluzia poate avea două înțelesuri: dacă e vorba de Iupiter, să-l poftească pe Selius în Infern, scăpînd Roma de un parazit; dacă e vorba de taurul înfățișat în fresca din porticul Europei, Selius să fie azvîrlit în arenă drept pradă unui taur.

Tu nu le împrumuți paharul tău,
Temîndu-te să nu le vie rău.

XVIII

STĂPÎN ȘI SLUGĂ

Mărturisesc, Maxíme, nerușinata vină
Că umblu după tine să mă poftești la cină.
Tu umbli după alții, așa că sîntem chit!
Eu vin în zorii zilei, client obișnuit,
Ca să-ți aduc salutul, tot timpul săptămînii;
Tu ești plecat de-acasă, să-ți feliciți stăpînii.
Sîntem deopotrivă! Eu te-nsoțesc pe tine,
Și, mîndru ca un rege, nici nu te uiți la mine;
Dar tu slujești pe-un altul și-l însoțești fidel.
Și vrei să-mi fii, Maxíme, patron? Sîntem la fel!
La un alt sclav, ca mine, eu scalv nu mai rămîn:
Stăpînul nu se cade să aibă alt stăpîn!

XXIV

PRIETENUL CEL BUN

Mi-ai spus: „De-ți va fi soarta să fii învinuit,
Alăturea de tine voi sta, în strai cernit;
Iar dacă te vor smulge căminului străbun,
Voi merge peste mare, cu tine, în surghiun".
Te-a ajutat norocul și iată-te bogat.
Hai, Candidus, tu mie ce parte mi-ai lăsat?
E mult o jumătate? Primesc cît de puțin.
Voiai să-mparți cu mine cumplitul meu destin,

Tovarăș de restriște, să mă-nsoțești la rău —
Dar nu vrei o fărîmă să-mi dai din bunul tău!

XXVII

CRITICĂ LITERARĂ

Cînd Selius la masă așteaptă să-l poftești,
Dă-i voie, lingă tine, s-asculte cum citești.
— Perfect! Cîtă vigoare! Cît spirit! Ce frumos!
— Atît dorisem. Prînzul ți l-ai plătit. Stai jos.

XXX

SFATURI

Treizeci de mii de-arginți cu împrumut,
Prietenului Caius i-am cerut;
Și n-ar fi fost prea tare păgubit,
Chiar dacă-n dar mi i-ar fi oferit.
E om bogat, și are bani destui
În bine-ferecata ladă-a lui.
Dar el mi-a spus: — Vrei să ajungi bogat?
Ascultă-mi sfatul, fă-te advocat.
— Să-mi dai ce te-am rugat, îți vine greu;
Dar sfaturi, Caius, știu să-mi dau și eu.

XXXI

MĂRTURISIRE

A fost a mea Chrestina. Mă-ntrebi de mi-a plăcut?
Da, mult. Mai mult de-atîta nici nu s-ar fi putut!

XXXII

SCLAV ŞI STĂPÎN

Cu Balbus[1] sînt în ceartă şi am o judecată;
Dar, Pontice[2], tu nu vrei să-l superi niciodată.
Licinus[3] mi-e potrivnic, dar prea e grangur mare!
Patrobas[4] îmi încalcă ogorul meu, să-l are;
Dar cum să-nfrunţi libertul de Cezar protejat?
Laronia[5] nu-mi dă sclavul ce i-am împrumutat.
— E-o văduvă bogată, fără copii, bătrînă!
Zici tu, şi ca s-o superi nu-ţi vine la-ndemînă.
Vai! nu puteam eu însumi să nimeresc mai rău:
Patronul meu becisnic e sclav, la rîndul său!
De vrei de-acum încolo al tău să mai rămîn,
Să-ncepi să fii tu însuţi om liber şi stăpîn.

XXXVII

MUSAFIRUL APUCĂTOR

Ai strîns, Caecilianus, pe-apucate
Din toate felurile de bucate:
Ai înhăţat un muşchi de rîmător,
Un uger de purcică, la cuptor,
O găinuşă friptă la frigare,
Un rest dintr-un calcan, un lup-de-mare,
O mînă de barbuni, un piept de pui,
Şi-un porumbel, stropit cu mustul lui.
Într-un şervet soios, de zeamă uns,
Le-ai grămădit pe toate, în ascuns,
Şi le-ai trimis cu sclavul tău acasă,

[1–5] *Balbus* — nume fictiv pentru un bărbat de seamă; *Licinus* — pentru un bogătaş; *Patrobas* — pentru un libert al vreunui împărat. Şi Laronia şi Ponticus sînt nume fictive.

Iar noi nimic nu mai avem pe masă!
Dă prînzul înapoi și nu fii cîine,
Eu astăzi te-am poftit la prînz, nu mîine!

XXXVIII

LUI LINUS

Ai vrea să știi cîștigul ce-mi dă moșia mea[1]?
Îmi dă plăcerea, Linus, de-a nu te mai vedea!

XLIII

ÎMPĂRȚEALĂ ÎNTRE PRIETENI

— Ce e al meu, e-al vostru! spui Candide, într-una,
Cu vorba ta umflată și goală ca minciuna.
Dar toga ta frumoasă în Parma e lucrată[2]
Și lîna ei e-n apa Galaesus[3] înmuiată,
Pe cînd a mea e-o zdreanță, parcă-a purtat-o-n luptă
Paiața ce-n arenă de taur a fost ruptă.
Vin straiele din țara lui Cadmus[4] să te-mbrace,
Iar haina-mi stacojie nici trei sesterți nu face;
Dintr-un lămîi de Libya[5] ți-e masa rotunjită,
Și pe picioare scumpe de fildeș sprijinită.
Eu cu o masă șchioapă, de fag, mă mulțumesc,

---

[1] E vorba despre moșioara pe care Marțial o avea la Nomentum (azi Mentana, cam la 20 de km nord-est de Roma).

[2–3] La Parma se făceau haine de lînă foarte prețuite, ca și cele din Tarent, despre care se spunea că-și datoresc calitățile apei rîului Galaesus în care se scăldau oile.

[4] Cadmus, întemeietorul Tebei, se trăgea din Fenicia.

[5] În Roma antică, bogații își făceau mobilă din lemn de lămîi provenit din nordul Africii.

Și-așez o cărămidă sub ea, ca s-o proptesc.
Pe tăvi strălucitoare, de aur cizelat,
Barbuni întregi te-mbie la prînzul tău bogat,
Iar blidul meu, de-argilă săracă, e la fel
De roșu ca și racul care a fiert în el.
Sclavi tineri te răsfață, ca Ganymed pe Joe,
Eu îmi servesc plăcerea și singur, de nevoie.
O, Candide, tu nu dai nimic din ce-i al tău
Unui bătrîn tovarăș la bine și la rău,
Nimic din tot belșugul nu vrei să-mparți cu mine.
— Ce e al meu e-al vostru, mai spui! Nu ți-e rușine?

XLIV

ARTA DE A REFUZA

De cîte ori îmi cumpăr și eu, pe datorie,
Un sclav, o togă nouă, puțină-argintărie,
Prietenul meu Sextus, faimosul cămătar,
De teamă că-i voi cere să mă-mprumute iar,
Se-ascunde, se codește, apoi oftează greu.
Vorbind ca pentru sine, ca să-l aud și eu,
Se face că se vaită și murmură-ntre dinți:
— Îi sînt dator lui Phoebus cu patru mii de-arginți.
Secundus cere șapte, Philetus zece mii,
N-am un quadrant[1] în casă și lada goală mi-i!
Îndură greu refuzul oricare rugăminte.
Tu, Sextus, ești mai aspru: refuzi de mai-nainte.

LIII

OMUL LIBER

Vrei tu să fii om liber, Maxim? Mă îndoiesc;
Dar iată ce, din parte-mi, pot să te sfătuiesc.

[1] *Quadrans* — sfertul (aici de sesterț; vezi p. 289, n. 1).

E liber omul care în casa lui prînzește,
C-un tulburel de Veii pîrjolu-și potolește,
Ale lui Cinna cupe de aur nu le vrea,
Și nu-și dorește-o togă mai bună ca a mea;
Doi ași îl costă-amorul cu-o plebeiană fată,
Și-acasă la el intră cu fruntea aplecată.
Stăpîn pe tine însuți și-n toate cumpănit.
Vei fi, Maxîm, mai liber decît un rege scit.

LIV

FEMEIA PREVĂZĂTOARE

Văzînd cam în ce parte pornirile te duc,
Nevastă-ta, drept pază, ți-a pus un eunuc.
Să-i facem, dragă Linus, femeii parte dreaptă.
Ți-a dibuit, șireata, păcatul: e deșteaptă!

LVII

CAVALERUL ELEGANT

Îl vezi pe cel ce trece cu-atîta nepăsare,
În togă viorie[1], pe Saepta[2], la plimbare?
Nici Publius[3] nu poartă o haină mai de preț,
Nici Cordus[4], prințul modei, nu calcă mai semeț!
În urma lui merg sclavii, clienții ca un roi,
Și lectica[5], la care și-a pus curele noi.

---

[1] Purpura viorie era cea mai scumpă îmbrăcăminte.
[2] Vezi p. 302, n. 3.
[3-4] Prieteni bogați ai lui Marțial (vezi și p. 296, n. 2).
[5] Un fel de pat purtat de sclavi, adesea acoperit, și cu perdele.

Îl vezi, cu tot alaiul? E cavalerul care,
Pe opt sesterți, cu trudă și rugăminte mare,
La Cladius zaraful, în drum plecînd de-acasă,
Și-a zălogit inelul, să aibă pentru masă.

LXV

REGRETE ETERNE!

— De ce ești, Saleianus, mai trist ca de-obicei?
— Mi-am îngropat nevasta și să mă bucur vrei?
— O, soartă nemiloasă! Destin neîndurat!
Bogata Secundilla, spui tu, a răposat?
Îți adusese zestre un milion întreg.
Ce pierdere cumplită! Durerea ți-o-nțeleg.

LXVII

„CE MAI FACI?"

Cînd, Postume, pe stradă mă întîlnești, nu taci;
Mereu cu-aceleași vorbe mă-ntîmpini: — „Ce mai faci?"
De zece ori pe oră repeți același tic.
Eu nu te-ntreb, fiindcă știu că nu faci nimic.

LXXI

COMPARAȚIE

Nu pot, Caecilianus, decît să-ți mulțumesc!
Cînd versurile mele mă-ncumet să-ți citesc,
Tu, din Catul și Marsus declami pe dinafară,
Ca astfel ale mele mai bune să-ți apară.

Dar dacă, Caecilianus, așa găsești cu cale,
Recită mai de grabă din versurile tale.

LXXVII

LUI COSCONIUS[1] NU-I PLAC VERSURILE LUNGI

Cosconius, cu care poți roțile să ungi,
M-acuză că scriu versuri, vezi dumneata, prea lungi!
El zice că prea-i mare Colosul[2] însorit
Și e prea mic copilul de Brutus prețuit[3].
El nu știe că Pedo și Marsus, fiecare
Scria pe două pagini o simplă întîmplare.
Cosconius! prea lungă, o carte nu-i nicicînd,
Din ale cărei pagini nu poți să ștergi un rînd.
Distihurile tale sînt scurte, mă-nvoiesc,
Dar mie mi se pare că nu se mai sfîrșesc!

LXXXII

LUI PONTICUS[4]

Ți-ai pus pe cruce sclavul și limba i-ai tăiat.
Dar tot ce el nu spune, mulțimea a aflat!

---

[1] Autor de epigrame nereușite (sau poate nume fictiv). Primul vers al epigramei poate fi înțeles astfel: are atîta osîndă pe creier (este atît de prost) încît ar putea unge osiile cu ea.

[2] Statuie a împăratului Nero, înaltă de aproape 30 de metri. După căderea lui Nero, capul statuii lui a fost înlocuit cu acela al zeului soarelui.

[3] E vorba de o statuetă a sculptorului Strongylion, mult admirată de Brutus (ucigașul lui Cezar).

[4] Nume fictiv, des utilizat de Marțial; nu se știe ce nelegiuire va fi săvîrșit Ponticus.

LXXXV

SCHIMB DE DARURI

O cană îmbrăcată în straie de răchită,
Ce ține vinul rece și apa răcorită,
Ai să primești din parte-mi, ca dar de Saturnale;
Iar dacă îmi vei spune că nu-i tocmai cu cale
În luna lui decembre să-ți fac un dar de vară,
Dă-mi și tu-n schimb o togă, subțire și ușoară.

LXXXVI

LUI CLASSICUS

Fiindcă nu fac stihuri întoarse și sucite,
Ca scîrnavul Sotades[1], de-a-ndoaselea citite;
Fiindcă niciodată, în vers, nu mă silesc
Silabele să sune ca un ecou grecesc;
Fiindcă nu-s ca Attis[2], frumos, și n-am de gînd
Să salt pe iambii galici, ca dînsul șchiopătînd,
Nu-nseamnă că eu însumi nu mă pricep a scrie.
Vrei să-l silești pe Ladas[3] s-alerge pe-o frînghie?
Cu astfel de șarade să pierd o-ntreagă zi?
Să pun atîta trudă în niște nerozii?

---

[1] Poet grec din secolul III î.e.n., cunoscut pentru satirele lui, violente și obscene; unele versuri ale lui puteau fi citite de la coadă la cap, literă cu literă sau cuvînt cu cuvînt, păstrîndu-și înțelesul, sau, mai rar, căpătînd alt înțeles (obscen).

[2] *Attis* e titlul unei poezii a lui Catul, în versuri galiambice (iambi galici), numite așa după gali, preoții zeiței Cybele.

[3] Bun alergător din vremea lui Marțial, numit după un celebru învingător la jocurile olimpice.

Ca Palaemon[1], poeme pentru cei proști nu scriu;
Eu năzuiesc pe placul celor deștepți să fiu.

LXXXVIII

DISTIH

Nu ne citești o iotă, dar zici poet că ești.
Vrei să rămîi, Mamercus, poet? Să nu citești!

XC

BUCURIA DE A TRĂI

Quintilian, mă iartă, ilustre orator,
Al tinerimii noastre sever îndrumător,
Sînt om sărac și tînăr, vreau viața să-mi trăiesc:
Nici cînd cei care-o gustă, de-ajuns nu se grăbesc.
Să zăbovească alții, de-averi nesățioși,
Ce atrium[2] și-l umplu, cu chipuri de strămoși.
Mie mi-ajunge vatra cu zidul afumat,
Un strat cu flori și șoapta izvorului curat.
Eu vreau să am în casă un sclav bine hrănit
Și o nevastă care prea multe n-a citit;
Să pot întreaga noapte să dorm — și, mai ales,
În nici o zi din viață să nu am vreun proces.

XCI

DARUL ÎMPĂRATULUI

Tu, Cezar, fala lumii și scutul tare-al ei,
A cărui măreție ne-ndeamnă-a crede-n zei,

[1] Poet necunoscut, sau poate gramaticul Quintus Remmius Palaemon, care a scris și versuri, în forme puțin obișnuite.

[2] Încăperea centrală a casei, în care se așezau portretele sau busturile strămoșilor.

Dacă-ale mele versuri, în pripă zămislite,
De-atîtea ori ajuns-au de tine-a fi citite —
Dă-mi darul bun de care ursita mă lipsi:
Cinsteşte-mă cu dreptul de tată-a trei copii[1],
Să-mi fie mîngiere, de nu ţi-am fost plăcut,
Şi răsplătire dreaptă, puţin de-ai petrecut.

---

[1] În anul 9, împăratul roman Octavian August a acordat anumite privilegii şi scutiri celor care aveau trei copii; mai tîrziu, împăraţii împart aceste drepturi şi celor fără copii, ba chiar celor care, ca Marţial, nu erau căsătoriţi.

III

ORI UNA, ORI ALTA!

C-un văl cernit ţi-acoperi o faţă minunată
Şi spurci în baie apa cu trupul tău urît.
Naiadele[1], prin mine, îţi spun numai atît:
Sau dezveleşte-ţi chipul, sau scaldă-te-mbrăcată.

V

GAZDA CEA BUNĂ

Acum cînd, carte mică, pe drumul tău te-ndrepţi
Şi-atît de grăbită, că nu stai să m-aştepţi,
De vrei să ai un sprijin, îndemnul să mi-asculţi:
Nu căuta la Roma ocrotitori prea mulţi,
Ţi-ajunge unul singur, pe care-l preţuiesc
Şi-al cărui nume: Iuliu[2]! adesea îl rostesc.
Drept la-nceputul străzii Boltite[3]-l vei afla,
În casa-n care Daphnis[4] pe vremuri locuia.
Soţia lui, în braţe, cu drag te va primi,
Oricît de prăfuită, de-atîta mers, ai fi.
Iar cînd vor fi-mpreună, în casa lor plăcută,

[1] Divinităţi protectoare ale cursurilor de apă.
[2] E vorba de Iulius Martialis (vezi p. 274, n. 2).
[3] Strada Boltită (via Tecta) pare să fi fost un lung portic între via Flaminia şi Tibru (în partea de miazănoapte a Romei).
[4] Pricten al lui Marţial.

Tu spune-le din parte-mi că Marcus[1] îi salută!
Nu-ți dau să duci scrisoare și nici nu cer răspuns
Căci între buni prieteni atît e de ajuns.

IX

IMPOSIBIL!

Îmi spui că Cinna scrie și-n scris mă ponegrește.
Nu cred: cum o să scrie, cînd nimeni nu-l citește?

XII

ÎMBĂLSĂMARE

Noi, Fabulius, crezusem la prînz că ne-ai poftit,
Dar tu, cu dulci parfumuri pe toți ne-ai aromit;
Și mi-a părut un lucru destul de caraghios,
Cum toți crăpam de foame, dar miroseam frumos.
Cînd stai cu burta goală, flămînd și-mbălsămat,
Să n-ai nici o-ndoială: ești bun de-nmormîntat.

XVII

LACOMULUI SABIDIUS[2]

Trecea în jurul mesei o tavă cu plăcinte;
Am vrut să-nfulec una, dar prea era fierbinte.
A lui Sabidius poftă era mai arzătoare
Și-a tot suflat în ele, cît a putut de tare.

---

[1] Marțial însuși.
[2] Nume fictiv; persoana vizată avea respirația urît mirositoare.

Plăcinta a răcit-o, cum am fi vrut să fie,
Dar n-a atins-o nimeni; era o scîrnăvie!

XIX

VIPERA ȘI URSUL

La capătul aleii cu-o sută de coloane[1],
Unde-și întind platanii bogatele coroane,
În rînd cu alte fiare de bronz strălucitor,
Un urs cumplit stîrnește uimirea tuturor.
În glumă, micul Hylas, frumoasa mînă-a lui,
Din joacă a vîrît-o în gura ursului.
Dar, ca-ntr-un cuib de-aramă, o viperă pîndea,
Mai crudă decît fiara, cu inima mai rea.
A tresărit copilul, mușcat... Dar prea tîrziu!
O, cît de rău îmi pare că n-a fost ursul viu!...

XX

CE FACE RUFUS[2]?

O, muza mea, fii bună și spune-mi numai mie,
Amicul Canius Rufus ce face-anume? Scrie
Isprăvile lui Clàudiu, spre veșnică-amintire?
Pe Nero[3] îl despoaie de falsa-i strălucire?
Ca Fedru[4] face stihuri poznașe și zglobii?
Dă glas, în elegie, plăcerii de-a iubi?

---

[1] *Hecatostylon* (vezi p. 303, n. 2).

[2] *Canius Rufus* (vezi p. 301, n. 1).

[3] Împăratul roman Nero s-a îndeletnicit și cu literatura, dar unii pretindeau că își însușea poezii făcute de alții.

[4] *Phaedrus* — singurul mare fabulist latin (începutul e.n.); originar din Tracia, în tinerețe fusese sclavul împăratului August.

Pe culmi de epopee rîvneşte să se-nalţe?
Coturnii[1] lui Sofocle încearcă să-i încalţe?
Ori în cenaclul unde poeţii se-ntîlnesc,
Istoriseşte snoave cu spirit elinesc?
În templul lui Serapis[2] pe trepte se opreşte,
Sau cu argonauţii[3], plimbîndu-se, vorbeşte?
Sub porticul Europei[4], în calma după-amiază,
Lipsit de orice grijă, sub merişori visează?
În termele lui Titus[5] îşi scaldă trupul său?
Se îmbăiază-n cada lui Tigellin-cel-rău[6]?
Cu Tullus[7] sau Lucanus[8] stă liniştit la ţară,
Sau dincolo de piatra a patra miliară,
Voios înspre sălaşul lui Pollio[9] aleargă?
La Băi[10] cu ape calde s-a hotărît să meargă,
Ori poate că pluteşte pe undele Lucrine[11]?
— Ce face Rufus? Rîde! Şi face foarte bine!

---

[1] Încălţămintea cu toc înalt pe care o purtau actorii în reprezentaţiile tragice.

[2–3] Zeu egiptean căruia, în urma răspîndirii religiilor orientale, i s-au ridicat sanctuare la Roma. Aici e vorba de templul reconstruit de Domiţian, în partea dinspre Cîmpul lui Marte. În apropiere era porticul Argonauţilor, zugrăvit cu scene din expediţia legendară a lui Iason în căutarea lînii de aur.

[4] Vezi p. 301, n. 2.

[5] Băile publice de pe colina Esquilină, clădite pe vremea împăratului Titus (79—81).

[6] *Sofonius Tigellinus* (sau Tigillinus) — comandantul gărzii pretoriene sub domnia lui Nero, pe care l-a ajutat în toate crimele. Se pare că a clădit şi el terme.

[7–8] *Cnaeius Domitius Tullus* şi *Cnaeius Domitius Lucanus* (strămoşul împăratului Marcus Aurelius) citaţi adesea ca model de fraţi iubitori.

[9] Probabil vestitul cîntăreţ din chitară.

[10] E vorba de localitatea Baiae.

[11] Vezi p. 288, n. 5.

XXII

LUI APICIUS CEL LACOM[1]

Apicius, de lacom ce eşti, în vreme scurtă
Şaizeci de milioane ai îngropat în burtă.
Ţi-au mai rămas vreo zece, dar nu ţi-a fost destul,
Şi te-a cuprins o teamă: că n-ai să mori sătul.
Dînd cea din urmă cupă pe gît, te-ai otrăvit!
Niciînd n-ai fost în viaţă atît de hămesit.

XXVI

LUI CANDIDUS

Ai, Càndidus, moşii întinse şi numai tu le stăpîneşti;
Bănetul, vasele murrine[2], cu drept deplin le foloseşti;
Bei Massicum[3], vin de Caecubus[4], ce sub Opimius[5]
s-a cules;
A ta e mintea luminată, ca şi talentul tău ales,
Pe toate bunurile-acestea tu singur eşti stăpînitor;
Dar, Càndidus, numai nevasta nu e a ta, e-a tuturor.

---

[1] Despre Marcus Gavius Apicius, vestit gurmand din vremea lui August, scriitorul latin Seneca povesteşte că, după ce prăpădise o sută de milioane de sesterţi (Marţial aminteşte numai de şaizeci), văzînd că nu i-au mai rămas decît zece milioane, s-a sinucis, pentru a nu trăi în „mizerie".

[2] Murra pare să fi fost porţelanul sau poate agata.

[3] Viile de pe muntele Massicus (lîngă Falernum, vezi p. 275 n. 3) erau cunoscute pentru vinul foarte bun pe care-l produceau.

[4] Ţinut la sud-est de Roma, între oraşele Terracina şi Fondi; vinul cecub însemna în vremea lui Marţial un vin vechi, pentru că ţinutul fusese lăsat în paragină de cîteva zeci de ani.

[5] Sub consulatul lui Lucius Opimius (anul 121 î.e.n.) a fost o extraordinară recoltă de vin, pomenită vreme de secole.

XXVII

NEOBRĂZATULUI GALLUS

— Nu mă refuzi o dată, cînd te poftesc la masă;
Și tu poftești pe alții, de mine nici nu-ți pasă.
Greșim deopotrivă, noi doi, și mi-e necaz.
— Cum asta? — Eu n-am minte, iar tu nu ai obraz!

XXXII

NIOBE[1] ȘI HECUBA[2]

Matronia, șireată, mă-ntrebi în treacăt dacă
Vreuna mai bătrînă s-ar potrivi să-mi placă.
Desigur, se prea poate, n-ar fi nici o minune,
Dar tu nu ești bătrînă, tu ești o mortăciune.
Mi-ar fi plăcut Niobe cînd nu era de piatră,
La fel, poate, Hecuba, dar nu acum cînd latră!

XXXVIII

ISPITA ROMEI

— Ce gînd te-ndeamnă, Sextus, spre Roma să te-ndrepți?
Ce amăgiri te poartă și ce minuni aștepți?
— Ca Cicero, pleda-voi (zici tu), ba chiar mai bine,
În for nu va fi altul mai elocvent ca mine.

---

[1] Personaj legendar, Niobe, fiica lui Tantal, fălindu-se cu cei șapte băieți și cu cele șapte fete ale ei, trezește mînia zeiței Latona; fiii Latonei, Apolo și Diana, îi omoară toți copiii, iar Niobe, de durere, se preschimbă în stîncă.

[2] După legendă, Hecuba (grecește *Hecabe*), soția vîrstnică a bătrînului rege al Troiei, Priam, a fost schimbată în cățea.

— Îl știi pe Atestinus[1]? Pe Civis[2] îl cunoști?
N-au bani nici de chirie, și nu sînt cei mai proști.
— Atunci voi scrie versuri, în cel mai clasic stil;
Citindu-le vei spune: al doilea Vergil!
— Vezi pe poeții-aceia, în zdrențe și livizi?
Sînt tot atîția Maro[3] și tot atîți Ovizi[4].
— În casele bogate, clienții nu-s hrăniți?
— Abia vreo trei sau patru, cei mulți rămîn lihniți.
— Și-un om cinstit, la Roma, nu-și poate face loc?
— Ba da, cînd se întîmplă să aibă mult noroc.

XL

ADEVĂRATA DĂRNICIE

Din lada-n care banii nici nu ți-au încăput,
Te-ai îndurat și mie să-mi dai cu împrumut
De două ori o mie de sute de sesterți,
Și crezi c-ai fost prieten prea darnic. Să mă ierți!
Telesine, eu fi-voi cel darnic din noi doi,
Căci, pîn-la urma urmei, o să ți-i dau napoi.

XLIV

POETULUI LIGURIN

De ce fug toți din drum cînd te-ntîlnesc?
De ce, oriunde-ai fi, te ocolesc?
De ce ți-e-atît de singuratic mersul?

[1-2] Probabil doi avocați care, din lipsă de clienți, s-au văzut siliți să plece din Roma.

[3] *Publius Vergilius Maro.*

[4] *Publius Ovidius Naso* (43 î.e.n. — circa 18 e.n.) — poetul de mare succes, spre sfîrșitul vieții exilat la Tomis, pe coasta Pontului Euxin.

Să-ți spun de ce: prea ne-amenințî cu versul!
Ca tine, mai temut, un altul nu-i;
Nici tigrul, cînd te-atingi de puii lui,
Nici vipera înfierbîntată-n soare,
Nici scorpia de moarte dătătoare.
Cine-ar putea să-ndure-atîta chin?
Pe cei ce trec, ca și pe cei ce vin,
Pe cei ce stau de vorbă, sau pe vine,
Nu vrei să-i ierți o clipă, Ligurine,
Și le citești, și le citești, și le citești!
Alerg la baie, lîngă mine ești,
M-arunc în apă, nu mă lași să-not,
Mă-ndrept spre casă, tu ești peste tot,
Nu-mi lași răgazul să prînzesc tihnit,
N-apuc s-adorm puțin și m-ai trezit.
Vezi cum mă faci să sufăr, Ligurine?
Ești bun, ești drept, de ce fug toți de tine?

XLV

ACELUIAȘI

Eu nu știu dacă Phoebus[1], cum spune în poveste,
A părăsit cu groază ospățul lui Thyeste[2],
Dar nu-i nici o-ndoială că toți fugim de-al tău!
N-am ce să spun, la tine nu se mănîncă rău,
Bucatele-s gustoase, dar ce folos de ele
Cînd ne servești alături atîtea versuri rele?
Nu-ți cer ciuperci umplute, nici stridii și nici raci,
Nu vreau calcan, nici mreană de-o livră, vreau să taci!

[1-2] Potrivit legendei antice, Thyeste, seducînd-o pe soția fratelui său Atreu, acesta s-a răzbunat ospătîndu-l cu carnea copiilor lui Thyeste însuși. Se spune că zeul soarelui, Phoebus, și-a ascuns fața de groază cînd, la sfîrșitul mesei, Atreu i-a arătat fratelui său capetele și mădularele pruncilor.

XLVII

CĂRUȚA LUI BASSUS[1]

Sub poarta mîngîiată de ape a Capenii[2],
Acolo unde-n Almo[3] își spală frigienii,
Preoți ai lui Cybele[4], cuțitu-nsîngerat;
Pe cîmpul sacru, unde Horații[5] au luptat
Și strălucește templul lui Hercul[6] în lumină,
Trecea, Faustine, Bassus într-o căruță plină.
Căra cu el belșugul unui bogat cules:
Grămezi de varză nouă dintr-un răsad ales,
Praz alb, de două soiuri, salate înfoiate,
Și sfeclă dulce pentru stomacuri răsfățate,
Sturzi grei legați în salbă, un iepure de soi,
Cu blana scărmănată de galicii copoi,
Și-un purceluș de lapte, ce încă mai sugea.
Iar sclavul sprinten, care-naintea lui fugea,
Purta un coș cu ouă, în fîn de astă-vară.
— Venea la Roma Bassus? — Nu. Se ducea la țară.

---

[1] Prieten al lui Marțial; avea o moșie care nu producea nimic.

[2] Prin poarta Capena iese din Roma, spre sud, Via (șoseaua) Appia, care duce la Capua. Peste poartă trecea un braț al apeductului Marcia.

[3] *Almo* (astăzi Almone) — rîu care trece prin fața porții Capena.

[4] Cultul zeiței Cybele a venit la Roma din Asia Mică (din Frigia). În martie avea loc scăldarea rituală a statuii ei în rîul Almo, și tot aici era spălat cuțitul cu care marele preot își zgîria brațul.

[5] Doi gemeni din familia Horația au căzut în lupta cu gemenii Curiați. Au fost înmormîntați pe locul unde au murit.

[6] Probabil templul așezat la a opta piatră miliară de pe Via Appia.

L

PRÎNZ LITERAR

Ştiu cu ce plan subţire la masă mă poftești:
Vrei, Ligurine, versuri de-a tale să-mi citești.
Nici nu apuc în grabă să mă descalţ, şi gata!
Un greu volum sosește, o dată cu salata.
Întîia marinată de peşte e pe drum,
Tu dai citire celui de-al doilea volum.
Al treilea urmează cu altul după el,
Şi n-am gustat ca lumea măcar din primul fel!
Acum e-a cincea carte pe care-o scoţi din teacă:
Mistreţ — atîtea porţii! — să-mi dai, şi mi se-apleacă.
Poemele-ţi cumplite de nu le-arunci la peşti,
Tu, Ligurine, singur cu tine-ai să prînzeşti!

LII

LUI TONGILIANUS

Ţi-ai cumpărat o casă cu trei sute de mii,
Şi-acum a ars; în Roma nu arde cea dintîi.
Ai strîns cu pantahuza un milion în loc,
Iar unii spun că singur tu casei i-ai dat foc.

LIII

LUI CHLOË

N-aş suferi, Chloë, atît de rău,
De-aş fi cîndva lipsit de chipul tău,
De mîini, de gît, de şoldurile tale,
De coapse, de genunchi, de sîni, de şale,

Şi cum n-am timp pe rînd să le numesc:
De tine, toată, pot să mă lipsesc.

LV

UNEIA CARE SE PARFUMEAZĂ PREA MULT

Oricînd te-arăţi în lume, miroşi atît de bine,
De parcă duci dugheana lui Cosmus[1] după tine;
Miresmele lui grele te însoţesc pe drum,
Umplînd întreg văzduhul cu valuri de parfum.
O, Gellia, nu-mi place năravu-ţi uşurel:
De-o parfumez, miroase şi javra mea la fel.

LVII

HANGIUL DIN RAVENNA[2]

Hangiul din Ravenna, vicleanul, m-a-nşelat:
Cerut-am vin cu apă, şi mi-a dat vin curat.

LVIII

CASA DE LA ŢARĂ

Faustinus are-o casă la Baiae[3], bine-ascunsă;
Nu vezi platani sălbatici, nici pomi cu frunza tunsă,
Nici falnice perdele de mirt neroditor,

---

[1] Negustorul de parfum pomenit şi în I, 87.
[2] Marţial îşi bazează epigrama pe faptul că în Ravenna apa era scumpă.
[3] O casă ca cea descrisă aici nu putea fi decît o excepţie într-o localitate balneară.

Nu-i așezată, Bassus[1], într-un măreț decor
Pe-ntinse cîmpuri sterpe: e-o casă de la țară,
Zîmbind între ogoare, sub soarele de vară.
Stau, una lîngă alta, grămezile de grîne,
Și buți cu dulci miresme de vin din vremi bătrîne.
Apoi, cînd toamna vine cu vestea iernii rele,
Ciorchini brumați vierul aduce-n coșuri grele.
Se-aud mugiri de taur, venind pe-o vale lungă,
Și de viței șăgalnici, ce-ar vrea și ei să-mpungă.
Prin găinațul curții se plimbă-n lung și-n lat
Gîlcevitoarea gîscă, păunul înstelat,
Flamanți purtînd jăratec pe-aripi învăpăiate,
Și potîrnichi pestrițe, și bibilici moțate,
Fazani din legendara Colhidă-nsîngerată[2],
Cocoșul, care țanțoș dă raita prin poiată,
Și puicile de Rhodos[3], ce calcă voinicește.
Un fîlfîit de aripi prin porumbar foșnește,
Un porumbel, de-o parte, tînjește și suspină,
Și-alături gungurește o turturea vecină.
În urma gospodinei purceii vin flămînzi,
Și-așteaptă țîța plină un miel cu ochii blînzi.
Se-adună sclavii casei la focul viu din vatră,
Ce luminează larii[4] pe lespedea de piatră.
Aici nu lenevește chelarul rotofei,
Nu face luptătorul risipă de ulei,

---

[1] Proprietarul unei moșii neroditoare (vezi și p. 323, n. 1).

[2] Colhida, ținut pe țărmul răsăritean al Pontului Euxin, în Caucaz; poetul o numește „însîngerată" pentru că de aici a dus-o Iason, o dată cu lîna de aur, pe Medeea, care avea să-și omoare întîi fratele, apoi copiii și rivala. De la numele rîului Phasis din Colhida vine numele fazanului.

[3] În Rhodos, insulă în Mediterana, lîngă coasta sudică a Asiei Mici, creștea o foarte apreciată rasă de găini.

[4] Divinități protectoare ale căminului; statuetele lor erau ținute lîngă vatră.

Ci-nșelătoare laţuri merg sturzului să-ntindă,
Apoi, la gîrlă, peşte cu undiţa să prindă
Şi să aducă cerbul ce-n laţ căzu, în zori.
Prea-bucuroşii oaspeţi se plimbă printre flori,
Copiii cu lungi plete, voioşi, fără poruncă
Pe grădinar l-ascultă şi se întrec la muncă.
Chiar eunucul[1] lînced se-arată silitor,
Şi-aleargă să ia parte la lucrul tuturor.
Nu vine nici ţăranul aici cu mîna goală:
Aduce-un pumn de brînză şi faguri albi în oală,
Ori un hîrciog din codrul Sassinei[2], prins dormind,
Un ied ce-şi cheamă maica lăţoasă, behăind,
Sau un clapon, în care a amuţit cocoşul.
Codane de la ţară, pe umeri poartă coşul
Cu daruri pregătite de buna-mamă-a lor.
Apoi, cînd munca zilei s-a încheiat cu spor,
Se-aşază şi vecinul voios cu noi la masă,
Şi nimenea mîncarea pe-a doua zi n-o lasă,
Iar sclavul însuşi, care s-a ospătat destul,
Nu pizmuieşte vinul stăpînului sătul.
Ştiu, ai şi tu o casă afară din cetate;
A tras în gazdă foamea pe treptele bogate.
Atît vezi: niște dăfini! Şi nu te doare capul
Că va veni vreunul şi-ţi va fura Priapul[3].
Ţi-aduci din tîrg făina, cu grijă drămuită,
Merindea din cămară ţi-e numai zugrăvită.
Ai, pe perete, păsări, vin, ouă, fructe, caş.
Tu locuieşti la ţară? Nu. Stai lîngă oraş.

---

[1] Eunucii (castraţii) de obicei erau paznici, deci nu prea aveau de lucru.

[2] Vezi p. 282, n. 1.

[3] Aici e vorba evident de statuia zeului Priap.

LX

CLIENTUL ȘI PATRONUL

De vreme ce la masă te-nduri să mă poftești,
Și, Pontice, tainul tu nu mi-l mai plătești,
De ce mîncăm alături din altfel de bucate?
Tu stridii de Lucrinus, eu scoici nedespicate.
Tu guști ciuperci umplute, iar eu numai bureți.
Tu îți oprești calcanul, iar mie-mi dai obleți.
Tu-nfuleci turtureaua cu tîrtiță-aurie,
Iar eu mă lupt cu tarca cea moartă-n colivie.
Dă-mi să mă-nfrupt din toate la fel! Nu se cuvine
Să viu să stau cu tine la masă, fără tine!

LXIII

UN OM PLĂCUT

— Un om plăcut, Cotile[1], aud mereu că ești,
Te rog să-mi spui și mie, cum faci de izbutești?
— Un om plăcut se poartă cu bucle ondulate,
În juru-i răspîndește miresme-mbălsămate,
Oricînd are pe buze un cîntec spaniol,
Și-n ritmuri cadențate își mișcă brațul gol.
Printre femei petrece, în lume, ceasuri multe,
Și toate-apleacă-n taină urechea să-l asculte.
Scrisorile-ți citește, răspunde ce-i dictezi,
Dar toga și-o ferește, cumva să n-o pătezi.
Pe fiecare-l știe al cui iubit a fost,
Strămoșii lui Hirpinus[2] ți-i spune pe de rost,

[1] *Cotilus* — nume fictiv (în elină înseamnă „flecar").
[2] Vestit cal de curse, pomenit și de Iuvenal. O inscripție ar fi transmis posterității strălucitul lui palmares: 131 de premii I, 56 de premii II și 36 de premii III; bunicul acestui cal, numit Aquilo, cucerise de 130 de ori premiul I, de 88 de ori premiul II și de 37 de ori premiul III; e explicabil deci de ce pasionații curselor cunoșteau arborele genealogic al lui Hirpinus.

Prînzește-n altă casă în fiecare zi.
— Nu e ușor, Cotile, un om plăcut să fii!

LXIV

VRAJA SIRENELOR[1]

Perfidele sirene ademeneau năicrii,
Iar ei plăteau cu moartea ispitele plăcerii.
Oricînd, numai o dată să le fi auzit,
De vraja lor de-a pururi erai înlănțuit.
Acel șiret Ulise, rătăcitor pe ape,
De dulcele lor farmec a izbutit să scape.
Dar snoavele lui Caniu[2] de le-ar fi ascultat,
Sînt sigur, Cassiane[3], că n-ar mai fi scăpat.

LXVIII

DEDICAȚIE

Aceste pagini, scrise anume pentru tine,
Se-ncheie-aici. — Și restul? — l-am scris ca
pentru mine.
La stadion și-n baie bărbații umblă goi,
Rămîi departe, doamnă, să nu te uiți la noi!
Ne-așteaptă vinul vesel și rozele-n cunune,

---

[1] Homer povestește (în Cîntul XII al *Odiseei*) că Ulise, pentru a scăpa de cîntecele cu care sirenele (femei cu coadă de pește) îi ademeneau pe corăbieri spre stînci primejdioase, a astupat cu ceară urechile tovarășilor săi de drum; el însuși, legat la cererea lui de catarg, răpit de farmecul cîntecelor, se ruga de ei să-i dea drumul; dar ei nu-l auzeau.

[2] *Canius Rufus* (vezi p. 301, n. 1).

[3] *Cassianus* — prieten al poetului.

Iar Terpsihora[1], beată, nu știe ce mai spune,
Și nu vorbește-n pilde, așa cum se cuvine.
Pe toate le numește pe șleau, fără rușine,
Iar dansul și-l închină acelui zeu profan[2]
Pe care,-n luna șasea a fiecărui an,
Nici Venera cea mîndră nu uită să-l cinstească;
Pe care grădinarul îl pune să păzească
Pămîntul unde roada îmbelșugată crește,
Iar fata, cînd îl vede, privirea și-o ferește.
Această carte, doamnă — prea lungă pare-mi-se —
Cu-atît prisos de versuri, știu, te cam ostenise.
Era s-o lași din mînă; dar, de acum nainte
O vei citi-o toată, cu multă luare-aminte.

LXIX

UNUI SCRIITOR CUVIINCIOS

În versurile tale, așa cum se cuvine,
Tu nu strecori, Cosconius[3], o vorbă de rușine;
Te prețuiesc și-ți laud neîntinatul gînd,
Eu spun o porcărie la fiecare rînd,
Să mă citească fanții, femeile cochete,
Și ghiujii care încă mai umblă după fete.
Tu ești fără prihană și vrei un sfînt să pari:
Scrii pentru copilandri și pentru fete mari.

---

[1] Terpsichora simbolizează aici veselia; de obicei e socotită muza dansului.

[2] „Zeul profan" e Priap, al cărui cult nu avea nimic sacru. O sărbătoare a lui Priap și a zeiței dragostei, Venus, în luna iunie, nu e cunoscută; Marțial se referă poate la străvechiul calendar roman, în care luna a șasea era august.

[3] Vezi p. 311, n. 1.

LXXVI

LUI BASSUS, CĂRUIA ÎI PLAC BABELE

Ai pentru babe, Bassus, o patimă ciudată;
Nu te-am văzut cu fete frumoase niciodată.
Femeile pe moarte te-atrag, aici e buba!
Nu-ți place Andromaca[1], ți-e poftă de Hecuba[2].

XCII

NUMAI UNUL!

Nevastă-mea mă roagă dorința să-i ascult.
Ar vrea un mic ibovnic, doar unul, nu mai mult.
Auzi, ce gînd o-ncearcă pe dumneaei! Apoi
Să nu-i scot ochii, Gallus[3]? Nu unul, amîndoi!

XCIII

BABEI CARE UMBLĂ SĂ SE MĂRITE

Vetustilla, trei sute de consuli te văzură!
Ți-au mai rămas trei fire de păr, și-un dinte-n gură;
Ai piept îngust de greier, obraz ca al furnicii,
Iar fruntea-ți face cute, ca gulerul tunicii.
Păianjenii țes pînză pe sînii tăi de iască,
Și-atîta gură n-are un crocodil cînd cască.
N-au broaștele Ravennei orăcăitul tău,

[1-2] Tînăra și frumoasa soție a eroului troian Hector. Despre Hecuba, vezi p. 320, n. 2.

[3] Nume fictiv (poate cu aluzie la preoții, castrați, ai Cybelei, numiți Galli). Un adulter unic, dar de durată, era socotit mai grav decît numeroase adultere trecătoare.

Și-n Atria[1] țințarii nu bîzîie mai rău.
Vezi tot atît de bine ca bufnița în soare
Și răspîndești, ca țapul, în jurul tău, putoare.
Ai tîrtiță uscată de rață hămesită,
Nici filozofii cinici n-au noada mai sfrijită.
În baie nu-ți dă voie să intri dezbrăcată,
Decît pe întuneric, cu tîrfele deodată.
În august, ție încă-ți mai suflă iarna-n față,
Nici unda lui fierbinte genunchii nu-ți dezgheață.
Ai văduvit de-a rîndul de trei sute de ori,
Și tot te mai furnică ai dragostei fiori!
Dar unde e bărbatul, cu minte-atît de proastă,
Cenușa să-ți dorească și să te vrea nevastă?
Cu Sattia[2] din groapă s-ar însura mai bine!
Și cum să te numească soție-a lui, pe tine,
Cînd moșul Philomelus[3] îți spune mamă-mare?
De te mănîncă hoitul și nu mai ai răbdare,
Să ceri de la Acorus[4] un pat cu împrumut,
Un giulgiu, pentru tine anume așternut,
Și-o faclă funerară să ai la măritat:
Ea singură mai poate să te-nsoțească-n pat!

---

[1] Desigur Adria (Marea Adriatică).

[2] Numele unei nobile romane, moartă în vîrstă de 99 de ani, pe vremea împăratului Claudiu.

[3] Bătrîn cămătar pomenit și în alte locuri de Marțial.

[4] Probabil patronul unei întreprinderi de pompe funebre, care închiria și mobilierul necesar acestor ceremonii.

II

LACERNA[1] LUI HORAȚIU

Horațiu, ieri, la jocuri a venit
Într-o lacernă neagră-nvăluit,
Iar toți ceilalți, și plebe și-mpărat,
Purtau veșminte de un alb curat[2];
Cînd s-a pornit, deodată, vremea rea,
Și-au început să cadă fulgi de nea.
Și iată că Horațiu, vrînd-nevrînd,
Lacernă albă s-a trezit purtînd.

V

LUI FABIAN, CARE VREA SĂ VIE LA ROMA

— Sărac, cinstit la cuget și-n vorbă, Fabiane,
Ce cauți tu la Roma, cu cinstea ta, sărmane?
Nu faci negoț de tîrfe, nu pui la cale-orgii,
S-apeși la judecată pe acuzați nu știi.
Nevestei de prieten tu n-o să-i faci ochi dulci;
Cu babele sleite pe bani n-o să te culci;
În drumul spre Palatium[3] n-o să te-așezi la rînd

[1] Un fel de pelerină.
[2] Domițian obliga pe spectatorii jocurilor să vină îmbrăcați în alb.
[3] Colină din mijlocul Romei, unde se afla palatul imperial.

Cu toți amăgitorii[1], ce fumuri goale vînd.
Pe răsfățații zilei nu te grăbești să-i lauzi,
Pe Canus[2] și Glaphyrus[3] nu cred c-o să-i aplauzi.
Cum vei trăi la Roma, nesocotit ce ești?
— Sînt un amic, pe care poți să te bizuiești.
— Degeaba! cei ca tine pe-aici n-au căutare;
Nicicînd, ca Philomelus[4], n-ai să ajungi om mare.

X

BURETELE FOLOSITOR

Cartea mea nici n-are încă marginile șlefuite[5];
Paginile-abia uscate se feresc a fi privite.
Ia-le și le du, copile, ca pe-un dar surîzător,
Celui vrednic să le aibă înaintea tuturor,
Prea-iubitului prieten. Hai, grăbește-te, băiete,
Dar să iei, pe lîngă carte, ca adaos, și-un burete.
Versurile rele vrut-am să le dreg, pe cît se poate;
Cu buretele, Faustine[6], tu ai să le-ndrepți pe toate.

XIII

URARE DE NUNTĂ

Claudia Peregrina[7] cu Pudens[8] se mărită;
O, Hymen[9], luminează o nuntă fericită!

[1] E vorba de numeroșii gură-cască ce se învîrteau în jurul palatului, răspîndind tot felul de zvonuri despre curtea imperială și făcînd trafic cu presupusa lor influență.

[2-3] *Canus* — un vestit cîntăreț din flaut al vremii; *Glaphyrus* — tot un cîntăreț la modă, pomenit și de Iuvenal.

[4] Vezi p. 332, n. 3.

[5] Marginile cărții erau răzuite cu piatră-ponce.

[6] Vezi p. 277, n. 1.

[7-8] Claudia Peregrina, necunoscută altfel, pare să fi fost a doua soție a lui Aulus Pudens, prieten al autorului.

[9] Zeul căsătoriei la greci.

Nici smirna şi tămîia nu se-nsoţesc mai bine;
Nici vinul de Massicus cu mierea de albine[1];
Nici viţa crudă încă, mai strîns nu se lipeşte
De ulmul care-o poartă pe braţe, părinteşte;
Mai bine nu se simte nici lotusul pe valuri,
Nici mirtul, ce-nverzeşte pe rodnicele maluri!
Tu, bună zeie-a Păcii[2], pe cei doi soţi fă-i una,
Păzeşte-le culcuşul, acum şi-ntotdeauna.
Să le-ocrotească Venus iubirea lor curată,
Iar cînd, tîrziu, bărbatul va-mbătrîni odată,
În inima femeii tot tînăr să rămînă,
Şi nici el să n-o vadă pe ea că e bătrînă.

XVIII

CAPRICIILE ÎNTÎMPLĂRII

La poarta lui Agrippa[3], pe locul ud de ploaie,
Acolo unde apa se scurge în şiroaie
Pe lespezile ninse, cu lunecuş de nea,
În drumul lui spre casă, un biet copil trecea,
Şi-un ţurţure de gheaţă, desprins dintr-un ungher,
I-a spintecat grumazul, căzînd ca un jungher.
Copilul plin de sînge, murind s-a prăbuşit,
Şi-n rana caldă încă tăişul s-a topit.
Cine-ar putea cruzimea Fortunei s-o prevadă,
Cînd apa e în stare să se preschimbe-n spadă?

[1] Romanii obişnuiau să amestece vinul cu miere; această băutură se chema *mulsum*. Despre vinul de *Massicus*, vezi p. 319, n. 3.

[2] În original *Concordia* — zeitate personificînd buna înţelegere.

[3] Trebuie să fie vorba de porticul ridicat de Marcus Vipsanius Agrippa, ginerele lui August, lîngă porticul Argonauţilor (vezi p. 318, n. 3). „Poarta" era probabil unul dintre arcurile apeductului care venea din nordul Romei pînă la Saepta Iulia (vezi p. 302, n. 3).

XX

PURTĂRI NEPOTRIVITE

Caerellia, fetița cu trup plăpînd de zînă,
Scînceşte înciudată, spunînd că e bătrînă,
Iar Gellia, o babă de-o vîrstă cu bunica,
Mieroasă se răsfață, făcînd pe tinerica.
La fel au amîndouă, Collino[1], mintea-ngustă:
De una-mi vine-a rîde, cealaltă mă dezgustă.

XXIV

PIAZA-REA

Lui Lycòris, pîn'la una prietenele i-au murit.
Dar cu scumpa mea soție cum de nu s-a-mprietenit?

XXIX

O SINGURĂ CARTE

Eu știu, iubite Pudens[2], că micile-mi volume
Au întrecut măsura cu un prisos de glume;
De-atîtea epigrame sătul e fiecare!
Așa-i făcută lumea: doreşte lucruri rare:
Şi cele dintîi fructe par, vara, mai gustoase,
Şi rozele de iarnă sînt mult mai prețioase.
Femeia năzuroasă e mai ispititoare,

[1] Collinus e poetul care a cîştigat întîiul dintre concursurile literare instituite de împăratul Domițian în cinstea lui Iupiter Capitolinul (vezi şi p. 341, n. 2).
[2] *Aulus Pudens* — prieten al lui Marțial.

Iar ușile deschise nu sînt atrăgătoare.
Nici Persius, în viață, n-a scris decît o carte,
Dar faima lui, pe care cu nimeni n-o împarte,
N-a dobîndit-o Marsus[1] cu muza-i insipidă,
Cu toate-ale lui cînturi și-a lui *Amazonidă*[2].
De-accea, cînd citi-vei oricare carte-a mea,
Închipuie-ți că alta n-am scris, și-ți va plăcea.

XXXII

MORMÎNTUL ALBINEI

O albină, încrustată într-un strop de chihlimbar,
Strălucește, parcă prinsă în curatul ei nectar.
I-a fost vrednică silința de-un mormînt împodobit,
Ca și cum această moarte singură și-ar fi dorit.

XXXIII

OPERE POSTUME

— Ai scris, Sosibiane, poeme minunate;
De ce le ții ascunse, cu grijă încuiate?
— Le-or publica urmașii, cînd n-o să mai trăiesc.
— Pe cînd? Cu nerăbdare aștept să le citesc.

[1-2] Pe Domitius Marsus (vezi p. 269, n. 3). Marțial îl aprecia ca epigramist și povestitor, dar nu și ca poet epic; *Amazonis* era o astfel de epopee a lui Marsus, pierdută astăzi.

XL

NOROCUL ÎNȘELAT

Nici vatra lui Pisone[1], de-atîți strămoși păzită,
Nici casa lui Seneca[2], de trei ori strălucită[3],
Nici alți patroni puternici, născuți din neam ales,
Ci, Postume, drept sprijin, pe tine te-am ales.
Un cavaler din tagma celor săraci erai,
În ochii mei, tu însă, un consul îmi părcai.
Treizeci de ierni de-a rîndul alături am trăit,
Și, Postume, cu tine un pat am împărțit.
Azi tu poți face daruri de preț oricui dorești,
Ești încărcat de slavă, ai bani și-i risipești.
Aștept să văd, din toată această avuție,
Ce parte cuvenită te-nduri să-mi faci și mie?
Nu-mi dai nimic! Să-mi caut un alt patron bogat?
— Norocul meu, tu ce spui? — Vai! Postum
m-a-nșelat!

XLVI

SATURNALELE LUI SABELLUS

Sabellus e grozav de fericit;
În Saturnale s-a îmbogățit,

---

[1] *Caius Calpurnius Piso* — conducătorul conjurației din anul 65 împotriva lui Nero, ucis de soldații împăratului îndată după descoperirea complotului.

[2–3] Din familia Seneca erau vestiți, în momentul sosirii lui Marțial la Roma (între 61—64), trei frați: Lucius Annaeus Seneca filozoful (circa 4 î.e.n. — 65 e.n.; s-a sinucis din porunca împăratului, fiind bănuit de participare la conjurația lui Piso), Marcus Annaeus Novatus (sinucis din același motiv) și Marcus Annaeus Mela (mort în aceleași împrejurări, ca de altfel și fiul său, poetul Lucanus).

Şi tuturor le spune, încîntat,
Că-i advocatul cel mai răsfăţat[1].
Ştiţi pentru ce se ţine-aşa măreţ?
Ce daruri îi sosesc şi de ce preţ?
O baniţă cu grîne măcinate,
Piper şi nard, o livră jumătate;
O limbă din Lucania[2], cam scurtă,
Şi din Etruria[3] puţină burtă;
Un şip cu vin de Siria[4] îi vine,
Din Libya dulceaţă de smochine,
Puţină ceapă, caş şi cîţiva raci.
Clienţii din Picenum[5], mai săraci,
I-au dat un coş, în care-au încăput
Şapte potire modelate-n lut
De-un meşter ce-n Saguntum[6] mînuieşte
O roată învîrtită voinicеşte,
Iar pe deasupra două-trei măsline
Cu grijă puse, numărate bine,
Şi o batistă, din belşug croită,
Cu purpură pe margine tivită[7].
Sabellus zece ani n-a adunat
Un rod, de Saturnale, mai bogat!

---

[1] Cu prilejul Saturnalelor clienţii făceau daruri avocatului.

[2] Ţinut în sudul Italiei.

[3] Ţinut la nordul Romei.

[4] „Vin de Siria" e mustul fiert care se aducea de acolo.

[5] Vezi p. 282, n. 2. Ţinut vestit prin sărăcia lui.

[6] Oraş spaniol, aproape de ţărmul Mediteranei, la nord de Valencia.

[7] Clienţii lui Sabellus ori erau proşti, ori îşi băteau joc de el: batistă tivită cu purpură foloseau numai senatorii.

XLIX

CEEA CE SE CITEȘTE

Acei ce-n epigrame nu văd, de la-nceput,
Decît ușoare mofturi, nimic n-au priceput!
Sînt mofturi, mai de grabă, poemele umflate
Ce pe Tereu[1] cel lacom ar vrea să ni-l arate;
Cum și-a mîncat copiii Thyest[2]; cum în zadar
I-a pus aripi de ceară Daedàlus lui Icar
Și cum păzea-n Sicilia o turmă, Polifem[3].
De-aceste vorbe goale cu unul mă cam tem,
Iar muza mea, în cartea-nchinată veseliei,
Nu-mbracă haina largă și grea a tragediei.
— Acele scrieri, totuși, o lume le slăvește.
— O fi! Dar pe-ale mele, vezi, Flaccus[4], le citește.

LI

DIN LECTICĂ, PE JOS

Pe cînd nu erai încă așa cum ești, bogat,
Treceai, Caeciliane, prin Roma, legănat
În lectica purtată de șase sclavi pe umeri.
Acum, cînd mulțumită zeiței oarbe[5] numeri
Vreo două milioane, și ai atît prisos
Că nu-ți încap în oală sesterții, mergi pe jos!
Ești vrednic să-ți dea zeii cel mai frumos cadou:
Vedea-te-aș, Caeciliane, în lectică din nou.

---

[1] Procne, înșelată de soțul ei, Tereu, s-a răzbunat dîndu-i să mănînce carne din trupul propriului lor copil.

[2] Vezi p. 322, n. 1.

[3] *Polyphemus* — ciclopul-cioban păcălit și orbit de vicleanul Ulise (vezi Homer, *Odiseea*, Cîntul IX).

[4] Vezi p. 287, n. 3.

[5] *Fortuna* — zeița norocului la romani.

LIV

URSITOARELE

Tu care porți pe frunte cununa meritată
Ce-n Capitoliu, ție, întâiul, ți-a fost dată[1],
Fii înțelept, Colline[2], grăbește-te-a trăi,
Ca și cum clipa-aceasta cea de pe urmă-ar fi.
Zadarnic rogi pe cele trei zâne torcătoare[3]:
Ți-au hotărît sorocul și sînt nemilostivoare!
Poți fi bogat ca Crispus[4], ca Thrasea[5] de drept
Mai elegant ca Melior[6], puternic și-nțelept,
E de prisos! Lachesis nimic nu-ți datorează,
Ea răsucește firul, și-Atropos îl retează.

LV

LAUDA SPANIEI

Lucius[7], tu, care faima veacului acesta ești,
Și pleșuvul nostru Caius[8], ca și Tagul[9], îl cinstești,

[1] E vorba de cununa de cîștigător acordată la concursurile capitoline.

[2] *Collinus* — poet contemporan cu Marțial (vezi p. 336, n. 1).

[3] Parcele, divinitățile destinului; una dintre ele, Clotho, toarce firul vieții; a doua, Lachesis, alege soarta fiecărui om, iar cea de-a treia, Atropos, taie firul. Marțial urmează aici o altă reprezentare, în care Clotho ține furca și Lachesis toarce.

[4] Crispus e fie Vibius Crispus, care se spune că avea o avere de două sute de milioane de sesterți, fie Caius Passienus Crispus, tatăl vitreg al împăratului Nero.

[5] Despre Thrasea Paetus vezi p. 273, n. 3.

[6] *Atedius Melior* — prieten al lui Marțial, vestit pentru viața lui rafinată.

[7] Probabil același cu Licinianus, despre care se amintește la I, 49.

[8–9] Despre muntele Caius și rîul Tag, vezi p. 284, n. 1 și 8.

Măsurîndu-te cu Arpi[1] cel în vorbe priceput —
Lasă-n voia lui poetul ce-n Elada s-a născut,
Să ridice-n slavă faima vechilor cetăți elene,
Preamărind în lungi poeme Teba[2], Sparta[3] și
Mycene[4],
Cerul limpede din Rodos, jocurile desfrînate,
Care-n țara scumpă Ledei[5] sînt atît de căutate;
Noi sîntem iberi de viță, sînge celt purtăm în vine,
Și pămîntul nostru aspru să-l cîntăm nu ni-i rușine.
Bilbilis[6], orașul-faur, cu metal călit încins,
Și pe care nici Chalybii[7], nici Norîcum[8] nu
l-a-nvins;
Și Platea[9]-n care fierul smuls pămîntului răsună,
Loc udat ușor de Salo[10], apă repede și bună,
Unde armele se scaldă și tăișul și-l păstrează,
Și Tutela[11] care cîntă; rixamarii[12] ce dansează;
Cardua[13] cu mese-ntinse pentru veseli musafiri;
Peteris[14], împurpurată cu alei de trandafiri;
Rigae[15], cu străvechiul teatru pe pămîntul
strămoșesc;
Silai[16], ale căror suliți ușurele nu greșesc;
Lacurile din Turgontum[17] și Perusia[18], vestite;
Teutonissa[19] cristalină și cu unde potolite;

[1] Oraș în Apulia, confundat de Marțial cu Arpinum din Latiu, orașul natal al lui Cicero.

[2]–[4] *Teba*, *Sparta* și *Mycenae* — orașe din Grecia, primul în Beoția, celelalte două în Peloponес.

[5] Leda a fost regină a Spartei.

[6] Localitatea Bilbilis (vezi p. 283, n. 3) era vestită pentru armele care se făceau acolo.

[7] Vechi popor din Asia Mică, despre care Herodot spune că a inventat oțelul.

[8] Provincie a imperiului roman aflată pe cursul superior al Dunării; fierul de aici era renumit.

[9], [10], [13], [14], [15] — *Platea*, *Carduae*, *Peteris*, *Rigae* — localități din Spania; Platea era lîngă rîul Salo, despre care vezi nota de la I, 49; la Rigae pare să fi fost un amfiteatru natural.

[11], [12], [16] — *Tutela* poate fi oraș sau divinitatea protectoare a rixamarilor (populație spaniolă, ca și silaii).

Crîngul sacru din Burado[20], cu frunzişul veşnic verde,
Stejărişu-n care pasul călătorului se pierde,
Vativesca[21], povîrnită pe o coastă-a dealului,
Unde Manlius[22] îşi ară, cu boi grei, ogorul lui.
Cititor! aceste nume rustice îţi sună rău,
Mie însă-mi sînt mai scumpe decît tot Butuntul[23] tău!

LVI

NI DARURI, CI CAPCANE!

Trimiţi cadouri scumpe la moşi şi la vădane,
Aş zice că eşti darnic; dar eu, Gargiliane,
Ştiu bine că nu-i altul ca tine mai avar,
Şi nu-i decît momeală ce tu spui că e dar!
Aşa prinzi peştii lacomi cu-o undiţă vicleană,
Iar fiarele neroade aşa cad în capcană.
Ce-nseamnă dărnicie, aş vrea să-nveţi din nou:
Gargiliane, haide! fă-mi *mie* un cadou!

LIX

MORMÎNTUL VIPEREI

O viperă ascunsă se-ncolăcea, odată,
Pe-un plop cu ramuri plînse şi frunză tremurată.

[17–21] *Turgontum* (sau *Turgontus?*) şi *Perusia* (sau *Turasia)* — lacuri; *Teutonissa* (sau mai degrabă *Tvetonissa)* — rîu; *Burado* — poate fi numele pădurii înseşi; *Vativesca* — probabil o localitate.

[22] Poate prieten din tinereţea poetului.

[23] *Butunti* (sau *Butuntum, Butuntus)* — oraş din Italia, în Apulia, lîngă Bari (delle Puglie); pomenit în altă parte de Marţial ca oraş foarte sărac, aici e pus în antiteză cu frumoasele şi bogatele locuri din Spania natală a poetului.

Pe cînd urca, lăsat-a mîhnita Heliadă[1]
O lacrimă de ambră asupra ei să cadă.
A-cremenit jivina, lipsită de viață,
În chihlimbar închisă, ca într-un sloi de gheață.
Mormîntul Cleopatrei[2] mai scump nu strălucește
Decît sicriul unde năpîrca odihnește.

LXIV

POGOANELE LUI IULIU MARȚIAL[3]

În coasta lui Ianiculum[4], pe deal,
Prietenul meu Iuliu Marțial
Pogoane, cîteva, gospodărește;
Dar mai ispititoare nu-nflorește
Nici dulcea Hesperidelor grădină[5].
Podișul, rotunjit ușor, se-nclină,
Colinele cetății întrecînd,
Și nicăieri nu rîde-un cer mai blînd.
Cînd negura-nfășoară valea-adîncă,
Pe culme, sus, mai e lumină încă,
Iar fruntea naltă-a vilei delicate
Zîmbește, albă, boltei înstelate.
Vezi cele șapte culmi[6] stăpînitoare,
Îți stă întreaga Romă la picioare,

[1] După legendă, Heliadele, fiicele Soarelui, au fost metamorfozate în arbori, iar lacrimile lor s-au făcut chihlimbar (ambră).

[2] Cleopatra, vestita regină a Egiptului, după pierderea bătăliei de la Actium (anul 31 î.e.n.) s-a sinucis, lăsîndu-se, zice legenda, mușcată la sîn de o viperă. A fost înmormîntată în mărețul mormînt pe care ea însăși și-l construise.

[3] Vezi p. 274, n. 2.

[4] Deal situat în dreapta Tibrului, în apropierea Romei.

[5] Hesperidele erau fiicele lui Atlas, cel care ținea cerul pe umăr; în grădina lor creștea un măr cu mere de aur.

[6] Cele șapte coline ale Romei: mons Capitolinus, Palatinus, Aventinus, Caelius, Esquilinus, Viminalis, Quirinalis.

Vezi munții-Albani[1] și Tusculum[2] îl vezi,
Cu brîul răcoroaselor livezi,
Fidena[3] veche, Rubra[4] ce te-ncîntă,
Anna Perenna[5], cu pădurea sfîntă
În sînge de fecioară-mprospătată,
Purtînd pe ramuri roadă-mbelșugată.
Vezi, pe Salaria[6], pornind agale
Un călător pe-ndepărtata cale,
Vezi lumea pe Flaminia[7]-n plimbare,
Dar n-auzi larma șirului de care,
Nici huruit de roți, nici zvon de pași,
Nici glasul care-ndeamnă pe vîslași;
Nici helciarii[8], cu strigarea lor,
Nu-ți strică tihna somnului ușor,
Deși e podul Mulvius aproape,
Iar pe-ale Tibrului slăvite ape

[1–2] E vorba de *mons Albanus* (astăzi Monti Albani), aflat la vreo 20 km sud-est de Roma; *Tusculum* — o colină învecinată cu muntele Albanus (astăzi Frascati).

[3] *Fidenae* (astăzi Castel Giubileo) — mică localitate pe malul stîng al Tibrului, la cîțiva kilometri la miazănoapte de Roma.

[4] *Saxa Rubra* — localitate în dreptul Fidenei, la mică distanță pe celălalt mal al Tibrului.

[5] Vechea divinitate italică a schimbării anilor și anotimpurilor. Aici pare să fie vorba de un crîng situat la marginea nordică a Romei. Despre jertfirea unor fecioare nu se știe nimic; tot ce se știe e că la 15 martie fetele se adunau înafara orașului, nu departe de Porta Flaminia, și o sărbătoreau pe Anna Perenna cîntîndu-i cîntece obscene.

[6] *Via Salaria* („calea Sărăricii"), șoseaua care, ieșind din Roma în spatele Quirinalului, o ia spre miazănoapte de-a lungul malului stîng al Tibrului. Pe această șosea se transporta sarea la Roma.

[7] *Via Flaminia*, construită în anul 219 î.e.n. de cenzorul Flaminius, ieșea din Roma la Porta Flaminia (astăzi Porta del Popolo), trecea la Pons Mulvius (sau Milvius; astăzi Ponte Molle) pe malul drept al Tibrului, ducînd pînă la Ariminum (astăzi Rimini), pe țărmul Adriaticei.

[8] Cei care, de pe mal, trăgeau corăbiile în susul Tibrului.

Aleargă-n zbor carînele[1] ușoare,
Tăindu-și drum pe unda curgătoare.
E-n plin oraș o casă țărănească!
Stăpînul știe cum s-o prețuiască:
E-atît de primitoare și voioasă,
Încît te crezi întors la tine-acasă.
Atît de darnic și de mulțumit
Nici Alcinous[2] nu te-ar fi primit,
Și nici Molorchus[3], de-ar fi fost bogat.
Cei care spun că prea puțin li-e dat,
Să meargă la Praeneste să se-așeze,
Și sute de ogoare să brăzdeze,
Tiburul[4] friguros să-l stăpînească
Și-n Setia[5] pe măguri să domnească,
Un arendaș peste pămîntu-ntreg.
Plăcerea mea, eu altfel o-nțeleg,
Lăsați-mi mie, sus, în vîrf de deal,
Pogoanele lui Iuliu Marțial.

LXVI

ZGÎRCITUL RISIPITOR

Trăind o viață, Linus, mai mult provincială,
Ți-e de ajuns în casă puțină cheltuială.

[1] *Carina* (carenă) — talpa corăbiei, corabie.

[2] Personaj legendar, regele feacilor, cel care l-a găzduit cu generozitate pe rătăcitorul Ulise.

[3] Numele unui cioban sărac care l-a găzduit pe Hercule în drumul acestuia spre leul din Nemeea (întîia din isprăvile lui Hercule).

[4] Astăzi Tivoli, frumoasă localitate pe malul rîului Anio (astăzi Teverone), la nord de Praeneste.

[5] Astăzi Sezze, orășel din Latium, la sud-est de mons Albanus, pe coasta dinspre mlaștini a munților Volsci (astăzi Monti Lepini). Terenul la Setia era foarte scump, datorită renumitelor vii cultivate acolo.

Îți perii toga veche — atîția ani purtată —
La Ide[1], cînd se-ntîmplă, și la Calende[2]-o dată,
Iar haina ta de casă, pe care-o-mbraci la țară,
A împlinit în slujbă, demult, a zecea vară.
Mistrețul din pădure nu-ți cere să-l hrănești,
Vînezi prin miriști iepuri, pe care nu-i plătești,
Prinzi sturzii cu grămada la fiece bătaie,
Îți vine pește proaspăt din rîu și heleștaie,
Bei cu ulcica vinul din propriul tău beci,
N-ai cumpărat, cu drahme[3], sclavi tineri de la
greci,
Ci ți-ai adus din satul vecin, să te slujească,
Un cîrd de țînci, ce zburdă pe vatra-ți părintească,
Și cînd, cu vinu-n sînge, te simți înfierbîntat,
Îți potolești pojarul cu-o fată de argat.
Nu ți-ai văzut nici casa, din bun-senin, aprinsă,
Iar Sirius[4] recolta ți-o lasă neatinsă.
Corăbiile tale pe mări nu le-ai pierdut,
Nu s-a-necat nici una din cîte n-ai avut.
Joci numai în arșice, de zaruri nu te-apuci,
Și n-ai pierdut vreodată mai mult de-un pumn de
nuci.
Mă-ntreb: cum ai dat gata averea moștenită,
Cu-atîta grijă strînsă, de maică-ta zgîrcită?
N-a fost ușor, știu bine, și totuși s-a topit
Tot milionul, Linus! Dar cum de-ai reușit?

[1-2] *Idus* se chema ziua de 15 (în lunile martie, mai, iulie și octombrie) sau de 13 (în toate celelalte luni). *Calendele (Kalendae)* erau prima zi din lună.

[3] *Drahmă* — monedă grecească echivalentă cu *denarul* roman; denarul era egal cu 4 sesterți (vezi p. 289, n. 1).

[4] Stea vizibilă dimineața la sfîrșitul lunii iulie, în constelația Cîinele mic (latinește *Canicula*, de unde călduri caniculare, arșiță).

LXXI

FEMEIA CARE ZICE: NU!

Am căutat în toată Roma femeia care spune: Nu!
Dar n-am găsit nici una, Rufus[1], cum poate n-ai găsit nici tu.
O fi păcat? O fi rușine? O fi oprit să zică: „Ba"?
Nici una nu se-mpotrivește, pe orișicare-ai întreba.
— Dar nu sînt și femei cinstite? — O, da, există mii și mii!
— Și ele ce spun? — Ele ce spun? Îți voi răspunde, și vei ști.
Despre femeile cinstite nu vreau să pomenesc nimic,
Acestea nu se dau, desigur; nici ele însă: „Ba", nu zic.

LXXII

CELUI CARE NU VREA SĂ DEA BANI PE CĂRȚI

Îmi ceri să-ți dau o carte de-a mea, și mi se pare
Că n-o mai am, dar Tryphon[2], librarul, știu c-o are.
— Cum, vrei pe-a tale fleacuri să dau din banul meu?
Nu sînt nebun! — Se poate, dar află că nici eu.

LXXV

ADEVĂRATA IUBIRE

De două ori, Nigrina[3], norocul te-a-nzestrat:
O fire fericită și-un soț iubit ți-a dat;

[1] *Safronius Rufus* — prieten al lui Marțial.
[2] Numele unui mare librar din Roma, care vindea cărțile lui Marțial.
[3] Soția unui anume Lucius Antistius Rusticus (amintit de Marțial și în altă bucată).

Nu e femeie-n Roma de toți mai lăudată!
Întreaga moștenire, de tatăl tău lăsată,
Tu ai adus-o-n casă, iar pe bărbatul tău
Ți l-ai ales tovarăș la bine și la rău.
De Evadne[1] se spune că-n flăcări se-azvirlise,
Pe rugu-aprins, să ardă cu soțul ce-i murise,
Iar numele Alcestei[2] e ridicat în stele.
Tu ești mai înțeleaptă, Nigrina, decît ele:
Iubirea ta, din viață ai vrut s-o dăruiești,
Și n-ai avut nevoie, murind, s-o dovedești.

LXXVII

DORINȚĂ

Eu nu cer de la zei avere,
Sînt mulțumit c-un trai umil,
Dar, sărăcie, azi ți-aș cere
S-o iei din loc, tiptil-tiptil.
E-o rugăminte cam ciudată:
Dar vreau să văd și eu, o dată,
Cum se va spînzura Zoil[3].

---

[1] Soția lui Capaneu, unul dintre cei șapte eroi legendari din Argos care au luptat împotriva Tebei; Capaneu a murit trăsnit de Zeus, pe care îndrăznise să-l înfrunte.

[2] Personaj legendar. Alcestis a primit să moară în locul soțului ei, Admetos, după ce bătrînii lui părinți refuzaseră să facă această jertfă pentru el. Dar Hercule a smuls-o din ghearele morții.

[3] Zoil, fiind tipul invidiosului, se va spînzura văzîndu-l pe Marțial bogat.

LXXVIII

BĂTRÎNUL PIERDE-VARĂ

Şaizeci de secerişuri ai strîns şi-ai risipit,
Ţi-s tîmplele cărunte şi barba ţi-a albit,
Dar umbli toată ziua prin Roma, alergînd;
Saluţi de dimineaţă matroanele pe rînd,
Nici un tribun nu pleacă de-acasă fără tine[1];
Mergi şi-i saluţi pe consuli, aşa cum se cuvine,
De zece ori, în goană, urci dealul Palatin,
Parthenius[2] ţi-e prieten, Sigerius[3] vecin,
Şi urci pe Scara-Sacră[4], vorbind numai de ei.
Te-ar prinde, dacă anii ţi-ar fi mai tinerei,
Dar nu-i pe lume, Afer[5], ceva mai caraghios
Decît un pierde-vară bătrîn şi băgăcios.

LXXIX

UNUI CUMPĂRĂTOR

Îmi cumperi, Matho, vila pe care-o am la ţară,
Unde veneai ca oaspe în fiecare vară;
Te-am tras pe sfoară, Matho, te rog a mă ierta!
Eu ţi-am vîndut o casă, care era a ta.

---

[1] La ceremonia preluării unei funcţii (chiar lipsită de orice importanţă, cum e tribunatul în vremea lui Marţial), se adunau toţi prietenii şi mulţi gură-cască.

[2] Om de încredere al împăratului Domiţian.

[3] Secretar al împăratului.

[4] Scara-Sacră *(Clivus sacer)* urca din for, pe la Arcul de Triumf al lui Titus, pe Palatin, unde era reşedinţa imperială.

[5] Bătrîn gură-cască lăudăros, des pomenit de Marţial.

LXXXI

FEMEII CARE ZICE: NU!

Eu, într-o epigramă[1] ce ţie nu-ţi plăcu,
Am scris că nu-i femeie care să spună: — Nu!
Tu, Fabulla, făcîndu-mi în ciudă, dinadins,
De trei ori pînă-acuma iubirea mi-ai respins.
Nu fi atît de aspră! Femeia, negreşit,
E bine să reziste... dar nu la nesfîrşit!

LXXXIII

UN OM SUCIT

Naevolus, eu aş crede că tu eşti om sucit.
Cînd n-ai nici o nevoie, te-arăţi nemulţumit;
Şi toate-ţi par frumoase, cînd grijile te-apasă.
Cînd trebile-ţi merg bine, pleci încruntat de-acasă,
Nu mai saluţi pe nimeni, treci plin de fudulie
Şi nu găseşti pe lume un om de omenie.
În schimb, cînd ai necazuri, la toţi te ploconeşti,
Le spui: — „Salut!“ — „Stăpîne!“, la masă îi pofteşti,
Şi-i copleşeşti cu daruri, ca păsul să-ţi asculte.
Eu îţi doresc, Naevolus, necazuri cît mai multe!

LXXXVIII

UNUI ÎNŞELĂTOR

Azi e a cincea zi de Saturnale,
Şi-aştept zadarnic darurile tale,
În schimbul darului, ce-i drept sărac,

[1] Referire la epigrama LXXI din Cartea a patra.

Ce m-am grăbit eu însumi să ți-l fac.
Nu mi-ai trimis un dram de-argintărie,
De la Septician[1] din prăvălie;
Nu mi-ai adus plocon, prietenește,
Nici un ștergar ori un paner cu pește;
Din Siria nici două-trei smochine,
Sau din Picènum cîteva măsline.
N-ai vrut s-arăți că m-ai îndatorat
Cu dreptul tău de-a nu mă fi uitat.
Pe alții mai naivi pot să-i înșele
A tale vorbe dulci și temenele;
Eu știu ce se ascunde-n dosul lor,
Te-am dibuit: ești un înșelător!

[1] *Septicianus* — meșter argintar a cărui marfă nu se bucura de un prea bun renume.

X

GLORIA POSTUMĂ

— De ce poeții-n viață n-au parte de renume,
Și-s pomeniți cu cinste cînd nu mai sînt pe lume?
— O, Regulus[1], e glasul Invidiei, să știi!
Ea pe cei morți îi paște deasupra celor vii.
Ingrați cu vremea noastră și cu lumina ei,
Ne așezăm la umbra coloanei lui Pompei[2],
Iar cei bătrîni cu anii, care-au trăit destul,
Ridică-n slavă templul sărac al lui Catul[3].
Cinstim azi pe Vergiliu ca pe-un poet de geniu,
Dar Roma vremii sale îl lăuda pe Enniu[4].
Aedul din Meonia[5], Homer, la el în țară
Avu în viață parte de rîs și de ocară,

---

[1] *Manius Aquilius Regulus* — faimos avocat și delator, foarte bogat protector al lui Marțial.

[2] E vorba de *Hecatostylon* (vezi p. 303, n. 2), în apropierea căruia erau mulți platani.

[3] Quintus Lutatius Catulus a reconstruit templul lui Iupiter Capitolinul, după incendiul din anul 84 î.e.n. Templul a mai ars o dată și a fost refăcut cu fast exagerat de Domițian.

[4] *Quintus Ennius* (239—169 î.e.n.) — primul mare poet epic roman; opera lui, *Annales*, înfățișînd istoria Romei de la sosirea lui Enea în Italia pînă în vremurile poetului, ne e cunoscută numai din citatele scriitorilor ulteriori.

[5] Homer, originar din Maeonia (numele vechi al provinciei Lydia, în Asia Mică), își recita minunatele epopei, *Iliada* și *Odiseea*, ca aed (cîntăreț) rătăcitor din oraș în oraș.

Menandru[1] însuşi n-a fost aplaudat prea des,
Iar pe Ovidiu[2] numai Corinna[3] l-a-nţeles.
Nici tu, o, carte mică, nu fi nerăbdătoare;
Nu e la preţ poetul decît după ce moare.

XI

NESTEMATELE POETULUI

Vezi, Sever[4]? Stella[5] poartă pe degetele toate
Smaralde, diamante, opale şi agate,
O perlă minunată pe-un deget, mai ales;
Din versurile sale pe-acestea le-a cules.

XIII

BOGATULUI CALISTRAT

Sărac sînt, Calistrate, aşa m-am pomenit,
Dar nu-s nici cavalerul cel mai dispreţuit;
Mă ştiu cu toţi pe nume şi scrisul mi-l citesc.
„E el!" i-aud pe stradă, şoptind, cînd mă zăresc.

[1] *Menandru* (342—291 î.e.n.) — cel mai de seamă reprezentant al aşa-numitei comedii noi greceşti. În timpul vieţii nu s-a bucurat de un succes deosebit, dar după moarte a fost foarte admirat. Imitate adesea de autorii comici latini, scrierile lui ne erau cunoscute numai din citate pînă acum cîţiva ani, cînd s-a descoperit o piesă completă.

[2] În legătură cu Ovidiu, Marţial exagerează: Ovidiu a fost apreciat şi cunoscut de toată Roma încă din tinereţe şi a avut numeroşi admiratori şi imitatori.

[3] Destinatara fictivă a întîilor poezii de dragoste ale lui Ovidiu. Marţial crede că poeziile îi erau cunoscute numai ei.

[4] Probabil, *Silius Severus* — fiul poetului Silius Italicus (despre care vezi nota de la VI, 64), el însuşi poet; Marţial îi adresează mai multe epigrame.

[5] Vezi p. 282, n. 4.

Nu mulți au, după moarte, ce-n viață mi-a fost dat.
Tu ești din altă tagmă; luxosul tău palat
Se reazimă pe umeri de sute de coloane,
Libert cu-avere mare, ții zeci de milioane
În lada ferecată, pe care o ascunzi,
La Parma[1] mii de turme din Galia le tunzi,
Iar jos, pe Nil, întinse ogoare stăpînești.
Vezi, Calistrate, iată ce sînt și cine ești:
— Tu n-ai să poți vreodată să fii la fel ca mine,
Pe cînd ce ești, e-n stare s-ajungă orișicine.

XV

RĂSPLATA POETULUI

— Ți-am dat a cincea carte, slăvite împărat,
Și nimeni nu se plînge că l-aș fi vătămat;
Iar cei numiți de mine aici, îmi mulțumesc,
Știind că peste veacuri în versul meu trăiesc.
— Dar cărțile acestea ce drumuri ți-au deschis?
— Mi-ajunge bucuria ce-o am, de-a le fi scris.

XVIII

MOMEALA DARURILOR

E luna lui decembre[2], și zboară prin cetate
Șervete, linguriță cu aripi argintate,
Foi albe de papirus și lumînări de ceară,
Carafe subțirele cu prune de-astă-vară;
Iar eu, în semn de cinste, nu ți-am trimis dovadă

[1] Despre Parma, vezi p. 307, n. 2. Provincia în care se află Parma, numită astăzi Emilia, în vechime se numea Galia cisalpină.

[2] În decembrie era sărbătoarea Saturnalelor.

Decît un pumn de versuri din mica mea livadă.
Eu nu sînt, Quintianus[1], zgîrcit sau bădăran,
Dar mi-e de-a dreptul silă de cei ce-n chip viclean
Ţi-aduc plocoane-acasă, cu altă socoteală;
Capcane-nşelătoare şi laţuri cu momeală
Sînt toate-aceste daruri cu undiţa în apă;
Nici păstrăvul, cînd musca o-nghite, nu mai scapă!
Mai darnic e săracul cu sufletul curat
Ce nu trimite daruri amicului bogat.

XX

PRIETENULUI MARŢIAL

O, de-aş putea, prietene iubit,
Cu tine-alături să trăiesc tihnit,
Răgazul nostru singuri să-l alegem,
Să-l folosim aşa cum înţelegem,
Am ocoli bogatele-ncăperi
Şi pe stăpînii marilor averi;
N-am sta în for procese să purtăm,
Nici pe strămoşi în bronz să-i admirăm,
Ci am culege alte bucurii;
Am trece hoinărind prin librării,
Am sta de vorbă, cîntărind o carte,
Am da o raită Cîmpului lui Marte[2],
La umbră, pe sub Porticе[3] am trece,
Spre Aqua Virgo[4], la Izvorul-Rece;

[1] Pare să fi fost unul dintre bogaţii proteguitori ai lui Marţial.

[2] Loc de plimbare şi de exerciţii fizice, în bucla pe care o face Tibrul îndată după intrarea lui în Roma.

[3] *Porticele* sînt al Europei (vezi p. 303, n. 8) şi al Argonauţilor (vezi p. 302, n. 4).

[4] *Aqua Virgo* („apa fecioară") era apeductul construit de Agrippa (vezi p. 335, n. 3) pentru alimentarea termelor din Cîmpul lui Marte.

Apoi în baia caldă ne-am scălda,
Şi toate, rînd pe rînd, le-am lăuda.
Dar, Marţial, n-avem răgaz, noi doi,
Să mai trăim puţin şi pentru noi.
Trec zilele frumoase-n goana lor
Şi tuturora le rămîi dator.
Cînd ştii şi vrei să-i înţelegi povaţa,
De ce să-ntîrzii să-ţi trăieşti viaţa?

XXII

LUI PAULUS[1], CARE SE SCOALĂ PREA DEVREME

În zori de n-aş porni-o să-ţi dau bineţe-acasă,
Să stai cît de departe, aş zice că nu-mi pasă,
Dar casa ţi-ai ales-o pe dealul Esquilin[2].
Coloanei Tiburtine[3] îi sînt un bun vecin,
Pe locul unde Flora stă la taifas cu Joe.
Din marginea Suburrei, urc dealul anevoie
Pe treptele de piatră, udate de noroaie.
Catîrii trec şi drumul cu-alaiul lor mi-l taie;
Cu greu străbat prin şirul acelor lungi coloane
De marmură cărată cu şleauri de odgoane.
Şi încă nu m-aş plînge, de-ar fi numai atît;
Dar vai! mi se întîmplă un lucru mai urît.
Ajung trudit la poartă, iar sclavul îmi răspunde
Că eşti plecat de-acasă, nici el nu ştie unde.
Atîta cale lungă şi-atîta năduşeală,

[1] Nume fictiv, sau poate Velius Paulus, guvernator al Bithyniei (provincie în nord-vestul Asiei Mici) pe vremea împăratului Domiţian.

[2] Pe Esquilin, colina dinspre răsărit a Romei, erau locuinţele multor aristocraţi.

[3] Coloana Tiburtină nu e pomenită de alţi scriitori. Marţial locuia pe Quirinal, înspre nordul oraşului; pe Quirinal era un vechi templu al lui Iupiter, iar în valea dinspre Quirinal şi muntele Pincius era templul Florei.

Şi nici să nu-ţi văd faţa? Prea multă osteneală!
Am să te las, stăpîne cu suflet de casap,
Că prea te scoli devreme şi pleci cu noaptea-n cap.

XXIV

GLADIATORUL HERMES[1]

Hermes e copilul de Roma îndrăgit,
Hermes orice armă o poartă iscusit;
Hermes e maestru[2] şi e gladiator,
Hermes e urgia învăţăceilor;
Hermes, cel de care şi Heliu[3] se-nfioară,
Hermes, numai Hermes, pe Advolans[4] doboară;
Hermes nu-şi răneşte rivalul ce-a căzut;
Hermes doar de sine mai poate fi-ntrecut;
Hermes lasă-n circuri pe dansatoare-oftînd;
Hermes noroceşte pe cei ce locuri vînd;
Hermes zvîrle suliţi şi lănci care răpun;
Hermes mînuieşte tridentul lui Neptun[5];
Hermes, spaima celor ce tremură sub cască,
Hermes, care ştie pe Marte să-l slăvească,
Hermes, neînvinsul dintre biruitori,
Hermes, unul singur, e unic de trei ori[6].

---

[1], [3], [4] *Hermes*, *Helius* şi *Advolans* — vestiţi gladiatori din vremea lui Marţial.

[2] Maestru de scrimă.

[5] E vorba de *fuscina*, furcă cu trei dinţi, armă a unui soi de gladiatori, comparată aici cu furca cu trei dinţi a zeului mărilor, Neptun.

[6] Referire la cele trei feluri de lupte în care excela amintitul gladiator.

XXIX

GELLIEI [1]

Un iepure din cînd în cînd mi-ai dat,
Zicînd: — Vei fi frumos o săptămînă!
De n-ai glumit şi-ai spus adevărat,
O, stea a vieţii mele, o, stăpînă,
Tu niciodată iepuri n-ai mîncat!

XXXII

UN OM PREVĂZĂTOR

Îl ţii de rău pe Crispus, Faustine. Da, aşa e,
Nu i-a lăsat nevestei, la moarte, o lescaie.
— O fi avut în viaţă un alt moştenitor?
— Desigur, pe el însuşi. — Ce om prevăzător!

XXXIV

LA MOARTEA MICUŢEI EROTION [2]

Fronto[3], iubite tată, Flaccilla[4], scumpă mamă,
Erotion rămîne de-acum pe-a voastră seamă.
Mi-a fost dulceaţa gurii şi-a vieţii bucurie.
Aş vrea să n-o-nspăimînte a iadului urgie,
Nici cîinele din Tartar[5], cu dinţii lui de fiară!

[1] *Gellia* — nume fictiv; pare să fi fost o femeie destul de puţin frumoasă. Credinţa populară la care face aluzie Marţial e pomenită şi de alţi scriitori, înaintea şi în urma sa.

[2-4] Erotion — sclavă sau libertă a lui Marţial. Poetul îi va alcătui inscripţia funerară abia peste cinci sau şase ani (X, 61); *Fronto* şi *Flaccilla* — părinţii lui Marţial, morţi amîndoi.

[5] Cerberul cu trei capete care păzeşte intrarea în lumea infernului.

I-ar fi-nflorit în suflet a şasea primăvară,
De-ar fi trăit să vadă din ceruri cum se cerne
Zăpada cea din urmă a ultimei ei ierne.
O las, în gînd, să zburde prin curţile bătrîne,
Şi ciripitu-i vesel un nume-al meu să-ngîne.
Pe groapa ei îngustă să crească ierburi blînde,
Uşor să-i învelească oscioarele plăpînde,
Iar tu, pămînt, nu-i pune pe umeri haină grea,
Că nu ţi-a fost povară, cu paşii ei, nici ea.

XXXVI

UNUI ÎNŞELĂTOR

În versurile mele pe-un ins l-am pomenit,
Şi nu mi se arată dator. M-a păcălit!

XXXVII

UN SUFLET TARE

Suna mai dulce glasul fetiţei rîzătoare
Decît duiosul cîntec al lebedei cînd moare;
Nici mielul din Galaesus[1], ce s-a ivit zburdînd
În calea lui Phalantus[2], n-avea un ochi mai blînd;
Gingaşa ei făptură plutea atît de lin,
Ca unda sidefată a lacului Lucrin.
O perlă-a Eritreei[3] era făptura-i toată,
Ca fildeşul de albă, ca neaua de curată.
Nici oile din Baetis[4], nici Rinul inelat

[1] Vezi p. 307, n. 3.

[2] *Phalanthos* (sau *Phalantus*) — spartanul care a întemeiat colonia Tarentului din sudul Italiei.

[3] Numele grecesc al Mării Roşii.

[4] Rîu în sudul peninsulei Iberice (astăzi Guadalquivir), care a dat numele provinciei Bactica. Oile de aici aveau lînă gălbuie-roşcată.

N-avea un păr de aur atît de minunat.
Suflarea gurii sale părea o adiere
De trandafiri din Paestum[1] și de-a Eladei miere[2].
Pe lîngă ea, păunul nu mai părea frumos,
Nici veveriţa vie, nici Phoenix[3] luminos.
Erotion e astăzi cenușă-abia răcită;
De-o lege nendurată și rea mi-a fost răpită
În cea de-a șasea iarnă pe care-o împlinea
Iubirea, bucuria și mîngîierea mea!
Dar Paetus nu-nţelege și jalea nu mi-o iartă,
Își smulge părul, strigă, bocește și mă ceartă:
— Să plîngi o mică sclavă, ce doliu prostesc!
Eu mi-am pierdut soţia și totuși mai trăiesc.
Femeie de neam nobil, cinstită și bogată...
— Ce inimă viteză lui Paetus i-a fost dată!
Cu cît curaj înfruntă destinul! Moștenește
Treizeci de milioane și totuși mai trăiește.

XXXVIII

DOI PE-UN SINGUR LOC

Calliodor, știm bine, ai drept de cavaler;
Ai cele patru sute de mii cîte se cer[4];

[1] Trandafirii de la Paestum, oraș pe coasta mării Tireniene (la sud de Salerno), erau foarte căutați.

[2] E vorba de mierea atică, celebră în antichitate, scoasă de albine din florile de pe muntele Hymettos, lîngă Atena.

[3] Fabuloasa pasăre a soarelui despre care istoricul Herodot povestește că vine din Arabia în Egipt la fiecare cinci sute de ani. Legendele spun că ea renăștea din propria-i cenușă.

[4] Era primit în rîndul cavalerilor oricine avea un cens (o avere imobiliară impozabilă) de cel puțin 400.000 de sesterți; cel care avea minimum un milion de sesterți putea fi numit senator.

Ai censul pentru tine; mai ai însă și-un frate,
Și-ai vrea să-mparți avutul cu el, pe jumătate.
Cum să despici în două un fir de busuioc?
Cum pot să stea călare doi inși pe-același loc?
Cu frate-tău în cîrcă n-ai să ajungi departe.
Rîvnești să fii un Castor[1]? De Pollux[2] te desparte!
Voi sînteți unul singur, iar tu, stînd jos, ești doi?[3]
Calliodor, te scoală, nu-ți bate joc de noi.
Anapoda ți-e vorba! De ce nu-ți dă în gînd,
Ca cei doi fii ai Ledei, să v-așezați pe rînd[4]?

XL

ÎNTRE VENUS[5] ȘI MINERVA[6]

O zugrăvești pe Venus cu gîndul la Minerva.
Cum vrei, Artemidorus[7], să nu-ți lipsească verva?

[1–2] Personaje mitologice, Castor și Pollux erau cei doi fii ai Ledei și ai lui Zeus, cunoscuți pentru faptul că erau mereu nedespărțiți.

[3] Aluzie la sărăcia lor. Amîndoi laolaltă aveau censul unui singur cavaler, deci nu puteau ședea amîndoi pe un singur cal, sau, mai degrabă, pe un singur loc la teatru (unde cavalerii aveau bănci rezervate).

[4] Conform legendelor mitologice, după moartea lui Castor, Pollux l-a rugat pe Zeus să le îngăduie să rămînă mai departe nedespărțiți, stînd împreună cîte o zi în Infern și una în Olimp.

[5–6] Versul întîi e o aluzie la judecata lui Paris, care a dat zeiței Venus, nu Minervei și nici Iunonei, premiul frumuseții. Un adept al Minervei nu o poate socoti și reprezenta pe Venus frumoasă, altfel și-ar atrage mînia Minervei.

[7] Nume fictiv; el o venerează pe Minerva, zeița protectoare a artiștilor și meșteșugarilor.

XLII

BUNURI NEPIERITOARE

Un hoț dibaci toți banii ți-i va fura din scrin;
Se va topi în flăcări bătrînul tău cămin;
Rai-platnici datoria și-o vor tăgădui;
Vei semăna, și cîmpul zgîrcit nu va rodi;
Pe omul tău de treburi o tîrfă o să-l secе;
Corăbiile tale pe mare-au să se-nece.
Un singur bun nu-ți poate răpi nicicînd Fortuna:
Ce-ai împărțit la alții e pentru totdeauna!
Căci toate-s pieritoare, să fii cît de bogat,
Iar ție nu-ți rămîne întreg — decît ce-ai dat.

XLIII

DEOSEBIRE

Thais are dinții negri și stricați,
Ai Lecăniei, însă, albi sînt ca de nea.
Vezi că una are dinții cumpărați,
Alta cum natura s-a-ndurat să-i dea.

XLIV

MUSAFIRUL INGRAT

Ce s-a-ntîmplat, o, Dento[1]? Ce-am greșit?
De patru ori la masă te-am poftit
Și (cine-ar fi crezut?) m-ai refuzat.
Mă ocolești sau mă privești distrat,
Tu, care ieri mă urmăreai de zor,
La baie, pe la teatru și în for.

[1] „Dințosul", nume fictiv.

Te-a ispitit un prînz mai copios,
Şi-ntocmai ca un cîine pofticios,
Bucătăriei noi îi dai tîrcoale
Şi-adulmeci lacom aburul din oale.
Dar ştiu că te vei face de ocară
Şi te vor da, frumos, pe uşă-afară.
Atunci te vei întoarce, pocăit,
La oasele ce le-ai disprețuit.

XLVII

PARAZITUL

Philo jură că acasă niciodată n-a cinat.
Şi e drept, căci el cinează numai cînd e invitat.

XLIX

OMUL CU TREI CAPETE

Eu te-am văzut în treacăt, pe-o bancă tolănit,
Şi-n loc de unul, parcă trei inşi aş fi zărit.
Dar de-am ieşit la număr, cu socoteala, rău,
De vină, Labienus, e însuşi capul tău.
Pe-o parte şi pe alta porți părul revărsat,
Cum nu i se cuvine decît unui băiat,
Iar creştetul, la mijloc, ți-e sută-n sută chel,
Nu creşte, de sămînță, un singur fir pe el.
De-aceea, în decembre, cînd Cezar a-mpărțit
Mîncare pe degeaba, de trei ori te-ai servit:
Cu întreita-ți mutră păreai a fi trei gemeni!
Cu Geryon[1], păstorul, de-a bună seama semeni.

[1] Personaj mitologic, uriaş păstor cu trei trupuri şi trei capete.

Sub porticul lui Filip[1], cumva dacă-ai trecut
Şi te zăreşte Hercul[2], să ştii că eşti pierdut.

LI

CĂRTURARUL

Îl vezi pe cel ce trece şi înspre noi se-ndreaptă,
Un vraf de pergamente purtînd în mîna dreaptă?
În jurul lui o droaie de stenografi roiesc,
Scrisori de pretutindeni şi acte îi sosesc.
E-atîta gravitate pe chipul lui senin,
Că pare Brutus[3], Cato[4] sau Tullius[5], cel puţin!
Dar de l-ai pune-n fiare şi l-ai lovi cu bice,
N-ar şti pe limba greacă, nici „χαῖρε"[6] cum se zice,
Iar latineasca însăşi îi e necunoscută.
Spun adevărul, Rufus, poftеşte şi-l salută!

LII

LAUDA DE SINE

Eu n-am să pot vreodată să uit ce darnic eşti.
Şi de ce tac? Fiindcă tu, Postume, vorbeşti.

---

[1] Porticul care înconjura un templu închinat de Lucius Marcius Philippus lui Hercule.

[2] Hercule, legendarul erou născut din Iupiter şi Alcmena, l-a ucis pe Geryon şi i-a furat vacile.

[3] Marcus Iunius Brutus — conducătorul conspiratorilor din 44 î.e.n., împotriva lui Cezar; după doi ani şi jumătate, înfrînt în lupta de la Philippi, Brutus s-a sinucis aruncîndu-se în sabie.

[4] E vorba de Cato din Utica.

[5] Marcus Tullius Cicero.

[6] „Bucură-te" (citeşte „chaire"), cea mai obişnuită formulă de salut în greceşte.

Cînd spun unui prieten ce bun ai fost cu mine,
El îmi răspunde-ndată că ştie de la tine.
Doi sînt prea mulţi, cînd singur un lucru poţi
să-l faci.
Vrei să vorbesc eu însumi? Atunci, fii bun şi taci.
Un dar, oricît de mare, nimic nu preţuieşte
Cînd cel care ţi-l face prea mult pălăvrăgeşte.

LVIII

MÎINE, ASTĂZI ŞI IERI

— Eu vreau ziua de mîine, zici tu, s-o pot trăi!
Dar, Postume[1],-acest mîine cînd oare va sosi?
O fi departe încă? Pe unde-o fi ajuns?
În ţara armenească, la parţi[2] s-o fi ascuns?
E mai bătrîn în vîrstă ca Nestor[3] sau Priam[4]?
Cît aur îmi va cere, să pot să spun că-l am?
Nu, Postume, nu mîine, ci astăzi să trăieşti,
De viaţă să te bucuri cît timp în viaţă eşti.
Nici azi nu-i prea devreme plăcerile să-i ceri,
Căci ar fi fost mai bine să fi-nceput de ieri.

---

[1] Postumus, nume fictiv, dar desigur cu aluzie la cunoscuta odă a lui Horaţiu (2, 14) în care îl sfătuieşte pe un Postumus să nu renunţe la plăcerile zilei de azi.

[2] Parţii (în sudul mării Caspice) şi armenii (la sud de Caucaz) erau socotiţi de romani locuitori de la capătul lumii.

[3] Rege legendar în Pylos (Peloponez), *Nestor* avea cam o sută de ani cînd s-a întors din războiul troian.

[4] Rege legendar şi foarte bătrîn al Troiei, ucis la cucerirea oraşului de către greci.

LIX

DARURILE MELE

De nu-ți dau, Stella[1], vase de aur prețios
Și nici argintărie, tot tu ești în folos.
Cel care lucruri scumpe oferă-n dar, așteaptă
La rîndu-i lucruri scumpe: e-o socoteală dreaptă.
Și de-ți trimit ulcioare și amfore de lut,
Nici tu, bogate daruri să-mi faci, nu ești ținut.

LX

SĂ TE SCARPINE ALȚII!

Zadarnic te tot ții de pasul meu,
Și-n urma mea schelălăiești mereu;
Oricît ai sta să latri, nu voiesc
Ca faima ce rîvnești să-ți dăruiesc.
Nu vreau nicicum să răspîndesc în lume,
Cu versul meu, nevrednicul tău nume.
De ce să știe toți că te-ai născut?
Mori cum te-ai pomenit, necunoscut!
Unul, doi, trei sau patru cîini ca tine
Se vor găsi, să te-ncolțească bine.
Nu-mi murdăresc eu unghiile mele,
Să scarpin mîncărimea ta de piele!

LXII

INVITAȚIE

E-a ta, iubite oaspe, grădina casei mele,
De vrei să dormi pe iarbă, sub un polog de stele,
Sau dacă vii de-acasă cu așternut și pat;

[1] Vezi p. 282, n. 4.

Căci mobilele mele de oaspeţi s-au stricat
Şi nu mai am în casă s-aştern nici o saltea,
Oricît ar fi de ruptă, oricît ar fi de rea,
Pe paturile şchioape, cu chingi dărăbuite,
Ce-atîrnă pe podele în zdrenţe putrezite.
Dar poţi, de vrei, frăţeşte la mine să te-aşezi.
Eu casa am plătit-o, tu-n schimb s-o mobilezi.

LXIII

OPINII SINCERE

— „Cum preţuieşti, tu, Marcus[1], volumele ce-am scris?"
Vrei, Pontice[2], să afli, şi-am să-ţi vorbesc deschis:
Le-admir! Sînt uimitoare, perfecte, o minune!
Nici Regulus[3] nu zice că-s ale lui mai bune.
— Spui drept? Aşa Cezarul ocrotitor să-ţi fie,
Iar Joe să-ţi dea zile! — Ba mai degrabă ţie!

LXIV

PETRECERILE LÎNGĂ MAUSOLEU

Falern! două sextante[4], Calliste, hai şi-mi toarnă!
Răceşte-l, tu, Alcimus, cu nea de astă-iarnă.
Să-mi aromeze părul miresme dulci de mir,

---

[1] Marţial însuşi: ştiindu-i admiraţia nesinceră, nu primeşte urările interlocutorului.

[2–3] *Ponticus* — nume fictiv, dar Regulus e Manius Aquilius Regulus, despre care vezi p. 353, n. 1.

[4] *Sextans* e a şasea parte dintr-un *sextarius*, care are 0,55 l; Marţial cere deci mai puţin de 200 grame de vin.

Şi fruntea să mi-o-nceingă cununi de trandafir.
Ne-ndeamnă Mausoleul, cu glas îmbietor:
— Gustaţi din plin viaţa, căci zeii[1] înşişi mor!

LXIX

CRIMA LUI ANTONIU

Tu, Antoniu[2], pe Pothinus egipteanul[3] l-ai urmat;
Dar de numele proscrise mai puţin eşti vinovat
Ca de furia cu care glasul Romei l-ai ucis,
Şi lui Cicero o moarte fără vină i-ai trimis.
Crima ta, nici Catilina[4] s-o încerce n-a-ndrăznit!
Ai năimit cu aur mîrşav un soldat nelegiuit,
Ai închis o gură sfîntă şi-ai curmat strigarea ei.
Ce-ţi va folosi tăcerea ce-ai plătit-o cu bani grei?
Tu în Cicero cuvîntul socoteşti a-l fi răpus,
Dar întreaga lume spune tot ce încă el n-a spus.

LXXIII

LUI THEODORUS

Te miri de ce, deşi m-ai tot rugat,
Volumele ce-am scris nu ţi le-am dat?
Temutu-m-am că vei găsi cu cale
Să mi le dai, în schimb, pe ale tale.

---

[1] „Zeii" din ultimul vers sînt împăraţii.

[2] Triumvirul *Marcus Antonius* (83—30 î.e.n.) — ucigaşul lui Cicero, marele său duşman.

[3] Eunucul egiptean care, în anul 48, l-a ucis pe Pompei, înfrînt de Cezar.

[4] După Cicero, Catilina ar fi pus la cale asasinarea oratorului, fără succes.

LXXV

CĂSĂTORIA SILITĂ

De vreme ce silită de lege se mărită,
Da, Lelia ţi-e, Quintus, soţie legiuită[1].

LXXVI

PUTEREA OBIŞNUINŢEI

Aşa cum Mithridate, obişnuind să bea
Otrava cu încetul, nu se mai otrăvea,
Tot astfel şi tu, Cinna, mereu mai-rău mîncînd,
Te-ai învăţat cu foamea, şi n-ai să mori flămînd.

LXXVIII

UN PRÎNZ ÎNTRE PRIETENI

De te-ntristează să prînzeşti acasă,
Aş îndrăzni să te poftesc la masă.
Ţi-aş da, dacă doreşti, la început,
Lăptuci de Capadocia[2], praz umplut
Şi ouă-n sferturi pe felii de peşte.
Pe-o tavă neagră care dogoreşte
(Vezi, degetele nu cumva să-ţi ardă)
Ţi-aş oferi o prea-frumoasă varză,
Culeasă proaspăt, astăzi, din grădină,
Bob cenuşiu pe rumenă slănină

[1] E vorba de legea împotriva adulterului, reintrodusă în vremea împăratului Domiţian.

[2] Lăptucile din Capadocia (provincie în centrul Asiei Mici) erau un foarte apreciat aperitiv.

Şi-n sos cu-albuş de ouă, un cîrnat.
Apoi vei fi cu dulciuri ospătat:
Un strugure cu boabe stafidite
Şi pere moi, de Siria numite[1],
Iar din Neapolis cel iscusit[2],
Castane coapte la un foc mocnit.
Cît despre vin, atîta pot să-ţi spun:
Cu cît vei bea mai mult, va fi mai bun.
Iar Bacchus, după-atîta udătură,
De va pofti puţină sărătură,
Ca să golească oalele mai bine,
Îţi voi aduce nobile măsline
Sosite din livezile Picenii,
Legume-năbuşite-n mirodenii
Şi-o strachină cu mazăre-ncropită.
Nu va fi masa mea prea strălucită,
O recunosc, dar vei prînzi în voie.
Să-ndrugi minciuni nu vei avea nevoie
Şi de-ale altora vei fi scutit.
Te vei lungi pe pat, şi liniştit
Vei fi la largul tău ca-n orice zi.
Nici gazda versuri lungi nu-ţi va citi,
Nici fetele din Gades, despuiate,
Nu vor veni, cu dansuri desfrînate,
În ritmul desmăţatului lor cîntec
Să-ţi joace-n tremur rafinat, de pîntec.
Ci voi alege muzica ce-ţi place,
Nici arii grave, nici oftări stîngace;
Ne va cînta Condyl[3], aşa cum ştie,
Din flautul lui o dulce melodie.
Vecină, pe Claudia ţi-o dau;
Pe cine-ai vrea, la rîndul meu, să iau?

[1] Perele din Siria erau socotite cele mai bune.
[2] Neapolis (greceşte: „oraşul nou"; astăzi Napoli) adăpostea vestite şcoli de retorică şi de medicină.
[3] Condylus pare să fi fost unul dintre sclavii lui Marţial.

LXXX

ÎNDREPTĂRI

De-ai vrea, din tihna ta, să-mi dăruiești
Un ceas și nici atît, ca să citești
Aceste glume ce ți-am închinat,
Severus[1], ți-aș rămîne-ndatorat.
„Să-mi stric odihna (spui) îmi vine greu."
Fă jertfa asta, de hatîrul meu!
Și-aș mai dori, de nu-ndrăznesc prea multe,
Și meșterul Secundus[2] să le-asculte;
Iar cartea mea cea mică o să-ți fie
Mult mai mulțumitoare decît mie,
Căci nu va mai vedea, cu teamă-n gînd,
Pe trudnicul Sisif, în van luptînd
Cu marmura ce tot mereu cădea;
Ci-ndepărtînd din carte ce-i greșit,
Secundus, cel în toate iscusit,
Avîndu-te pe tine ajutor,
Prietene Severus, laolaltă
Veți corecta-o, cu tăiș de daltă.

LXXXI

SĂRACI ȘI BOGAȚI

Sărac ai fost, Emiliane, și tot sărac te regăsesc;
În vremurile noastre numai bogații se îmbogățesc.

---

[1] Silius Severus (vezi p. 354, n. 4).
[2] *Caecilius Secundus* — personaj amintit de Marțial și în alte epgrame.

LXXXII

UN OM MESCHIN

De ce, cînd două sute de mii îmi promiteai,
Acum spui că mai multe de zece mii nu ai?
Sau poate ai și nu-mi dai? Atunci ce pot să zic?
Să nu-ți ajute zeii, Gaûrus! Ești calic!

LXXXIII

OM SUCIT

Tu fugi, te chem; mă cauți, fug eu. Dar n-am ce face:
Nu vreau să-ți plac, Dindymus, să mă refuzi îmi place.

V

A GHICIT!

Am dibuit la țară o casă de vînzare,
Pe care-am cumpărat-o cu preț destul de mare,
Și te-am rugat cu-o sută de mii să mă-mprumuți.
Tu taci, Caeciliane! Nu vrei să mă ajuți.
„N-o să-mi plătească banii", te temi de la-nceput.
Vezi bine, căci altminteri nici nu i-aș fi cerut.

VII

ADULTER LEGAL

De cînd, iarăși, în cetate a-nceput să poruncească
Legea Iulia[1], menită cinstea casei s-o păzească,
N-au trecut treizeci de zile, bine de le-am numărat,
Și, Faustine, Telesilla ia al zecelea bărbat.
Ce-s atîtea măritișuri? Preacurvie legiuită!
Tîrfa care nu se-ascunde mi se pare mai cinstită.

VIII

GINERELE PREFERAT

Doi pretori și vreo șapte advocați,
Patru tribuni și zece literați

[1] Vezi p. 370, n. 1.

La un bătrîn deunăzi au venit
Şi fata, deopotrivă, i-au peţit.
Dar el n-a stat s-aleagă peţitorul
Şi-ndată, lui Eulogus[1], perceptorul,
Pe fiică-sa i-a dat-o de soţie.
Crezi c-a făcut, Severus, o prostie?

XI

ORESTE[2] ŞI PYLADE[3]

Te miri, amice Marcus, că-n vremurile-aceste
Sînt doar o amintire Pylade şi Oreste?
Oreste şi Pylade beau din acelaşi vin,
Şi nu mînca nici unul mai mult ori mai puţin,
Nici pîine mai gustoasă, nici pasăre mai grasă,
Ci împărţeau frăţeşte, în doi, aceeaşi masă.
Dar, iată, tu cu stridii lucrine te îndopi,
Eu, dintr-o biată scoică, mă-nfrupt cu cîţiva stropi,
Deşi am, Marcus, gustul la fel de bun ca tine,
Din Tir[4], ţara lui Cadmus[5], ţi-aduci veşminte fine,
Iar eu cu lînă aspră de Gallia mă-mbrac[6].
Să te iubesc vrei, Marcus, în straiul meu sărac,
Cînd ţie-atît de bine în purpură îţi şade?
Te poartă ca Oreste, de vrei să fiu Pylade!
Cuvintele deşarte în gol s-au risipit:
Iubeşte, Marcus, dacă doreşti să fii iubit.

---

[1] Nume fictiv (grecește „care vorbește bine, clar"; perceptorul care scoate averea cuiva la licitaţie trebuie să-i atragă pe cumpărători, lăudînd obiectele expuse).

[2–3] Oreste, fiul lui Agamemnon, şi Pylade, fiul regelui Strophios, au rămas exemplu de prieteni buni şi nedespărţiţi.

[4–5] *Tyrus* — capitala Feniciei. Despre Cadmus, vezi p. 307, n. 4.

[6] Hainele ţesute în Gallia erau grosolane şi aspre.

XII

„PROPRIETATE"

Jură Fàbulla că-al ei e părul ce l-a cumpărat.
Paule, de data asta a vorbit adevărat!

XIV

VERSURILE NESCRISE

Tu zici că versuri știi să scrii mai bune.
De ce atunci le lași nescrise, spune?
Să scrie cel ce simte că e-n stare,
Și-l socotesc, Laberius, om mare.

XV

MOARTEA FURNICII

Trecînd furnica-n fugă pe sub plop[1],
A-nvăluit-o-n chihlimbar un strop.
Gingania privită cu dispreț,
În haina morții a ajuns la preț.

XIX

PROCESUL CELOR TREI CAPRE

Nu-i vorba de-un omor, nici de otravă,
De silnicie sau de-o rea ispravă.
Mă judec cu vecinul meu din sat;

[1] E vorba de Heliade, surorile lui Phaethon, personaje mitologice, metamorfozate în plopi (vezi p. 344, n. 1).

Trei capre-aveam și mi le-a cam furat.
Îmi cere judele s-aduc dovezi,
Iar tu, cu glas răsunător, pledezi;
Vorbești de Cannae și de Mithridate,
De jurăminte punice călcate[1],
De Marius[2], de Mucius[3], de Sulla,
Strigi, Postume, de mi-e mai mare mila,
Faci gesturi mari, te umfli și răcnești...
Dar despre capre... nu vrei să vorbești?

XX

CURAJUL DE A SPUNE: NU!

O sută de mii de sesterți cerut-am, o, Phoebus, să-mi dai,
Fiindcă tu mă-ntrebaseși: — „Nimica să-mi ceri nu mai ai?“
De-atunci te codești, mă amîni și fața mereu ți-e ursuză.
De ce te frămînți și mă chinui? Ia-ți inima-n dinți și refuză!

XXI

CINGĂTOAREA VENEREI

Cînd pe poetul Stella cu Ianthis[4] l-a unit,
Surîzătoare, Venus i-a spus: — „Fii fericit,

[1] Reaua-credință a cartaginezilor era proverbială la Roma.

[2] *Caius Marius* — învingătorul lui Iugurtha, regele Numidiei (105), al teutonilor (102) și al cimbrilor (101 î.e.n.).

[3] Marțial se gîndește desigur la Mucius Scaevola (despre care vezi p. 276, n. 3).

[4] Traducerea grecească a numelui soției lui Stella, *Violentilla* („Viorica“).

Îți dăruiesc, din toate, pe cea mai prețioasă".
Așa-i vorbi în față. Apoi, răutăcioasă,
Șoptindu-i la ureche: — „Iar tu, strengar ce ești,
Ucigător de inimi, să mi te cuminți!
Eu i-am legat lui Marte[1] iubirea schimbătoare,
Lovindu-l, drept pedeapsă, cu-această cingătoare.
De-atunci, îndrăgostitul meu soț nu m-a-nșelat.
Cît n-ar dori Iunona un astfel de bărbat!"
Rostind aceste vorbe zeiești, nemuritoarea
Lovitu-l-a pe Stella, în piept, cu cingătoarea.
— O, Venus, stai și-ascultă această rugă-a mea:
I-ai fermecat iubitul, lovește-o și pe ea!

XXXIII

DUREREA LUI SABELLUS

Sabellus, pederastul, e azi nefericit;
Averea și-a pierdut-o și sclavii i-au fugit.
Dar ce-i mărește chinul și mai cumplit îl doare,
E că va fi, sărmanul, silit să se însoare.

XXXV

ORATORUL ÎNSETAT

Ai cerut, Caeciliane, opt clepsidre[1] să vorbești;
Ți le-a dat judecătorul, plictisit că stăruiești,
Și-ai pornit, lăsat pe spate, cuvîntarea-ți
nesfîrșită;

[1] În *Odiseea*, Cîntul VIII, Marte (Ares) nu e soțul ci ibovnicul Venerei (Afroditei); Marțial urmează legenda tebană, după care Afrodita era soția lui Marte, nu a lui Vulcan (Hefaistos).

[2] Clepsidră — ceasornic cu apă (sau cu nisip).

Scoți o sticlă după alta și bei apă încropită.
Vorba lungă-ți face sete și nu poți să scapi de ea.
Hai, curaj, Caeciliane, ia clepsidra și o bea!

XLI

DILEMĂ

Cînd declami și-n lînă groasă gîtul tot ți-l înveleşti,
Înțeleg: nu ești în stare nici să taci, nici să vorbești.

XLIV

O LIMBĂ OTRĂVITĂ

Te știu, Calliodore, tu crezi că ești glumeț,
Și-n fel de fel de pozne te socotești isteț.
Ai haz ca nimeni altul, așa-ți închipuiești,
Pe toți ne arzi cu vorba și ne batjocorești.
Te-așezi cu noi la masă, și ești încredințat
Că nu-i pe lume oaspe atît de căutat.
Dar adevărul iată-l, oricît nu ți-ar plăcea:
— N-ai să găsești pe nimeni în cinstea ta să bea!

XLVIII

UN PRÎNZ ELOCVENT

Clienții tăi, Pomponius, te-aclamă și te laudă;
Să nu crezi că pe tine, — ospățul ți-l aplaudă.

LI

STRATAGEMĂ

Cînd dai și tu ospețe, cam uiți să mă pofteşti;
Acum ți-aduci aminte, mă rogi și stăruieşti.
Dar am găsit, Lupercus, cum să te pedepsesc.
Sînt supărat pe tine... — Refuzi? — Ba nu,
primesc!

LII

MORMÎNTUL MICULUI BĂRBIER

Secerat în floarea vieții, zace-aici nensufleţit,
Pantagathus[1], plîns cu lacrimi de-un stăpîn ce l-a
iubit.
Nimeni nu știa să tundă părul-n voia lui crescut,
Parcă fără să-l atingă, cu un fier mai priceput,
Să-ți înviioreze faţa și să-ți netezească barba.
Peste groapa lui, cu milă va-ncolți ușoară iarba.
Dar oricît ar vrea ţărîna să nu-i fie grea povară,
Decît mîna lui de meșter n-o să fie mai ușoară.

LIII

VIS RĂU

A fost cu noi la baie și vesel a prînzit;
Şi bietul Andragoras, azi-noapte, a murit!
Să moară fără veste, Faustine[2], i-a fost dat,
Căci a văzut un medic în vis: pe Hermocrat.

---

[1] „Bun la toate"; numele unui iscusit bărbier.
[2] Vezi p. 277, n. 1.

LV

PREA MIROASE FRUMOS!

Fiindcă pielea ta miroase bine
A nard şi-a scorţişoară, Coracine,
Fiindcă dai cu prafuri aromate
Din cuibul zburătoarei minunate[1],
Şi te mînjeşti cu sucuri ticluite
De Niceros[2], în vase plumbuite,
Te ţii fudul şi joc de noi îţi baţi,
Că nu umblăm ca tine, parfumaţi.
Dar eu, decît să put aşa frumos,
Prefer, spun drept, de loc să nu miros.

LVII

SE RADE CU BURETELE!

Cu plete false, Phoebus[3], vrei să te-mpăunezi,
Şi scăfîrlia goală cu dresuri ţi-o pictezi.
Tu n-ai nevoie capul să-ţi razi pe îndelete,
Nu dai perdaf cu briciul, ţi-ajunge un burete.

LXI

ŢINTA ATINSĂ

Roma versurile mele le iubeşte şi le laudă,
Le doreşte, le recită, le admiră şi le-aplaudă,
Toţi le trec din mînă-n mînă sau le ţin la subţioară.

[1] Pasărea Phoenix (vezi p. 361, n. 3) îşi făcea cuibul din crengi de plante aromate.

[2] Negustor de parfumuri şi pomezi.

[3] Nume fictiv, cu atît mai comic, cu cît zeul Phoebus era înfăţişat cu păr bogat şi cîrlionţat.

Uite însă unul care spumegă și se-nfioară,
Cînd e galben, cînd e roșu, cască gura, a-nlemnit!
E întocmai ce dorisem: de ce-am scris sînt mulțumit.

LXIII

MOȘTENITORUL PĂCĂLIT

Acel ce-ți face daruri, știi bine ce rîvnește,
Îl știi cît e de lacom; și totuși, nebunește,
Ți-ai pus în gînd prostia să-l faci moștenitor,
În locul tău, pe-avere să-l lași stăpînitor.
— „Dar orișicît, atîtea scumpături mi-a adus!"
În undița-i perfidă, momeală ți le-a pus;
Iubit-au oare peștii pe un pescar vreodată?
La moartea ta, simți-va el jale-adevărată?
Să plîngă și să geamă, dorești? Eu așa zic:
Fă-i festa, Mariane, și nu-i lăsa nimic!

LXIV

UNUI CLEVETITOR

Tu nu cobori din neamul lui Fabius[1] cel tare,
Nici nu te tragi din fiul lui Curius[2], pe care
Soția ce venise cu prînzul, la arat,
I l-a născut la umbra unui stejar rotat.
Nu! Tat'tu la oglindă se rade și se tunde[3],
Iar maică-ta sub toga rușinii se ascunde[4],
Nevastă-ta se-ntreabă, tu ești bărbat sau ea?

[1-2] *Fabii* și *Curii* — străvechi familii romane, cunoscute pentru austeritatea lor.

[3-4] A te privi în oglindă însemna efeminare și chiar desfrîu. Toga era haină bărbătească; dintre femei, o purtau numai curtezanele și femeile vinovate de adulter.

Şi totuşi îţi îngădui să critici cartea mea,
Atît de cunoscută şi cu atît renume,
Să cenzurezi a mele mult-izbutite glume,
Pe care toţi bărbaţii de seamă se grăbesc
Să vină să le-audă în for, cînd le citesc.
Nemuritorul Silius[1], el însuşi, pot s-o spui,
Cu cinste le păstrează în biblioteca lui;
Iar Regulus[2], cu glasul lui meşter, le recită.
Nici lauda lui Sura[3] cu ele nu-i zgîrcită,
El, care lîngă templul Dianei[4] locuieşte
Şi luptele din Circul cel Mare le priveşte;
Chiar Cezar[5], împăratul cu griji atît de multe,
De două-trei ori cere un vers de-al meu s-asculte.
Iar tu te crezi mai ager, cu capul tău îngust,
Minerva ţi-a dat minte, Atena ţi-a dat gust!
Să mor eu, dacă nu e mai multă judecată
În stîrvul plin de sînge, cu burta despicată,
Cu labe uriaşe şi-omorîtor miros,
Ce-l poartă la răspîntii casapul fioros.
Degeaba-mi cauţi ceartă cu versurile-ţi mici.
Nu le citeşte nimeni şi-atîtea suluri strici.
Cînd eu cu fierul roşu pe frunte-am să te-nsemn,
În veci nu se va şterge pedepsitoru-i semn.
Nu va putea Cinnamus[6] cu dresuri să te spele,
Iar Roma va fi plină de versurile mele.

---

[1] *Tiberius Catius Silius Italicus* (circa 25—101 e.n.) — poet epic, autor al unei epopei, *Punica*, povestind în şaptesprezece cărţi cel de-al doilea război punic (218—202 î.e.n.).

[2] *Manius Aquilius Regulus* (vezi p. 353, n. 1).

[3] *Lucius Licinius Sura* (vezi p. 285, n. 1).

[4] Pe Aventin se afla un templu al zeiţei Diana, iar în valea dintre Aventin şi Palatin era Circul cel Mare, în care încăpeau nu mai puţin de un sfert de milion de spectatori.

[5] Referire la împăratul Domiţian.

[6] Probabil un chirurg, specializat în înlăturarea stigmatelor aplicate cu fierul roşu pe fruntea sclavilor; liberţii căutau să şteargă orice urmă a sclaviei lor.

De tine fie-ţi milă şi nu stîrni-n prostie
Pe ursul cu colţi zdraveni, ce fierbe de mînie.
E bun şi blînd din fire şi degetele linge,
Dar cînd o grea jignire mînia i-o încinge,
Rămîne urs! Deci, dinţii tu-ncearcă de-i înfige
În pielea ce se lasă s-o muşti, fără să strige.

LXV

ÎNVOIALĂ

— O epigramă-n hexametri? se miră Tucca.
— Se-nţelege!
Nu săvîrşesc nici o greşeală şi nu calc, Tucca, nici o lege.
— Aceasta, totuşi, e cam lungă. — E-aşa cum se obişnuieşte.
Dacă preferi pe cele scurte, distihurile le citeşte.
De-ţi par prea lungi cîteva versuri, să ne-nvoim aşa cum ştiu,
Tu să fii liber să nu-ţi placă, eu să fiu liber să le scriu.

LXXI

SCLAVĂ ŞI STĂPÎNĂ

Dansînd fără ruşine cu mlădieri încete,
Ca-n Baetica[1] şi-n Gades[2], în ritm de castaniete,
Putînd să redeştepte cu-a trupului ispite

[1] Vezi p. 360, n. 4.
[2] Vezi p. 281, n. 2.

În Pelias[1] bătrînul simțirile-amorțite,
Și soțului Hecubei[2] dorința să-i trezească,
Făcîndu-l, lîngă rugul lui Hector[3], s-o poftească,
Telètusa pe fostu-i stăpîn îl chinuiește,
Iar el i se supune, îndrăgostit prostește.
Ca sclavă a vîndut-o, cînd o avea în mînă,
Și-acum, răscumpărînd-o, i-a devenit stăpînă.

LXXXII

TOGA POETULUI

Ieșeam deunăzi, Rufus[4], la plimbare,
Cînd m-a oprit în drum un oarecare,
Și cercetîndu-mă, iscoditor,
M-a cîntărit ca pe-un gladiator,
Cu degetul întins m-a măsurat,
Asemeni unui sclav de cumpărat:
— Tu ești într-adevăr, tu ești (mi-a zis)
Poetul Marțial, cel care-a scris
Atîtea hazuri și atîtea glume,
Pe care le cunoaște-ntreaga lume
Și numai cei barbari nu le-au citit?
Eu am surîs și m-am mărturisit.
— Dar, de ce porți o togă-atît de rea?
— Fiindcă nu-s poet mai bun ca ea.
(Nu vreau că-s prost poet să mi se spună,
Trimite-mi, Rufus, tu, o togă bună!)

[1–3] Personaje mitologice. Pelias, regele din Iolcos, a fost tăiat în bucăți și azvîrlit în apă fiartă de fiicele sale, cu prostească speranță că îl vor întineri, din îndemnul Medeii, care făcuse în mod perfid o experiență similară cu un berbec. Soțul Hecubei e Priam, regele Troiei; fiul lui Priam și al Hecubei, Hector, a fost omorît de Ahile.

[4] Poate Instantius Rufus, care în 102 avea să fie guvernatorul provinciei Baetica.

IX

UN BĂRBAT CARE PROMITE

Şaizeci de ani Cascellius[1] abia dacă-mplineşte,
Şi cu destulă artă se pare că vorbeşte;
Iar dacă de pe-acuma dă semne de talent,
Cu vremea o s-ajungă un rètor eminent.

XX

UN OM LACOM

Calic e Santra şi e hămesit,
Un om mai lacom nici n-am pomen
Pîndeşte zi şi noapte să-l inviţi,
Şi-aleargă la ospăţ cu paşi grăbiţi.
De patru ori, lihnit şi hrăpăreţ,
Îţi cere fudulii de porc mistreţ,
Muşchi de trei ori şi iepure, de două:
Spinarea-ntreagă, pulpele-amîndouă.
Nu pregetă pentr-un sitar să jure,
Şi stridiilor zgîrciul să li-l fure.
Ştergarul lui, mînjit, plăcinte-nghite,
Ciorchini păstraţi cu boabe stafidite,
O rodie, cu sîmburii din ea,
O piele ruşinoasă de purcea,
Smochine lăcrimînd, făcute terci,
Şi-o mînă cu fiertură de ciuperci.

[1] „Bătrînelul", nume fictiv.

Cînd în ștergarul care stă să crape
Atîta pradă nici nu mai încape,
Pitește sub cămașa-nfierbîntată
Costițe ce-au mai fost mîncate-o dată,
Și-o turturea cu trupul sfîrtecat,
Al cărei cap i l-a înfulecat.
Adună-apoi, cu hrăpărețe mîini,
Ce-a mai rămas sub masă, de la ciini.
Iar pentru pofta lui cea nesătulă,
Nici demîncarea parcă nu-i destulă,
Și-și umple pe furiș ulciorul, plin
Mai mult cu apă chioară, decît vin,
Și după ce trei sute de scări urcă
Purtînd povara cu mîncare-n circă,
Pînă-n odaia lui, tîrîș, se suie,
Și ușa cu zăvorul o încuie.
Iar mîine, hămesitul de merinde
Le duce-n tîrg pe toate — și le vinde.

XLIII
ÎNTRE DA ȘI NU

Cînd te rog un lucru, Cinna, ar fi bine să zici da;
Sau, cu-aceeași grabă, Cinna, să te-nduri și să zici ba.
Cei ce mă refuză, Cinna, nu mă supără; dar tu
Nu spui niciodată, Cinna, hotărît, nici da, nici nu.

LIV
CHEIA VISURILOR

Nu-i zi, Nasidiane, să nu mă scoli din pat
Și pacea să nu-mi tulburi, spunînd că m-ai visat.
Ca să gonesc năpasta acelor visuri rele
Am deșertat tot vinul din beciurile mele;
Ce-am strîns în două toamne am dus la vrăjitoare,

De nu mai am, pe drojdii, un strop în zăcătoare.
Am tot cărat plăcinte sărate şi tămîie;
Am tot jertfit din turmă: un miel n-o să-mi rămîie;
Nu mai am porc, nici păsări, nici ouă pentru mine.
Stai treaz, sau, Nasidiane, visează-te pe tine!

LXV

LUI GARGILIANUS

E-a douăzecea iarnă de cînd lungeşti, agale,
Aceeaşi judecată la patru tribunale;
Atîţia ani, nebune! procesul l-ai ţinut;
Au n-ar fi fost mai lesne să-l pierzi de la-nceput?

LXXXI

LUI LAUSUS[1]

„Treizeci de epigrame sînt proaste-n cartea ta."
De-ar fi şi-atîtea bune, n-ar fi o carte rea.

LXXXIII

LUI LUPERCUS[2]

Eutrăpelus cu grijă faţa toată-ţi bărbiereşte;
Dar pe cînd pe-o parte-o rade, pe cealaltă barba creşte.

XCVIII

LUI CASTOR

Castor, tu le cumperi toate; deci, pe toate le vei vinde.

---

[1] Se presupune a fi fost un prieten şi, poate, compatriot al autorului.

[2] Nume fictiv, ca şi *Eutrapelus* („sprintenul"); probabil că era păros ca un lup.

III

TRÎMBIȚE ȘI FLUIER

— Ajung cinci cărți, iar șase sau șapte-s de prisos.
De ce-ai glumi, o, muză, din nou? La ce folos?
De-acum încolo, faima ce-ar mai putea să-mi dea,
Cînd toată lumea, astăzi, citește cartea mea?
Cînd piatra lui Messalla[1] și-acel măreț mormînt
Al lui Licinus[2] fi-vor o pulbere în vînt,
Aceste-a mele versuri vor fi pe mii de buze,
Iar oaspeții le-or duce, părinții să-și amuze.
Așa am spus. Cînd iată, a noua din surori[3],
În straie parfumate și părul plin de flori,
Rosti aceste vorbe: — „Poet ingrat ce ești,
De ce a tale glume vrei să le părăsești?
Vrei să te lași mai bine în brațul leneviei?
Sau să încalți, om vesel, coturnii tragediei?
Dorești să cînți războiul cu voce tunătoare,
În versuri cu egale și crîncene picioare,
Ca dascălul de școală, cu glasu-i ruginit,
Să le dicteze-n clasă, solemn și răgușit?
Vrei tu să te urască și fete și băieți?
Nu, lasă-aceste versuri acelor gravi poeți
Ce se căznesc la lampă, oftează și asudă,

[1] E vorba de Marcus Valerius Messalla Corvinus (circa 64 î.e.n. — 13 e.n.), om politic și orator, protector al unor poeți.

[2] Licinus fusese sclavul lui Cezar. Eliberat, și-a construit un mormînt, deș pomenit de scriitori pentru măreția lui.

[3] *Thalia* — muza comediei și a epigramei.

Pierzînd o-ntreagă noapte cu-o inutilă trudă.
Iar tu, ca pînă-acuma, în cărţile sprinţare
Presară voioşie şi latinească sare,
Şi dîndu-le citire în ele să apară
Şi oameni, şi moravuri, ca-ntr-o oglindă clară.
Tu cînţi numai din fluier, dar cîntecu-i uşor
Întrece-atîtea trîmbiţi cu glas răsunător."

V

INELE

Inele-ai dat atîtea, la fete uşurele,
Şi-acum, sărmane Macer, eşti tu fără inele[1]!

VII

VORBĂRIE

Aceasta-i elocvenţă? O pledoarie-n vînt?
Să spui în nouă ceasuri opt vorbe şi-un cuvînt,
Şi încă trei clepsidre să ceri, în gura mare?
Cam cîtă vreme, Cinna, să taci ai fi în stare?

X

PREŢ IEFTIN

— Vezi mantia lui Bassus, cu falduri purpurii?
A cumpărat-o ieftin. — Cu cît? — Cu zece mii.

[1] *Macer*—nume fictiv; sărăcind, şi-a pierdut rangul de cavaler; numai senatorii, cavalerii şi magistraţii aveau dreptul de a purta inel de aur.

— E chiar atît de ieftin? mă-ntrebi negustorește.
— E ieftină, desigur, fiindcă n-o plătește!

XII

NEVASTA BOGATĂ

De ce să iau nevastă bogată m-am ferit?
Vreau să mă-nsor, o, Priscus[1], nu vreau să mă mărit!
Mai jos decît bărbatul femeia lui să fie,
Căci numai astfel fi-vor egali în căsnicie.

XIII

LUI GARGILIANUS, CARE M-A ÎNȘELAT

Ți-am cumpărat nebunul[2], crezînd că e de soi,
Dar are mintea-ntreagă; dă-mi banii înapoi!

XIV

OSPITALITATE

Din Cilicia[3] adus-ai arbori cu plăpînde flori,
Și nevrînd să-i veștejească gerul cu ai lui fiori,
Ramurile lui prea-crude căutînd a le păzi,
Le-ai ferit să nu le-atingă vîntul de la miazăzi,
Iar prin gardul din nuiele împletit, să se strecoare

[1] Terentius Priscus, prieten al lui Marțial și, poate, compatriot, căruia Marțial îi dedică a douăsprezecea Carte a epigramelor sale.
[2] Un sclav nebun, constituind o raritate, era socotit un obiect de lux.
[3] Provincie în partea de miazăzi a Asiei Mici.

Numai raza de lumină care vine de la soare.
Mie-mi dai o odăiță cu ferești fără perdea,
Unde Boreas[1], el însuși, nu s-ar învoi să stea.
Astfel îți primești amicii, om cu inimă haină?
Găzduit aș fi mai bine sub copacul din grădină.

XVI

BRUTARUL RISIPITOR

Tu, care-ai fost odată brutar, pledezi acum.
Ceri mulți sesterți, dar parcă i-ai azvîrli în drum.
Te împrumuți adesea, și n-ai nici pentru cină.
Tot vechea meserie, Cyperus, e de vină:
Faci toată ziua pîine și-n casă n-ai făină!

XVII

N-AM SPUS TOT!

Pledatu-ți-am procesul pe prețul cuvenit,
Și numai jumătate, tu, Sextus, mi-ai plătit.
— Dar l-ai pierdut, fiindcă n-ai spus tot despre mine.
— Să-mi dai mai mult, căci totul să spun, mi-a fost rușine.

XVIII

BUNUL CEL MAI DE PREȚ

Ale tale epigrame la iveală de le-ai da,
S-ar citi ca și-ale mele; ba mai mult, de s-ar putea.
Dar a mea prietenie tu atît o prețuiești,

[1] Vîntul de miazănoapte.

Încît faima mea ți-e scumpă, la a ta nu te gîndești.
Nici în felul lui Horațiu n-a voit Vergil să scrie,
Deși-n ode mult mai meșter ca Pindar[1] putea să fie.
El lui Varius[2] coturnul tragediei i-a lăsat,
Deși glasul lui puternic mai frumos ar fi sunat.
Aur, bunuri și pămînturi unii îți vor dărui;
Un prieten să-ți jertfească faima lui, greu vei găsi.

XX

POETULUI VARUS

Scrii versuri cu duiumul, dar nu ni'le citești,
Ce aiurit ești, Varus, și ce cuminte ești!

XXIII

PEDEAPSA BUCĂTARULUI

Îmi spui că-s crud și lacom, fiindcă-am pedepsit
Pe bucătarul care mîncarea mi-a greșit.
Dar dacă nu-mi dai voie să-l biciuiesc măcar, —
Atunci pentru ce vină să-l bat pe bucătar?

XXV

PRIETENULUI OPPIANUS

M-ai văzut o dată, cînd zăceam bolnav,
Și-ai plecat în grabă; nu era prea grav.

[1] Pindar (522—442 î.e.n.), cel mai mare poet liric grec, de la care ne-au rămas vreo 50 de ode.

[2] Lucius Varius Rufus (circa 74—14 î.e.n.), a cărui tragedie, *Thyeste* (astăzi pierdută), era socotită în antichitate mai presus de toate tragediile grecești și latinești. Prieten al lui Vergiliu, el a publicat *Eneida* după moartea autorului.

Inima, pe urmă, nu ţa mai dat ghes;
Cînd voi fi pe moar, vei veni mai des.

XXVII

MOŞTENITRUL LUI GAURUS

Cel care-ţi trimite druri, o, bătrînule bogat,
Nu-nţelegi ce gîndu are? Să te vadă răposat!

XXIX

ISTIHURI

Scriu unii doar dishuri, ca prin scurtimea lor,
Cu-atît mai mult s placă oricărui cititor.
Dar ce folos că-s scue, îmi spun pe de-altă parte,
Cînd totuşi împreur alcătuiesc o carte.

XXXV

SEMĂNARE

Voi foartbine semănaţi
Şi-aceeaşifirea voastră este:
Tu, cel mi rău dintre bărbaţi,
Ea, cea mi rea dintre neveste,
Încît mă ir, cu toate-aceste
Cum întreoi nu vă-mpăcaţi?

XXXVII

DATORNICUL CAIETANUS

Dator ţi-e Caietanus cu trei sute de mii;
Îi dai-napoi înscrisul şi darnic vrei să fii.
Dovada, Polycharmus, păstreaz-o dacă-l ierţi,
Şi împrumută-i încă o mie de sesterţi.

XLI

LUI FAUSTINUS[1]

„În doliu-Athenagoras nu mi-a trimis nici un
Cadou dintre acelea ce-n iarnă-mi trimitea."
Că el o fi în doliu sau nu, se va vedea;
Dar că sînt eu în doliu, tu să mă crezi ce-ţi spun.

XLVII

UNA SINGURĂ?

Faţa ta e-o parte tunsă, alta smulsă, alta rasă,
Cine-ar crede că-i aceeaşi căpăţînă caraghioasă?

LI (XLIX)

AMORUL ORB

Desigur, e frumoasă şi Asper o iubeşte
Mai mult decît se poate, în felul lui, orbeşte.
Şi-atît de mult îi place, încît oricine-ar crede
Că el mai mult iubeşte, decît cu ochii vede.

[1] Primele două versuri le rosteşte Faustinus (vezi p. 277, n. 1.), pe celelalte Martial.

LIV (LIII)

CATULLA CEA FRUMOASĂ

Din cîte-au fost pe lume eşti cea mai minunată,
Din cîte-au fost pe lume eşti cea mai vițioasă.
Mult aş dori, Catulla, să fii şi tu o dată,
Sau poate mai cinstită, sau mai puțin frumoasă.

LXIV

PREA MULTE ANIVERSĂRI!

Tu, Clytus, cînd vrei daruri eşti viclean;
Te naşti, la rînd, de şapte ori pe an,
Şi nu trec trei calende[1], mi se pare,
Să nu-ți aducă o aniversare.
Deşi obrajii tăi sînt albi şi netezi
Ca un prundiş spălat de ape repezi,
Deşi ți-e părul negru cum e mura,
Deşi ți-e-atît de fragedă făptura,
Precum e caşul proaspăt închegat,
Şi-i moale cum e puful afînat;
Deşi ai pieptul arcuit şi tare
Ca sînul neatins, de fată mare;
Deşi la chip arăți atît de bine,
Nu-i altul, Clytus, mai bătrîn ca tine.
Nici Nestor, nici Priam, cît au trăit,
Atîtea naşteri n-au sărbătorit!
Nu ți-e ruşine, Clytus, să ne-nşeli?
Renunță la şoşeli şi la momeli,
Şi nu mai ține-atîtea sărbători;
Căci dacă te tot naşti, de-atîtea ori,
Mă voi gîndi la tine ca şi cînd
Nu te-ai născut niciunde şi nicicînd.

[1] Trei luni, socotind după *calende* (prima zi a lunii).

LXIX

POEȚII VECHI ȘI NOI

Poeții vechi, spui tu, scriau mai bine,
N-admiri decît pe cei ce-n moarte zac.
Eu tot nu vreau să mor, oricît aș ține,
Vacerra dragă, doar să-ți fiu pe plac.

LXXVI

ADEVĂRUL ADEVĂRAT

— Spune-mi, Marcus[1], adevărul, spune-mi-l s-aud cum sună;
Eu nimic n-ascult vreodată cu mai multă voie bună.
Cam așa mă rogi cu vorba, ori de cîte ori citești
Versurile tale-n public sau discursul ți-l rostești.
Îmi e greu ca adevărul să nu-l spun, cum mi-ai cerut:
— Niciodată adevărul, Gallicus, nu ți-a plăcut!

LXXIX

ȘIRETLICUL FABULLEI

Prietenele tale, o, Fabulla, sînt toate
Urîte și bătrîne — mai rău, dacă se poate! —
Tu le tîrăști cu tine, la teatru și ospețe,
Ca să apari frumoasă și-n plină tinerețe.

[1] Marțial însuși.

PREFAȚĂ

Tu, Avitus, cel care, deși nu vrei să pari,
Ești socotit în lume printre poeții mari,
Și căruia o moarte — cît mai îndepărtată —
Tîrziu îi va aduce cununa meritată,
Primește-aceste versuri, pe care le trimet
Rugîndu-te-a le scrie jos sub al meu portret,
În încăperea unde, alături înșirați,
E-o galerie-ntreagă de străluciți bărbați:
„Eu sînt acel ce va trăi în veacuri,
Celebru-n arta de a spune fleacuri.
Voi, cititori, nu mult mă prețuiți,
Dar scrisul meu vă place să-l citiți.
Cei mari să cînte fapte mari și crunte,
Eu voi cînta pe cele mai mărunte,
Și-mi va rămîne-o mulțumire bună,
C-am stat ades de vorbă, împreună..."

Cu dragoste frățească te salut, scumpe Toranius[1]! Această epigramă, făcută să rămînă în afara paginilor cărții mele, am adresat-o preailustrului Stertinius[2], care a dorit să așeze portretul meu în biblioteca lui. Am crezut că trebuie să-ți dau această lămurire, ca să știi și tu cine e Avitus, căruia mă adresez. Rămîi cu bine și pregătește-te de oaspeți!

[1] Prieten al poetului.

[2] Despre Stertinius vezi p. 275, n. 1. „Preailustru" *(clarissimus)* era titlul dat senatorilor.

VI (VII)

BINE-AI VENIT ŞI ADIO!

Din Libya de cînd ai revenit,
Cinci zile în zadar te-am căutat.
Dar, Âfer[1], de cinci ori am auzit:
— Nu are vreme! Doarme! S-a culcat!
„Bine-ai venit!“ tu nu doreşti să-ţi zic.
„Atunci adio, bunul meu amic.“

VIII (IX)

LEGATARUL UNIVERSAL

Cum? Fabius la moarte nu ţi-a lăsat nimic,
Bithynicus, nici ţie, preabunul lui amic?
Nu-i trimiteai, tu, daruri de cinci mii de sesterţi
În fiecare iarnă? Cum ai putea să-l ierţi?
Dar n-a lăsat la nimeni; iar tu ai moştenit
Cinci mii de-arginţi, pe care îi cruţi. Fii mulţumit!

X (V)

AMÎNDOI DEŞTEPŢI

Vrei să te măriţi cu Priscus, ca să-ţi faci în lume-un rost.
Paula, tu eşti deşteaptă, cum te ştiu şi cum ai fost.
Priscus, însă, nu te cere. Vezi că nici el nu e prost!

[1] Prieten al poetului, sau poate nume fictiv.

XI

CLEVETITORULUI LACOM

Deşi prînzeşti la alţii, Cantharus, bucuros,
Bîrfeşti pe toţi, i-ameninţi şi-i cleveteşti în dos.
Ascultă-mă pe mine, să-ţi laşi năravul rău:
Nu poţi să fii deodată om liber şi mîncău.

XIX

UNUI MÎNCĂCIOS

În trei sute de versuri şi-n hexametrii tăi
Pe Ponticus îl lauzi, cu ale sale băi.
Acolo se mănîncă — se zice — foarte bine.
Sabellus, nu la baie, tu la mîncare-ai ţine!

XXXV

LUI PHILOMUSUS, CARE LE ŞTIE PE TOATE

Ca să-ţi cîştigi o cină eşti foarte priceput.
Şoptești în taină lucruri ce nu s-au petrecut.
Ştii ce-a vorbit Pacorus[1] în propriu-i palat,
Sarmaţia[2] şi Rinul[3] ce oşti au adunat.
Poruncile pe care din Dacia barbară

[1] Rege part din dinastia arsacidă; a domnit în Partia (Asia Mică), probabil între 78 şi 112, şi pare să fi avut legături cu Decebal.

[2] Aluzie, probabil, la expediţia (92) împăratului Domiţian împotriva triburilor sarmatice din Panonia.

[3] Ar putea fi vorba de ajutorul pe care tribul chattilor îl făgăduise lui Antonius Saturninus, cînd trupele lui de lîngă Rin l-au proclamat împărat (în anul 88).

Le-a fost trimis un rege, le ştii pe dinafară.
Tu laurii izbînzii îi vezi mult mai-nainte
De-a fi ajuns la Roma. Ţii foarte bine minte
De cîte ori Syena de Nil a fost udată
Şi cîte nave pleacă din Libya[1] deodată.
Ştii pentru care frunte în Alba[2] înverzeşte
Măslinul lui Ascaniu, şi de pe-acum, firește,
Cui îi va da cununa măritul zeu[3], ştii bine.
Mai lasă-ţi obiceiul! Azi vei prînzi la mine.
Poftește, Philomusus, bucatele sînt bune,
Înfruptă-te din toate, dar noutăţi nu-mi spune!

XLVI

GELLIUS CLĂDEŞTE!

Vezi, Gellius e harnic şi nencetat clădește!
Aşează-un prag şi cheia în uşă-o potrivește,
Cu lacăte se-ncarcă, ferestrele le schimbă,
De colo pînă colo le mută şi le plimbă.
Clădește cum se-ntîmplă şi-o ia de la-nceput,
Iar cînd ai săi prieteni îi cer un împrumut,
Ca să nu dea, răspunde celor ce-l plictisesc,
O vorbă, numai una şi-atîta tot: „Clădesc".

---

[1] Libya şi Egiptul aprovizionau Roma cu grîne, de aceea starea recoltelor de acolo era frecvent subiect de conversaţie la Roma.

[2] Oraş în apropierea Romei, întemeiat după legendă de Ascanius (Iulus), fiul lui Enea. La Alba se ţineau anual concursurile literare instituite de Domiţian în cinstea Minervei.

[3] Iupiter Capitolinul, în cinstea căruia Domiţian instituise concursuri (de literatură, călărie şi gimnastică), din cinci în cinci ani.

L

VIAȚĂ ȘI LUT

Cum, Gaurus? Talentul mi-l cîntărești ușor,
Fiindcă-a mele versuri plac prin scurtimea lor?
Mărturisesc, așa e. Dar tu, cînd o lungești
Și-n douăzeci de cînturi măreț istorisești
Războaiele pe care le-a fost purtat Priàm,
Te socotești om mare? Eu alte daruri am!
L-am plămădit pe Langon[1] și l-am însuflețit,
Și-am modelat copilul de Brutus prețuit[2].
Tu, Gaurus, cel care te crezi neîntrecut
Ridici cu mare cazną un uriaș de lut.

LIII

DARUL REFUZAT

De ziua ta, voiseм să-ți trimit
Un dar modest, dat tu nu l-ai primit.
Trimite-mi tu cadoul refuzat,
Și fiecare fi-va împăcat.

LIX

UN CUMPĂRĂTOR MOFTUROS

O întreagă zi Mamùrra, Saepta toată-a colindat,
Tîrgu-n care Roma-și scoate bogăția la mezat.
A sorbit din ochi pe sclavii cu trup zvelt și-mbietor.
(Nu pe cei purtați în stradă la vederea tuturor,
Ci pe cei suiți pe trepte[3] și-arătați în loc ascuns,

[1-2] Despre statueta admirată de Brutus, vezi p. 311, n. 3; Langon e poate numele altei miniaturi celebre.

[3] Probabil o estradă în fundul magazinului, unde nu erau primiți decît clienți aleși.

Unde plebea nu pătrunde şi eu însumi n-am pătruns).
Încîntat de ce-i plăcuse şi cu ochii alesese,
A dat jos învelitoarea aşternută peste mese,
Le-a privit cu dinadinsul şi-a cerut să i se-arate
Şi picioarele de fildeş, în perete atîrnate.
Unui pat de şase locuri, cu sidefuri încrustat,
I-a luat atent măsura de cinci ori, în lung şi-n lat,
Pentru casa lui găsindu-l prea îngust şi mult prea jos.
Vasele corintiene le-a-ncercat după miros,
Ca să se încredinţeze că nu-i bronzul prefăcut[1],
Nici statuia ce-a turnat-o Polyclet nu i-a plăcut.
În cristalul unei cupe a zărit un strop albastru;
A-nsemnat şi-a pus alături zece vase de-alabastru;
Vechile pocale scumpe îndelung le-a cumpănit,
Cu potirele pe care Mentor[2] însuşi le-a cioplit.
A ochit nişte smaralde încrustate-n aur vechi,
Giuvaeruri care sună-n toarta albelor urechi,
Şi-a plimbat pe rînd privirea peste mesele-ncărcate,
Ca şi cum ar vrea să-aleagă jaspuri scumpe şi agate,
Şi-n a unsprezecea oră, după-atîta osteneală,
După-atîta vorbărie şi atîta tîrguială,
A luat pînă la urmă, cu un as, două ulcele
Şi-ndreptîndu-se spre casă, singur s-a-ncărcat cu ele.

LXXXI

LUI AULUS[3]

Lectorul şi-ascultătorul vor să aibă a mea carte;
Un pretins poet îmi spune că e dată de o parte.

[1] Bronzul din care se făceau vasele de Corint (vezi p. 415, n. 1) avea un miros particular, care garanta autenticitatea vaselor.

[2] Vestit artist şlefuitor din antichitate (secolul V î.e.n.).

[3] *Aulus Pudens* (vezi şi p. 336, n. 2).

De părerea lui nu-mi pasă, eu mîncarea o prepar
Musafirilor să placă, nu oricărui bucătar.

LXXXVIII

VÎNĂTORULUI DE MOŞTENIRE

Vînîndu-mi moştenirea, cu daruri m-alintai;
Acum, cînd testamentul mi-am scris, nimic nu-mi dai.
Cu ce-ţi închipui, Rufus, că poţi să mă momeşti?
Nu stă în ţarc mistreţul decît dacă-l hrăneşti.

LXXXIX

OBLIGAŢIA INVITATULUI

„Tu pui condiţii grele, silind pe-un invitat
Să facă versuri, Stella"[1]. — „Dar nu e obligat
Să le şi facă bune", rîzînd, ai completat.

XCVI

MEDICUL ŞI BOLNAVUL

Cînd medicul Herodes fu prins că a furat
O amforă cu vinul bolnavului din pat,
S-a repezit, certîndu-l: — „Te-ai apucat să bei?
Tu nu ştii că n-au voie să bea bolnavii mei?"

[1] Stella (despre care vezi p. 282, n. 4) era el însuşi poet.

I

DUPĂ PLAC

De-ţi pare a mea carte prea groasă şi prea lungă,
Citeşte-o pe sărite şi mică o s-ajungă.
O pagină se-ncheie cu-o scurtă poezie;
Scurteaz-o şi pe asta, cum ai dori să fie.

VIII

NU-I DESTUL DE BĂTRÎNĂ!

Vrea Paula să-mi fie cu orice preţ nevastă,
Dar nu mă ispiteşte asemenea năpastă.
Să mă însor cu-o babă şi să mi-o fac stăpînă?
Aş lua-o, poate, dacă ar fi şi mai bătrînă.

IX

CELEBRITATE

Cu versurile mele în endecasilabe,
Cu scurte epigrame, nici dure, dar nici slabe,
Eu, Marţial, ajuns-am vestit între popoare.
Dar pentru ce anume m-aţi pizmui voi oare,
Cînd şi Andraemon[1], calul, aceeaşi faimă are?

[1] Vestit cal de circ.

XV (XIV)

SEMN DE PRIETENIE

A ta prietenie o dăruieşti, tu zici,
Doar mie, şi nu altui dintre ai mei amici.
Dar pentru mine, Crispus, ia spune, ce-ai făcut?
Mi-ai refuzat sesterţii ceruţi cu împrumut,
Cu toate că bănetul ce-l ai, nu ţi-a-ncăput
În lada ferecată. Nu mi-ai trimis nicicînd
O baniţă cu boabe, deşi vei fi avînd
Destule grîne strînse de pe-ale tale-ogoare
De lîngă Nil, lucrate de braţe truditoare.
Nu mi-ai trimis o togă s-o port pe vreme rea,
Şi nici argintărie nu am din partea ta.
Mi-arăţi prietenie, doar într-un fel, în viaţă:
Fără ruşine, Crispus, te-mpuţi cînd sînt de faţă.

XXII

MĂSURI DE PREVEDERE

De ce îmi pun, adesea, un plastru pe bărbie,
De ce, cînd ies, pe buze mă ung cu alifie,
Deşi nu mi-s crăpate? De ce, să ştii ai vrut?
Deoarece, Philaenis, nu ţin să te sărut.

XXIII

BĂTRÎNUL ÎNŢELEPT

De-o bătrîneţe liniştită Antonius Primus[1] are parte.
A cincisprezecea-Olimpiadă[2] de ziua naşterii-l desparte.

[1] Marcus Antonius Primus, originar din Tolosa (azi Toulouse-Franţa), exilat sub Nero, rechemat de împăratul Galba (68—69), prieten al împăratului Vespasian (69—79).

[2] Olimpiadă, intervalul de patru ani dintre jocurile olimpice.

Priveşte zilele din urmă şi anii adunaţi în vreme,
Deşi îi e atît de-aproape, de valul Lethei[1] nu se teme;
Din clipele de-odinioară, nu-i una care să-l mîhnească,
De fiecare dintre ele se bucură să-şi amintească.
Bărbatul înţelept, el singur, durata vieţii-şi prelungeşte:
Cu drag la viaţa lui trăită gîndind, de două ori trăieşte.

XLIII

PĂMÎNT RENTABIL

Aşadar, neveste şapte îngropaşi în cîmp, la tine,
Phileros; nu-i cîmp pe lume să renteze-atît de bine.

XLV

UNUIA CĂRUIA ÎI PLACE OŢETUL

Dacă spun plăcute vorbe ale mele mici volume,
Dacă scrisul meu amabil mi-a adus puţin renume,
Ţi se pare lucru searbăd. Pentru tine are preţ
Un ciolan pe care-l ronţăi, nu friptura de mistreţ.
Ţie-ţi place Vaticanul, vinul oţeţit şi rău.
Vinurile cramei mele nu-s pentru stomacul tău!

XLVII

REŢETA FERICIRII

Cum poţi să duci o viaţă plăcută şi-un trai bun,
Iubite Martialis, ascultă-mă să-ţi spun:

[1] Potrivit legendei, Lethe („uitare") e unul dintre rîurile care despart lumea morţilor de a celor vii.

Să ai puţină stare, nu însă dobîndită
Prin propria ta trudă, ci numai moştenită.
Un cîmp mănos şi darnic, cu rod îmbelşugat,
Iar flacăra în vatră să ardă nencetat...
Să n-ai de fel procese, iar vizite mai rare,
Să nu-ţi faci gînduri negre, să ai un suflet tare,
Trup sănătos şi sprinten, putere mlădioasă,
Purtarea ta să fie, cu toţi, prietenoasă.
Să ai amici de-o seamă şi mese liniştite,
Nopţi fără de libaţii, dar şi de griji lipsite.
Prea pudică nu-i bine să fie-a ta iubită,
Şi totuşi să rămînă purtarea ei cinstită.
Un somn fără de vise să-ţi facă noaptea mică,
De clipa cea din urmă nicicînd să-ţi fie frică,
Cu ceea ce eşti astăzi, tu să te mulţumeşti,
Şi-afară de acestea, nimic să nu doreşti.

LVI

CLIENTUL OSTENIT

Tu-mi ceri ca-n orice clipă să viu a te sluji,
S-o-ntind pînă la tine de patru ori pe zi,
Suind tot Aventinul[1]... O, Gallus[2], ia gîndeşte:
Cascellius[3] scoate dinţii şi gura ţi-o-ngrijeşte;
Un Fannius e meşter, ca, fără de cuţit,
Să-nlăture buboiul, oricît de obrintit;

---

[1] Cea mai sudică din colinele Romei, era destul de departe de locuinţa lui Marţial, care, în vremea cînd scrie această epigramă, avea cam 60 de ani.

[2] Probabil unul dintre ocrotitorii lui Marţial.

[3] *Cascellius*, *Fannius*, *Hyginus*, *Eros*, *Hermes* — cunoscuţi medici ai vremii; *Podalirius* (fiul lui Asclepius, socotit mai tîrziu zeul medicinei) — cel mai bun medic din armata greacă în vremea războiului troian (vezi pagina următoare).

Hyginus arde părul ce văzul stinghereşte.
Şi Eros şterge semnul ce fruntea necinsteşte,
Iar Hermes în hernie e-atît de priceput,
Încît nici Podalirius nu l-ar fi întrecut!
Dar celor storşi de vlagă şi istoviţi, ca mine,
Ia spune, Gallus, cine le dă putere, cine?

LIX

CITITORULUI MOFTUROS

Cînd o coloană-ntreagă în cartea mea găseşti
Şi lungile poeme nu vrei să le citeşti,
Dorind pe cele scurte (dar nu cele mai bune)
Faci ca şi cum la masă pe taler ţi s-ar pune
Bucate-mbelşugate, iar tu nu le-ai gusta,
Ciupind numai cofeturi. Nu-mi place graba ta.
Eu îl poftesc pe-acela ce nu s-a săturat
Şi cere, dacă pîine la masă nu i-am dat.

LXI

EPITAFUL LUI EROTION[1]

O prea-fugară umbră aici se odihneşte:
Erotion, pe care destinul, tilhăreşte,
Răpitu-o-a-n a şasea plăpîndă primăvară.
Oricine-ai fi tu, care în acest colţ de ţară
Vei stăpîni pămîntul ce eu l-am stăpînit,
Să dai cenuşii sale prinosul cuvenit.

---

[1] Sclava sau liberta a cărei moarte o plînge poetul în V, 34. De la moartea ei (în anul 89) pînă în anul cînd a fost alcătuită Cartea a X-a trecuseră însă cinci sau şase ani.

Nicicînd în a ta vatră să nu se stingă focul,
Ai tăi să-ţi stea alături mereu şi în tot locul
Şi doar această piatră să fie-n cîmpul tău
Izvor amar de lacrimi şi de păreri de rău.

LXII

ŞCOLARII ÎN VACANŢĂ

Lasă, dascăle, să zburde tinereţea zvăpăiată;
Bucuria lor să-ţi fie mulţumire şi răsplată.
Băieţaşi cu părul-n bucle masa să ţi-o-mprejmuiască,
Să te-asculte-n dragă voie, ba mai mult: să te iubească!
Nici un grămătic al vremii, şi nici un socotitor
N-au să strîngă-atîta lume tinerească-n jurul lor.
Zodia Leului[1] aprinde străluciri de albă pară,
Iar pe cîmp se coace grîul, pîrguit în miez de vară.
Biciul crunt, de piele scită[2], din curele lungi croit,
Ce pe Mărsyas-Celenul[3], oarecînd l-a schingiuit,
Şi nuiaua, tristul sceptru[4], vechea dascălilor armă,
Pîn'la idele de-octombre[5] lasă-le în cui să doarmă.
Dacă sînt copiii zdraveni şi de molimă cruţaţi,
N-au pierdut degeaba vara: sînt destul de învăţaţi!

---

[1] Soarele străbate zodia Leului între 21 iulie şi 20 august, adică în vremea celor mai mari călduri.

[2] Romanii importau multe piei din Sciţia.

[3] Legenda spune că Marsyas din Celaenae (în nord-vestul Asiei Mici), îndrăznind să se ia la întrecere cu Apolon la cîntec, a fost biciuit de acesta şi jupuit de viu.

[4] În şcolile romane bătaia cu nuiaua era atît de frecventă, încît varga devenise sceptrul, semnul distinctiv al învăţătorilor.

[5] În Roma antică vacanţa şcolarilor ţinea de la calendele lui iulie (1 iulie) pînă la *idele* lui octombrie (15 octombrie) (vezi p. 347, n. 1—2).

LXV

PREASPILCUITULUI CHARMENION

Te-aud spunînd într-una că tu eşti din Corint[1]
Charmenion, se poate; nu vreau să te dezmint.
Atunci de ce-mi spui frate[2], cînd nu sîntem nici veri?
Eu am în vine sînge de celţi şi de iberi.
S-a întîmplat să-ţi seamăn la chip, cu-adevărat?
Dar tu porţi păru-n bucle, lucios şi parfumat,
Pe cînd al meu e aspru: păr spaniolesc, de lup.
Tu-ţi cureţi cu pomadă tot părul de pe trup,
Eu unul am picioare păroase de hirsut.
Ţi-e limba-mpiedicată şi bîlbîi ca un mut,
Eu aş vorbi mai bine din pîntecele meu!
Columba nu e vultur, nici căprioara leu,
Deci nu-mi mai spune frate, cu gura ta minoră,
De nu vrei ca la rîndu-mi să-ţi spun, eu ţie, soră[3]!

LXVIII

VORBE DE DRAGOSTE

Deşi nu eşti în Rodos sau în Efes[4] născută
Şi nici prin Mitylene[5] n-ai fost cîndva văzută,
Ci-n strada Patriciană[6] ai stat întreaga viaţă;
Deşi ţi-a fost etruscă şi oacheşă la faţă

[1] Oraş situat la istmul care leagă Peloponesul de continent; aici se făceau vase vestite în tot imperiul (vezi p. 406, n. 1).

[2–3] „Frate" şi „soră" — apelative folosite în sens obscen.

[4] Oraş pe coasta apuseană a Asiei Mici. Aici fusese un templu al zeiţei Artemis, socotit printre cele şapte minuni ale lumii.

[5] Cel mai de seamă oraş din insula Lesbos (în Marea Egee).

[6] *Vicus Patricius* — stradă aflată spre marginea Romei.

Măicuța ta, iar tat'-tu ei un necioplit,
Țăran din Aricia, tu mi-ai fandosit.
M-alinți în limba greacă ciripești mereu:
— „Dulceața mea!" — „Sufletul meu!" — „Tu, sufletul meu"

I-ar fi și Egeriei[1] și Hêrlei[2] rușine
Să spună că în Roma sîndintr-un neam cu tine
Acele dulci cuvinte ce mi-le-ai înșirat
Nu se rostesc în șoaptă la orișicare pat,
Ci numai în acela cu gri, așternut,
De-o mînă iubitoare, aantului plăcut.
Ai vrea ca o matroană castită să vorbești?
Și crezi că dînd din șoldri, mai lesne cucerești
Oricît imiți Corintul și de rost îl știi,
Tot Laelia[3] te cheamă și Lais[4] n-ai să fii!

XIX

POLEI

Bărbatului pui paznici, tu însă nu-i primești;
Deci ca pe o femeie pe sine îl socotești.

XX

ÎNDATORIRLE POETULUI

Cum într-un an o carte abia ajung a scrie,
Tu, Potitus[5] cel harnic, îl acuzi de lenevie.

[1–2] Atît Egeria (personaj legendar, nimfă din pădurea *Ariciei*, nu departe de Roa, care-l sfătuia pe al doilea rege al Romei, Numa Pompilius), cît și sabina Herculia (soția lui Romulus, întemeietorul Romei) erau originare din centrul peninsulei italice.

[3–4] Nume fictive; ultimul cuprinde o aluzie la o cunoscută curtezană greacă.

[5] Prieten al lui Marțialamintit numai în această epigramă.

De-ai şti ce multe zile pierd eu întotdeauna,
Mirat ai fi, desigur, că pot să scriu şi una.
În zori pornesc de-acasă la cei ce se ascund,
Eu îmi salut amicii, iar ei nici nu-mi răspund.
În al Dianei templu[1] asist la testamente[2],
Inelu-mi sigilează un vraf de documente,
Sînt prins la orice oră de-ndatoriri străine,
Un consul[3] sau un pretor[4] nevoie au de mine
Să le sporesc alaiul şi să-i petrec în drum.
Cîte-un poet mă ţine o zi cu-al lui volum,
Un advocat şi-un retor în cale mă opresc,
Un scrib îmi cere sfaturi; să-i supăr nu-ndrăznesc.
Cînd vine-a zecea oră, sînt mort de ostenit.
Mă duc tîrziu la baie, şi-apoi îmi cer, grăbit,
Tainul de o sută quadranţi[5], de care-am parte.
Cînd oare mai am vreme să scriu şi eu o carte?

LXXI

EPITAF

Tu, ce doreşti o lungă şi fericită viaţă
Părinţilor tăi, iată, inscripţia de faţă
În marmură citeşte-o, aşa cum s-a săpat:
„Rabirius[6], la locul de veci a aşezat
Aceste scumpe umbre; n-au răposat vreodată
Bătrîni care să aibă o viaţă mai curată.

[1] E vorba de templul de pe Aventin — deci departe de casa poetului — al Dianei, zeiţa lunei.

[2] În Roma antică, multe ceremonii, ca eliberări de sclavi, căsătorii, testamente, aveau loc în temple, unde se şi păstrau apoi actele.

[3] Cel mai înalt magistrat roman în perioada republicană. Sub imperiu, consulatul era o funcţie onorifică, fără atribuţii politice, asumată adesea de împărat.

[4] Magistrat cu atribuţii judiciare.

[5] Vezi p. 308, n. 1.

[6] Constructorul palatului lui Domiţian.

Șaizeci de ani în pace trăit-au împreună,
Iar noaptea cea din urmă le-a dat odihnă bună.
Pe amîndoi deodată un rug i-a mistuit,
Iar fiul lor îi plînge, de parc-ar fi murit
În plină tinereţe, cum mai demult au fost".

Să plîngi pe cei ce astfel s-au stins, e fără rost.

LXXV

PREA SCUMP!

Galla îmi plăcuse-odată şi i-am spus-o; însă ea
Mi-a cerut un preţ prea mare: douăzeci de mii.
(Făcea!)
Peste-un an am revăzut-o şi mi-a zis: — „Dă-mi zece mii".
Şi mi s-a părut că cere mult mai mult ca-n prima zi.
După şase luni de zile, cînd din nou ne-am întîlnit,
Mi-a cerut trei mii. În silă, i-am dat două. N-a primit.
Peste alte trei calende ar fi vrut un preţ mai mic:
Patru bani mărunţi de aur. Nu i-am oferit nimic.
S-a-nvoit apoi cu-o sută de sesterţi, dar nu i-am dat:
Preţul, şi de data asta, l-am găsit prea ridicat.
Cum o *sportulă* primisem, de o sută de quadranţi,
I-am răspuns, cînd mi-a cerut-o, să-şi găsească alţi amanţi.
Ar putea să se coboare şi mai jos? Ce întrebare!
Astăzi mi se dă degeaba, şi tot scumpă mi se pare.

LXXXIV

NU SE ÎNDURĂ!

Te miri pentru ce Afer nu vrea să doarmă-acasă?
Priveşte ce femeie stă lîngă el la masă!

XCVI

LAUDA PĂMÎNTULUI

Te miri de ce de-o altă ţară îţi pomenesc atît de des,
Eu, care-n Latium[1], la Roma, cu bătrîneţea m-am ales?
De ce mi-e totdeauna gîndul la vechiul Salo părintesc,
Şi-n unda Tagului de aur vreau setea să mi-o potolesc?
De ce-aş dori pe-acele cîmpuri îndepărtate să revin,
Să mai revăd bordeiul rustic, de roadă totdeauna plin?
Pămîntul care-mi place mie e-acel în care ară plugul
Şi unde cei sărmani adună, puţin cîte puţin, belşugul.
Aici pămîntul cere hrană, acolo darnic te hrăneşte.
Aici căminul cu zorzoane abia puţin dacă-ncălzeşte;
Acolo flacăra lui vie îţi luminează-ntreaga casă.
Aici bucatele sînt scumpe şi foamea ta sărac te lasă;
Acolo holda îţi aşterne comori pe masa-ndestulată.
Aici rupi patru togi pe vară, ba şi mai multe cîteodată;
Acolo una îţi ajunge şi patru toamne o păstrezi.
Ei, Àvitus, mai e cu cale pe cei bogaţi să-i tămîiezi?
Să vezi cum bunii tăi prieteni te ocolesc şi te amînă,
Cînd tot ce-aici ţi se refuză, acolo ai la îndemînă?

[1] Provincie din centrul Italiei, în jurul Romei.

VII

VINDECAE NEDORITĂ

Pe cînd, cu grijă, ruguhcet i-l pregăteau
Şi cu papirus focul peatră-l aprindeau;
Pe cînd soţia plînsă vea, în jalea-i mare,
Cu mirt şi scorţişoară entru îmbălsămare[1];
Pe cînd soseau şi ciocicu targa lor să-l po[illegible]te,
Pe cînd bătrînul Numæ cufunda în moarte:
— „Îţi las averea ţie..ntreagă"... mi-a şoptit.
A spus aceste vorbe şi a-nsănătoşit.

C

AMESTECUVERSURILOR

Cînd versurile tale le-amesteci cu-ale mele,
Tu nu vezi că prosteşte dai de gol cu ele?
Pui vulpile cu leii de-zalma? E tot aia?
Şi cine-o să te creadă i-i vultur, cucuvaia?
O talpă de-a lui Ladas[2] ai, olog nedemn,
Ai alerga mai bine, întin picior de lemn?

II

LUI ITUS

Te miri cum a ajuns Plinus tată,
Cînd n-a iubit în viaţă iciodată?
Unul din Gades ştie-ac secret:
N-a scris un rînd şi totue poet!

---

[1] Nu e vorba de îmbălsăre propriu-zisă, ci numa de parfumarea trupului pentru, arzînd, să miroasă plă[illegible]ut.
[2] Vezi p. 312, n. 3.

CIV

CĂRȚII CARE PLEACĂ LA DRUM

Mergi, carte-a mea, te du în depărtări,
Cu bunul Flavus[1], dincolo de mări.
Talazuri liniștite să te poarte,
În larg de-un vînt prielnic să ai parte,
S-ajungi fără zăbavă și ocol
Pe țărmul Tarraconului spaniol.
Acolo o trăsură te așteaptă;
S-o iei la drum întins, pe calea dreaptă,
Și caii de cinci ori cel mult schimbînd,
Sub culmea-naltă vei zări curînd
Bilbilis-ul și Salo ce-l dorești.
Ce vorbe-ți dau să duci? Ce fel de vești?
Salută-i pe prietenii vecini!
Nu sînt prea mulți, mi-au mai rămas puțini,
Căci ierni treizeci și patru au trecut,
Cu neaua lor, de cînd nu ne-am văzut.
Din stradă să-i saluți de mai-nainte,
Și să-i aduci din cînd în cînd aminte
Prietenului Flavus să tocmească
Un loc de-odihnă care să-mi priiască.
Ferit de lume, și pe-un preț mai mic,
Să lenevească taică-tău un pic.
Dar iată, vînt prielnic se pornește
Și supărat cîrmaciul te zorește.
Grăbește-te! căci vasul plutitor
N-așteaptă după-un singur călător.

[1] Acest Flavus, prieten al lui Marțial, nu mai e pomenit nicăieri.

XIV

EPITAF

Urmaşilor, să nu vă îndurați
Pe-acest plugar firav să-l îngropați;
Cît de puțin să-i puneți, lui mereu
Îi va părea pămîntul mult prea greu.

XXIV

VREMEA PIERDUTĂ

În timp ce-n drum spre casă te-nsoțesc,
Şi fiecare șoaptă ți-o pîndesc,
Şi, încîntat de tot ce spui şi faci,
Te-admir şi cînd vorbeşti şi dacă taci,
Ce multe versuri aş putea să scriu!
O, Labullus, puțin îți pasă, ştiu,
Că înainte de-a se naşte, pier
Acele cărți pe care toți le cer
În Roma ca şi-n țările străine,
Pe care senatorii le pun bine.
Ştiu cavalerii mei să le cinstească,
Jurisconsulții să le prețuiască,
Şi-n dinți le-ar sfîşia poeții toți!
E drept ce faci? Şi mă întreb, cum poți
Aceste cărți să le nesocotești
Ca tu, în schimb, clienții să-ți sporeşti?

Abia am scris o pagină-ntr-o lună
Și nici nu știu de-o fi și-aceea bună.
La fel orice poet să pătimească
Atunci cînd vrea la alții să prînzească!

XXVII

IUBITA PREA MODESTĂ

Ești un om tare, Flaccus[1], dacă mai ai plăcere
Să îndrăgești femeia care la masă-ți cere
Un sfert dintr-o scrumbie, puțină albitură
Și șase strachini pline mai mult cu saramură.
Un strugure să guste, întreg, nu îndrăznește.
Cînd slujnica, voioasă, i-aduce-un terci de pește
Pe-o tavă de lut roșu, e foarte mulțumită,
Asupra-i se repede și-l soarbe-ntr-o clipită.
Iar cînd, lăsînd rușinea, o haină vrea să-și coasă,
Cinci caiere dorește, de lînă unsuroasă.
Cît despre mine, dacă mi-ar cere draga mea
Parfum de nard, agate, smaragde, și n-ar vrea
Decît mătăsuri scumpe, de fin țesut toscan[2],
Și de mi-ar cere-o sută de galbeni, ca pe-un ban,
Să nu crezi că pe toate le-aș da iubitei mele,
Dar mi-ar plăcea să fie prea-vrednică de ele.

XXXV

SINGURĂTATE

Trei sute de prieteni ai invitat la masă.
Nu cunoșteam nici unul și am rămas acasă.

[1] „Blegul", probabil unul dintre prietenii lui Marțial.
[2] Cumpărat din strada Toscană *(vicus Tuscus)*, dintre Capitolin și Palatin, unde erau numeroase prăvălii.

Te-ai supărat degeaba, n-am vrut să te jignesc,
Dar, Fabulus, nu-mi place ca singur să prînzesc.

XLIX (L)

IUBITA CARE VREA DE TOATE

Nu-i clipă-n care, Phyllis, să nu mă jefuieşti;
Ce bine pricepută în furtişaguri eşti!
O slujitoare plînge, minţind înlăcrimată,
Că ţi-a pierdut oglinda, pe undeva uitată;
O piatră nestemată din deget ţi-a picat;
Ţi se oferă, ieftin, mătăsuri de furat;
Parfumul de la Cosmus mi-arăţi că s-a sfîrşit;
Falern ţi-aduc la masă, vin negru ruginit,
Tu amfora întreagă o duci la ghicitoare,
Ca să-ţi descînte visul cu vrăji dezlegătoare;
Prietena bogată ţi-ai invitat la masă
Şi-mi ceri un lup de mare[1] şi-o roşioară grasă,
Măcar de două livre... Ce fel de suflet ai?
Eu ţi le dau pe toate, şi tu ce-ţi cer nu-mi dai?

LXXXIX

POLLEI

Îmi dai o floare, Polla, cu fragede petale.
Eu vreau pe cea strivită de degetele tale.

XCII

LUI ZOIL[2]

Eşti viţios, Zoile! Atîta numai? Nu!
Nu viţios, Zoile, eşti viţiul însuşi, tu.

[1] *Lupus* — vietate marină comestibilă.
[2] Zoilus, nume fictiv dat adesea de Marţial unui libert parvenit şi grosolan.

XCVII

TELESILLEI

De patru ori pe noapte eu pot iubi pe-oricine;
Dar dacă voi ajunge să te iubesc pe tine
În patru ani de zile, Telesilla, o dată,
Primesc să mor îndată!

CI

THÀIS CEA MICĂ

Cum poţi s-o vezi pe Thàis, cînd e atît de mică?
Tu poţi să vezi aievea ce nu e, va să zică?

CIII

CUM S-A PUTUT?

Atît de cast ţi-e gîndul şi vorba de curată,
Încît mă mir, Safroniu, cum ai putut fi tată?

CVII

SCHIMB DE AMABILITĂŢI

Îmi dai, Septicianus, volumul înapoi,
Desfăşurat în dreptul celor din urmă foi,
Ca să mă laşi a crede că l-ai citit întreg.
E-un semn de preţuire pe care-l înţeleg,
Deoarece, la rîndu-mi, atunci cînd am primit
Cinci cărţi de tine scrise, tot astfel le-am citit.

VALERIUS MARTIALIS CĂTRE PRIETENUL SĂU PRISCUS, SALUT!

1. Ştiu că sînt dator să-mi apăr îndărătnicia lene de trei luni, şi că n-aş izbuti să-mi dobîndesc iertarea, chiar dacă aş invoca mulţimea de preocupări ale oraşului, din a căror pricină am ajuns cu toţii mai curînd nesuferiţi decît îndatoritori; cu atît mai puţin această singurătate a provincici, unde, dacă nu m-aş sili să lucrez din răsputeri, n-aş avea drept nici la scuze, nici la mîngîieri. 2. Ascultă aşadar motivele mele. 3. Cel dintîi şi cel mai întemeiat dintre toate e că sînt lipsit aici de ascultarea cu care mă obişnuisem în Roma şi mi se pare că vorbesc înaintea unui tribunal străin, căci cele care sînt plăcute în cărţile ce-am scris mi-au fost inspirate de auditorii mei şi se datoresc gustului lor ales, putinţei de alegere a subiectelor, bibliotecilor, teatrelor, locurilor de întîlnire unde plăcerea te face să uiţi osteneala, într-un cuvînt tuturor acelor bunuri pe care din moleşeală le-am părăsit şi pe care le regret acum, ca şi cum mi-ar fi fost furate. 4. Mai adaugă la acestea şi colţii veninoşi ai concetăţenilor mei, pisma care ţine locul criticii sănătoase, ca şi acei unul-doi răuvoitori (destul de mulţi pentru o lume aşa de mică) — iată atîtea împrejurări în care e greu să-ţi păstrezi voia-bună cea de toate zilele. Să nu te miri, deci, că m-am ţinut departe de toate acele îndeletniciri la care

mă dedam altădatăcu atîta înfocată silință. 5. Nu voiesc, totuși, ca î ceasul cînd te vei înapoia de la Roma, să-ți refuz rința, fiindcă ar însemna să fiu lipsit de recunoștin dacă n-aș face pentru tine tot ceea ce pot. Socotes» îndatorire, ceea ce pînă acum mi se părea o desfătar Am închinat lucrului meu obișnuit un număr mamic de zile, ca să pot dărui urechilor tale atît de ietenoase ospățul de bun-sosit ce li se cuvine. 6. În ca ce mă privește, aș fi fericit dacă aceste versuri, carnu sînt ferite de primejdie decît lîngă tine, le vei cceta și le vei cîntări cu deosebită grijă, și dacă — ictisitoare sarcină! — vei aduce asupra glumelor me o judecată lipsită de îngăduință, ca nu cumva să trint la Roma nu o carte din Spania, ci de-a dreptul spniolească.

X

NESĂȚIOȘII

La moșteniri ți-e îndul tot timpul, Africane,
Deși mai ai, acas atîtea milioane;
Căci multora norod le-a hărăzit destul,
Eu însă pe nici unl nu l-am văzut sătul!

XII

LUI POLLIO

Cînd bei o noaptetreagă, dai tot: avutul, viața...
Dar uiți pînă la ză. Știi ce? Bea dimineața!

XIII

BOGATUL SUPĂRAT

Eu am văzut, Auctus[1], cum uneori bogații
Încruntă din sprîncene și fac pe supărații.
Tot ei profită astfel căci mai ușor le vine
Să facă pe-mbufnații, decît să facă-un bine.

XIV

VÎNĂTOAREA CĂLARE

Astîmpără-te, Priscus, nu mai goni călare,
Dînd iama-n bieții iepuri cu-atîta-nverșunare.
Vînatul se răzbună pe cel ce-l fugărește,
Și-adesea vînătorul din șa se prăbușește.
Sînt și pe cîmp destule capcane-ntre ogoare,
Deși nu-s gropi, nici dîmburi, nici stînci înșelătoare.
Destui sînt călăreții ce-n iureș gîtu-și frîng,
Și nu-s atît de vrednici destinul lor să-l plîng.
Primejdii cauți, Priscus? Hai să vînezi cu mine,
Și îți va fi curajul adăpostit mai bine,
Stînd să pîndești mistrețul în văile Toscanei.
Ce desfătări te-așteaptă în nebunia goanei?
Căci prea ades, în fuga acestei cavalcade,
Nu iepurele, bietul, ci vînătorul cade!

XVII

FRIGURILE LUI LAETINUS

Laetinus, tu ai friguri, te plîngi; și nu știi bine
De ce de-atîtea zile se țin mereu de tine?

[1] *Pompeius Auctus* — judecător sau, mai degrabă, avocat-jurisconsult, prieten și admirator al lui Marțial, ale cărui epigrame, după spusele poetului, le știa pe dinafară.

Le scalzi cu tine-n be şi-n lectică le plimbi,
Le dai ciuperci şi strii, muşchi de mistreţ şi limbi;
Le torni Falern şi viuri de Setia să bea,
Şi grasă de Cecuba, ícită-n pat de nea,
Le-mpodobeşti cu rœ, le freci cu-arome dulci,
În puf le-aşterni să oarmă şi-n purpură le culci.
Le ţii împărăteşte, -ai vrea să-ţi ducă dorul,
Şi să tînjească-n piea lui Dama, cerşetorul?

XX

DE CE?

Mă-ntrebi de ce Theison, holteiul, nu se-nsoară?
De ce să-şi ia soţie, înd are-o surioară?

XXI

MARCELLEI[1]

Marcella, cine-ar zic că tu te-ai fi născut
La marginea lui Sal în rusticul ţinut
Al ţării mele asprecu faţă încruntată.
Tu eşti atît de fină i-atît de delicată,
Încît chiar Palatin[2], uimit de tot ce spui,
Văzîndu-te, ar credcă eşti din lumea lui.
Nici o femeie alta, t de cutezătoare,
N-ar îndrăzni cu ti nicicînd să se măsoare,
În inima pădurii săie ea născută
Sau lîngă Capitoliulacă-ar fi fost crescută,

[1] Marcella era o văd bogată din Bilbilis (oraşul natal al poetului); i-a dăruitui Marţial o moşie. Unii cred că după ce s-a întors în Spia (în anul 98) scriitorul s-a căsătorit cu ea.

[2] Colină centrală di Roma.

Şi nici o peregrină[1] cu zîmbetul curat
Să-i fie Romei noră mai mult n-a meritat.
Eu nu mai sufăr lipsa cetăţii-mpărăteşti;
Marcella, pentru mine întreaga Romă eşti!

XXII

DESPRE PHILAENIS, CARE E CHIOARĂ

Fabullus, să-ţi spun: Philaenis, chioara, e urîtă foc!
Ar fi mai puţin urîtă, dacă n-ar vedea de loc.

XXIII

LELIEI

Părul, dinţii tăi ţi-i cumperi şi-ţi închipui că te prinde;
Însă ce te faci cu ochiul? Ochiul, Lelia, nu se vinde.

XXV

CĂMĂTARULUI TELESINUS

Tu, fără ipotecă, bani cu-mprumut nu dai;
Ţi-i cer prietenește, iar tu-mi răspunzi că n-ai.
Cînd însă tot pămîntul ce-l am îl pun zălog,
Telesine, nici nu e nevoie să te rog.
De-atît amar de vreme prieten bun îţi sînt,
Dar tu nu crezi în mine, crezi numai în pămînt.

[1] *Peregrinus* era numit de romani orice om liber care locuia înafara Romei.

Azi Carus[1] te aduce la judecată grea;
O să te-ajute varza de pe moşia mea!
Iar cînd va fi surghiunul cumplit să te gonească,
Copacii mei aşteaptă-i, să te-ntovărăşească.

XXXIV

PRIETENULUI IULIU[2]

Sînt ani treizeci şi patru, mi-aduc aminte bine,
De cînd îmi eşti prieten şi-alături stau de tine.
Au fost şi zile bune, au fost şi zile grele;
Am pus o piatră neagră să-nsemn pe cele rele
Şi-o piatră albă-n cinstea acelor fericite.
Iar de le-aş strînge astăzi să fie socotite,
Şi lîngă cele negre pe cele albe-aş pune,
Mult mai înaltă-ar creşte grămada celor bune.
Şi, totuşi, dacă-n viaţă dureri nu vrei să ai,
Să nu-ţi lipeşti de nimeni prea mult modestul trai.
Avea-vei mai puţine plăceri şi desfătări,
Dar nici atîta grijă şi-atîtea întristări.

XXXV

MĂRTURISIRI

S-arăţi cît eşti de sincer cu mine, Calistrate,
E drept, mărturisit-ai urîtele-ţi păcate.
Dar nu eşti aşa sincer cum vrei să pari, de unde!
Căci cine spune multe şi multe le ascunde.

[1] *Mettius Carus* — faimos delator din vremea împăratului Domiţian.
[2] *Iulius Martialis* (vezi p. 274, n. 2.).

XXXVI

CELUI MAI BUN DINTRE CEI RĂI

Îi dai unui prieten puțină-argintărie,
O pelerină bearcă, o togă străvezie,
Cîțiva bănuți de aur ce-i suni în palma plină,
Și care, vai! nici două calende n-au să țină,
Iar pentru că un altul măcar atît n-a dat,
Te crezi, așa deodată, om bun cu-adevărat.
Nu, Labullus, tu nu ești ce pari în ochii tăi,
Ești, după cum te judec, mai bun decît cei răi.
Unde-s Seneca[1], Crispus[2], Pizon[3] și-atîți strămbuni?
Ai fi cel de pe urmă din oamenii cei buni!
Cînd ești atît de mîndru de pașii tăi ușori,
S-alergi cu Passerinus[4], cu el să te măsori,
Învinge-l tu pe Tigris[5], pe sprintenul fugar,
Că nu-i ispravă mare să-ntreci un biet măgar!

XLV

UNUI CAP ÎNCĂLȚAT

Văzîndu-te, în lume, cum îți ascunzi chelia
Și tîmplele golașe cu blana unui țap,
Îți admirăm cu toții, o, Phoebus, dibăcia
Cu care, dimineața, încalți pleșuvu-ți cap.

[1–3] Despre Seneca și Piso, vezi p. 338, n. 1 și 2; Crispus e Vibius Crispus (vezi p. 341, n. 4, căci Passienus Crispus murise înainte ca Marțial să fi venit la Roma). Marțial îi înșiră pe cei mai darnici patroni din vremea domniei lui Nero.

[4–5] *Passerinus* („Șoimul") și *Tigris* — vestiți cai de curse.

I

BIETIULLINUS!

Sărmanul Fabullinelat,
Aşa precum de-atîta fost.
Aule[1], nu-i un lucmirat,
Orice bărbat de trun prost!

IV

ZOIL

Ai tot, Zoile, ce nlace,
Ai păr roşcat şi ciolit,
Eşti şchiop, şaşiu,-am gîndit
Ce lucruri minunaice
De-ai fi cinstit!

VII

LA ROMA

De ce plec la Nom atît de des, mă-ntreli ?
La casa mea săracisticele trebi?
De ce? În Roma,is[2], bogat dacă nu eş i,
N-ai dreptul nici eţi şi nici să te-odihi eşti.
Trec dascălii la şc revărsat de ziuă,
Brutarii noaptea-i pisează boabe-n piu ,
Bat căldărarii-ntrornind de dimineaţă
Cu larmă de ciocMai e, aceasta, viaţă!

[1] Epigrama e adni Aulus Pudens (vezi p 336, n. 2).

[2] Prieten al lui

Aici zaraful sună, ca să se afle-n treabă,
Monedele lui Nero[1] pe neagra lui tarabă,
Alături frînghierul la îmblăcit strivește,
Pe piatra dură, inul ce-n Spania-nfloreşte.
Fanaticii Bellonei[2] în răcnete se-ntrec,
Sporovăiesc schilozii scăpați de la înec,
Un mic evreu cerşeşte, cum l-a-nvățat de-acasă,
Şi strigă urduroşii: chibrituri de pucioasă!
Acel ce-a stat o noapte de veghe, vrînd-nevrînd,
Şi orele pierdute le-a numărat în gînd,
Va ști uşor a-ți spune de cîte ori răsună
Căldările de-aramă cu vrăji sub clar de lună.
Tu nu cunoşti necazul de care am eu parte,
Şi cum să-l ştii? Tu, Sparsus, duci trai tihnit departe,
Iar casa lui Petiliu[3], ce-o ai printre coline,
De sus priveşte, mîndră, spre culmile vecine,
În inima cetății ai cîmp, ai deal, ai vie,
Nici în Falern nu-i toamna atîta bogăție!
Faci alergări de care fără să pleci de-acasă,
Nu te trezeşte nimeni şi liniştea ți-o lasă.
În vila ta ascunsă poți să visezi în pace
Şi-n casă ai atîta lumină, cît-ți place.
Pe mine glasul străzii mă tulbură mereu,
Şi parcă-i toată Roma la căpătîiul meu!
De-aceea, cînd mi-e silă de viața mea amară,
Şi vreau să dorm în voie o noapte, plec la țară.

[1] Sub domnia lui Nero, conținutul în aur şi argint al monedei a fost micşorat. Ulterior cursul a fost restabilit, ceea ce a dat naştere speculațiilor cu monede neroniene sau mai recente.

[2] Bellona, zeița războiului, era sărbătorită de slujitorii ei cu mare larmă de trîmbițe şi chimvale.

[3] Sparsus stăpînea casa care fusese a unui Quintus Petillius, consul cu cîteva decenii în urmă.

LVIII

LUI ALAUDA

— Eşti slujnicar! nevasta cu drept cuvînt îţi spune.
Dar are, pe de-o parte, şi ea o slăbiciune.
Îi place purtătorul de lectică, înalt.
Aşa că ce mi-e una şi ce mi-e celălalt.

LIX

ÎNTOARCEREA ACASĂ

Cînd după cincisprezece ani ai revenit,
Întreaga Romă cu săruturi te-a primit.
Atît de iubitor şi-atît de îndestul,
Nici Lesbia nu-l sărutase pe Catul[1].
Vecinii toţi te-mbrăţişează, iubitori:
Colonul[2] tău, cu păr de urs la subsuori,
Îţi trage-o pupătură cu miros de ţap.
Urmează meşterii, cu ţesătoru-n cap,
Cizmarul, căruia îi pute gura-a piele,
Un altul, care are-n barbă bube rele,
Un boiangiu, un urduros, un pervertit...
Prea mult n-ai cîştigat, de-ai revenit!

LXI

LEII NU VÎNEAZĂ MUŞTE

Te temi, cum văd, Ligurra, că-n versurile mele
Voi spune despre tine, în treacăt, vorbe rele,

---

[1] În a cincea poezie din cartea sa, Catullus (vezi p. 269, n. 2) îi cere iubitei sale, Lesbia, nu mai puţin de trei mii trei sute de sărutări, după care le pierde şirul.

[2] *Colonus* — arendaş.

Şi-ai vrea să creadă lumea că teama ta e dreaptă.
Din parte-mi însă cinstea aceasta nu te-aşteaptă,
Căci leii nu prind muşte, ci tauri le strivesc,
Dar dacă despre tine ai poftă să vorbesc,
Tocmeşte pe poetul cules din vreo speluncă,
Îmbată-l cum se cade şi-n urmă dă-i poruncă
În cinstea ta să scrie pe-o uşă de privată,
Cu cretă sau cărbune, o odă parfumată.
Nu socotesc, Ligurra, un lucru demn de mine
Ca eu să-ţi pun pe frunte stigmatul de ruşine.

LXVIII

LINIŞTEA POETULUI

Client eram la alţii; tu m-ai făcut să plec
De dragul tău, din Roma[1]; de nu eşti un zevzec,
Alege-ţi altă casă şi-un atrium bogat.
Eu nu pledez procese şi nu sînt advocat.
Sînt lăsător şi leneş, încep să-mbătrînesc,
Cu muze pieride[2] aş vrea să mă-nsoţesc.
Nu izbuteam la Roma să dorm fără habar;
N-am nici la voi odihnă, mă-ntorc la Roma iar!

LXXVI

SCĂDEREA PREŢURILOR

Douăzeci de aşi e preţul unei amfore cu vin;
Grîul, patru aşi o dublă, cîteodată mai puţin.[3]

[1] Nu vreun client l-a făcut pe Marţial să părăsească Roma, ci propria sa situaţie de client.

[2] De la Pieria, ţinut din Grecia, lîngă golful Salonic, socotit şi el sălaş al muzelor, ca şi Heliconul (vezi p. 291, n. 4).

[3] În anii cu recolte foarte bogate, grîul şi vinul aveau preţuri extrem de scăzute, deci ţăranul prefera să-şi consume singur produsele.

Iată pentru ce țăranul la cîștig n-o să ajungă.
Umblă beat și-și umple burta, fără nici un ban în pungă.

LXXVII
RUGĂCIUNEA LUI AETON

Pe Joe preamărindu-l, în picioare,
Cu fruntea sus, cu rugi tremurătoare,
Cînd Aeton pe-a lui vîrfuri s-a săltat,
Un vînt în Capitoliu a scăpat.
Ceilalți au rîs, însă lui tata Joe
Tămîia asta nu i-a fost pe voe,
Și supărat, voind să-l pedepsească,
L-a pus trei zile-acasă să prînzească.
Acuma, Aeton, după-acea rușine,
De cîte ori în Capitoliu vine,
Pe la privata lui Patercliu[1] trece,
Și lasă vînturi, zece cîte zece.
Cu cea mai mare grijă se păzește,
Dar tot îi mai e teamă c-o pățește,
Și cînd lui Joe-i dă, umil, salutul,
Rugîndu-se, își ține strîns șezutul.

LXXX
UNUIA CARE ÎI LAUDĂ PE TOȚI

Ca să nu lauzi, Calistrate, pe cine merită anume,
Cu-aceeași ușurință lauzi pe cunoscuții toți din lume.
Dar știu un adevăr, pe care aș vrea și ție să ți-l spun,
Că pentru cine rău nu-i nimeni, cine-ar putea să fie bun?

[1] Paterclius va fi fost antreprenorul unui closet public, care era utilizat cu plată.

XCII

CEEA CE NU SE POATE ȘTI

Mă-ntrebi adesea, Priscus, ce fel de om aș fi,
Dacă-ntr-o zi cu soare bogat m-aș pomeni.
Crezi tu că poți deodată să spui, așa ușor,
Ce fire o să aibă un om în viitor?
De te-ai preface însuți în leu, ia spune, știi
Ce fel de leu, anume, din neamul lor, ai fi?

XCIV

RIVALITĂȚI LITERARE

Scriam o epopee, iar tu ai și-nceput
Să scrii la rîndu-ți una; și pentru că n-am vrut
Ca versurile noastre s-ajungă-a fi rivale,
Jertfit-am pe-ale mele, de dragul alor tale.
Dar cînd ai tragediei coturni i-am încălțat,
Ți-ai pus și tu pe umeri veșmîntul ei bogat.
Pe struna lui Horațiu dorisem să m-avînt;
Mi-ai smuls din mînă lira și n-am putut să cînt.
Am încercat satire să fac, dar m-am oprit;
La faima lui Luciliu și tu ai năzuit.
Eu elegii ușoare am scris; tu, după mine!
S-aleg un gen mai simplu crezut-am că e bine,
Și-am pus în epigrame nevinovate glume;
Dar iată, nu-ți dă pace să dormi al meu renume.
Rîvnești la toate, Tuca, prea multă lăcomie!
Nu vrei, din ce nu-ți place, să-mi lași ceva și mie?

II

TITLURILE

Sfîrșește cartea-mi mică oriunde vei fi vrînd.
În două versuri, numai, turnat-am orice gînd.
De ce-am mai pus și titluri? acum vei întreba,
Ca să citești doar titlul, de ți-o plăcea așa.

X

PAPIRUSUL

Să nu-mi disprețuiești cadoul: numai poetul singur știe
Ce greu îți dă aceste suluri, pe care-ar fi putut să scrie.

XII

LADA DE FILDEȘ

În lada cu-ncrustări de fildeș să intre aurul: e demn!
Argintul poate să rămînă pe fundul lăzilor de lemn.

XXV

PIEPTENELE PLEȘUVULUI

Nu cred că pieptenele-acesta îți va sluji în ad[illegible]văr;
Sînt dinți, în lemnu-i, o mulțime, tu n-ai p[illegible] cap
un fir de păr.

XXXIX

LAMPA

Să guști plăcerea, fără teamă, în patul ce [illegible]-ai
aște[illegible]nut;
Eu voi păstra cu grijă taina și nu voi spune [illegible]e-am
[illegible]zut.

XCIII

UN VAS VECHI

Din acest vas ce nu e de noi acum făcut,
Bătrînul meșter Mentor[1] întîiul a băut.

XCVII

TAVA DE AUR

Nu necinsti cu roșioară această tavă de-aur [illegible]n;
Pe ea să nu pui decît pește de două livre, cel [illegible]țin!

[1] Vezi p. 406, n. 2.

CXXXIV

PIEPTARUL DE LÎNĂ

Iubita mea să-şi strîngă sînii cu-acest pieptar uşor
de lînă,
Ca floarea lor îngemănată s-o pot cuprinde într-o
mînă.

CXLII

ŞERVETUL

De ce-ţi trimit şervetul, nu-i greu să înţelegi:
Cînd ţi-oi citi eu versuri, urechile să-ţi legi.

CXLV

MANTIA DE IARNĂ

Atît de albă sînt şi-atîta mi-e ţesătura de uşoară,
Încît cu-aceeaşi încîntare mă vei purta şi-n plină
vară.

CXLVII

PATUL DE PURPURĂ

În pat de purpură te-aşterne şi-n pături calde te
răsfaţă!
Dar ce folos, dacă nevasta ţi-e rece ca un sloi de
gheaţă...

LXXXI

RUGA UI LEANDRU[1]

Luptînd înot cu val mării, o singură-ndurare-i cere:
— Îngăduie să-mi vi iubita; voi fi al tău la-napoiere.

CXXXIII

BATRAHOMACHIA[2]

Aceste versuri despre roaşte sînt de Homer; să le citeşti,
Să-nveţi, cu ale mel fleacuri, ca fruntea să ţi-o descreţeşti.

CXXXVIII

CITIN PE CICERO

Ia-n mîini această carte, scrisă pe piele fină de viţel;
Să-l ai pe Cicero tovarăş şi-n gînd să pleci la drum cu el.

---

[1] Potrivit legendei mitologice, Leandru trecea înot în fiecare noapte Helespont la iubita lui, Hero. Într-o noapte însă a fost înghiţit de valurile mării.

[2] *Războiul broaştelor* poem comic, parodiind *Iliada* şi atribuit lui Homer. Mai târziu îl invocă pentru a justifica genul cultivat de el.

CLXXXIX

MONOBYBLOS[1]

Pe fruntea Cintiei, Properțiu a pus al nemuririi nimb;
Dar și iubita ce-a cîntat-o i-a dat același dar în schimb.

CXCIV

PĂRERI DIFERITE[2]

Că nu-s poet, spun unii răutăcioși, în cor;
Librarul ce mă vinde nu-i de părerea lor.

CCXVI

ȘOIMUL

Vînă odată păsări, tăind în zbor înaltul;
Acum e numai slugă: vînează pentru altul.

CCXIX

CREIER DE VIȚEL

Pledezi și scrii degeaba, n-ai bani și-ți merge rău;
Îți mai trimit un creier, aidoma cu-al tău.

[1] Cartea întîi a poetului latin Properțiu era intitulată *Cynthia*. În unele manuscrise poartă, totuși, titlul de *Monobyblos*, pe care îl amintește Marțial aici.

[2] Marțial pune aceste două versuri în seama poetului Marcus Annaeus Lucanus (39—65), nepot al lui Seneca filozoful. De la Lucan a rămas o epopee în zece cărți, *Pharsalia*, despre războiul civil dintre Cezar și Pompei. Criticii l-au ocărît că a tratat în stil epic un eveniment atît de recent, numindu-l istoric, nu poet.